

Utgiftsområde 13

Integration och jämställdhet

Utgiftsområde 13 – Integration och jämställdhet

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Integration och jämställdhet	5
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	5
2.2	Utgiftsutveckling.....	5
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	6
3	Integration	9
3.1	Mål för området.....	9
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	9
3.3	Resultatredovisning.....	10
3.3.1	Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken.....	10
3.3.2	Resultat utifrån andra bedömningsgrunder.....	22
3.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	27
3.5	Politikens inriktning	29
3.6	Budgetförslag.....	31
3.6.1	1:1 Integrationsåtgärder.....	31
3.6.2	1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	32
4	Diskriminering.....	35
4.1	Mål för området.....	35
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	35
4.3	Resultatredovisning.....	35
4.3.1	Arbetet för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter.....	35
4.3.2	Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.....	39
4.3.3	Handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.....	40
4.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	42
4.5	Politikens inriktning	43
4.6	Budgetförslag.....	44
4.6.1	2:1 Diskrimineringsombudsmannen	44
4.6.2	2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	45
5	Jämställdhet	49
5.1	Mål för området.....	49
5.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	49
5.3	Resultatredovisning.....	50
5.3.1	Jämn fördelning av makt och inflytande.....	50
5.3.2	Ekonomisk jämställdhet.....	52
5.3.3	Jämställd utbildning.....	54
5.3.4	Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.....	58
5.3.5	Jämställd hälsa.....	61
5.3.6	Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra.....	64
5.3.7	EU och internationellt samarbete	72
5.3.8	Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen.....	74
5.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	76
5.5	Politikens inriktning	77
5.6	Budgetförslag.....	79
5.6.1	3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	79

5.6.2	3:2 Jämställdhetsmyndigheten	80
5.6.3	3:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	81
6	Utanförskap.....	83
6.1	Mål för området.....	83
6.1.1	Förslag på nytt mål för området	83
6.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	83
6.3	Resultatredovisning.....	84
6.3.1	Utanförskapet är ett stort problem.....	84
6.3.2	Övergripande åtgärder för att motverka utanförskap.....	90
6.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	91
6.5	Politikens inriktning	92
6.6	Budgetförslag.....	94
6.6.1	Åtgärder mot utanförskap.....	94

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner målet för Utanförskap (avsnitt 6).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2024 inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2024 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Integrationsåtgärder	103 125
1:2 Kommunersättning vid flyktmottagande	2 776 226
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	138 507
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	110 919
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	675 039
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	73 409
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	48 163
4:1 Åtgärder mot utanförskap	93 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	4 018 388

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	39 300	2025
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	150 000	2025
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	48 163	2025
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	237 463	

2 Integration och jämställdhet

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Integration, Diskriminering, Jämställdhet och Utanförskap samt myndigheterna Diskrimineringsombudsmannen, Nämnden mot diskriminering och Jämställdhetsmyndigheten.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2022 uppgick till 5 444 miljoner kronor och är därmed 708 miljoner kronor (11,5 procent) lägre än vad som anvisades i budget för 2022. Skillnaden beror främst på att kostnaderna för ersättningar till kommunerna för mottagandet av ensamkommande barn och unga blev lägre eftersom det genomsnittliga antalet mottagna blev 30 procent färre än vad som antogs i statens budget. Jämfört med 2021 minskade utgifterna med 768 miljoner kronor (12,4 procent). Utgifterna för 2024, 2025 och 2026 bedöms minska.

Jämfört med ursprungligt beslutad budget för 2023 beräknas utgifterna bli 4 706 miljoner kronor 2023. För 2024 föreslår regeringen att 4 018 miljoner kronor anvisas inom området. För 2025 beräknas utgifterna till 3 584 miljoner kronor och 3 289 miljoner kronor för 2026.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet

Miljoner kronor

	Utfall 2022	Budget 2023 ¹	Prognos 2023	Förslag 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Integration	4 168	4 144	3 456	2 879	2 415	2 150
1:1 Integrationsåtgärder	170	112	111	103	63	53
1:2 Kommunersättningar vid flyktmottagande	3 998	4 032	3 345	2 776	2 351	2 097
Diskriminering	226	236	237	249	245	249
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	130	135	137	139	144	148
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	96	101	100	111	101	101
Jämställdhet	593	826	813	797	756	723
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	489	705	696	675	632	597
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	76	72	74	73	76	78
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28	48	43	48	48	48
Utanförskap	435	260	201	93	168	168
4:1 Åtgärder mot utanförskap	435	260	201	93	168	168
Äldreanslag	22					
2022 4:2 Delegationen mot segregation	22					
Totalt för utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet	5 444	5 465	4 706	4 018	3 584	3 289

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2024–2026 för utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet

Miljoner kronor

	2024	2025	2026
Anvisat 2023¹	5 565	5 565	5 565
Pris- och löneomräkning ²	6	14	19
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 557	-1 768	-1 855
varav BP24 ³	-255	35	58
Makroekonomisk utveckling	310	389	428
Volymer	-306	-616	-942
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			75
Ny utgiftsram	4 018	3 584	3 289

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2022 (bet. 2022/23:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2023. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2025–2026 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2024 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet

Miljoner kronor

	2024
Transfereringar ¹	3 265
Verksamhetsutgifter ²	752
Investeringar ³	1
Summa utgiftsram	4 018

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2022 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De nuvarande målen för utgiftsområdet är:

Integrationspolitik

- Lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Politik mot diskriminering

- Ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Jämställdhetspolitik

- Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Åtgärder mot segregation

- Minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1 utg.omr. 13, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114).

3 Integration

3.1 Mål för området

Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet för integrationspolitiken är bredare än de insatser för nyanlända som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. Det innefattar åtgärder bl.a. inom områden som arbetsmarknad, utbildning, folkhälsa, hälso- och sjukvård samt bostäder. Med nyanlända avses här främst personer som har beviljats uppehållstillstånd som flyktingar eller alternativt skyddsbehövande samt deras anhöriga. Ett jämställdhetsperspektiv är centralt i genomförandet av integrationspolitiken. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet.

Resultatet vad gäller integration påverkas av faktorer inom flera olika områden som ofta är beroende av varandra. Det kan därför vara svårt att redogöra för effekter av enskilda verksamheter eller reformer, inte minst då resultaten ofta visar sig på längre sikt.

Den första delen av redovisningen beskriver den generella utvecklingen för utrikes födda, i synnerhet utomeuropeiskt födda, på olika områden. I de fall uppgifter redovisas för gruppen europeiskt födda avses födda i Europa exklusive Sverige. Resultatredovisningen i denna del utgår ifrån nedanstående urval av indikatorer:

- Arbetsmarknad: arbetskraftsdeltagande, sysselsättning, arbetslöshet, tidsbegränsade anställningar, inkomst från arbete, mottagare av långvarigt ekonomiskt bistånd samt etableringsgrad för nyanlända
- Utbildning: deltagande i förskola., kunskapsresultat i grundskolan, genomströmning i gymnasieskolan och deltagande i kommunal vuxenutbildning
- Hälsa: det allmänna hälsotillståndet
- Boende: trångboddhet.

Jämfört med föregående års resultatredovisning har deltagande i förskola och mottagande av långvarigt ekonomiskt bistånd tillkommit som centrala indikatorer. Utöver de centrala indikatorerna finns kompletterande indikatorer. I vissa delar baseras redovisningen även på andra bedömningsgrunder i form av återrapporteringar och andra underlag från myndigheter, främst Statens skolverk, Boverket och Folkhälso-myndigheten.

Den andra delen av redovisningen följer anslagsstrukturen inom utgiftsområdet. Bedömningsgrunder för resultatredovisningen i denna del baseras i huvudsak på återrapporteringar från myndigheter, främst länsstyrelserna och Migrationsverket.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken

Arbetsmarknad

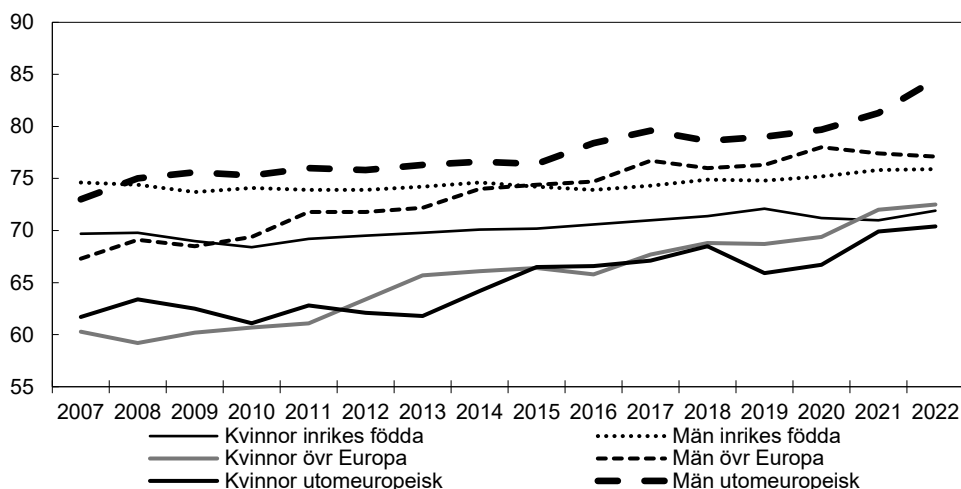
Utrikes födda och i synnerhet nyanlända har oftare en svagare anknytning till arbetsmarknaden än inrikes födda. Utrikes födda kvinnor har en svagare anknytning än både inrikes födda kvinnor och utrikes födda män. De faktorer som påverkar utrikes födda kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden är bl.a. konjunkturläge, tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, hälsa, nätverk, tillgång till etableringsinsatser, hur länge personen har varit i Sverige, och diskriminering på arbetsmarknaden. Jämställdhetsmyndigheten anger i rapporten *Stärkta möjligheter genom samverkan* (Jämställdhetsmyndigheten 2023:13) att hindren för utrikes födda kvinnors etablering är både strukturella, systemiska och individuella och även rör sig om exempelvis våldsutsatthet och även att omsorgsansvaret för barn och familj vilar tungt på kvinnorna och leder till ett ojämnt uttag av föräldrapenningdagar.

Fortsatt ökning av arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda

Arbetskraftsdeltagandet har fortsatt att öka under den senaste femtonårsperioden, särskilt bland europeiskt födda, men även bland utomeuropeiskt födda (se diagram 3.1). Under 2022 uppgick arbetskraftsdeltagandet bland utomeuropeiskt födda till 70 procent för kvinnor och 85 procent för män. Bland inrikes födda har arbetskraftsdeltagandet varit relativt stabilt över tid, med ca 72 procent för kvinnor och 76 procent för män under 2022. Det relativt sett höga arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda män jämfört med inrikes födda män kan delvis förklaras av en lägre andel som är över 64 år, vilka har lägre arbetskraftsdeltagande, bland utrikes födda män jämfört med inrikes födda män. Generellt sett har män ett högre arbetskraftsdeltagande än kvinnor.

Diagram 3.1 Arbetskraftsdeltagande bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av befolkningen

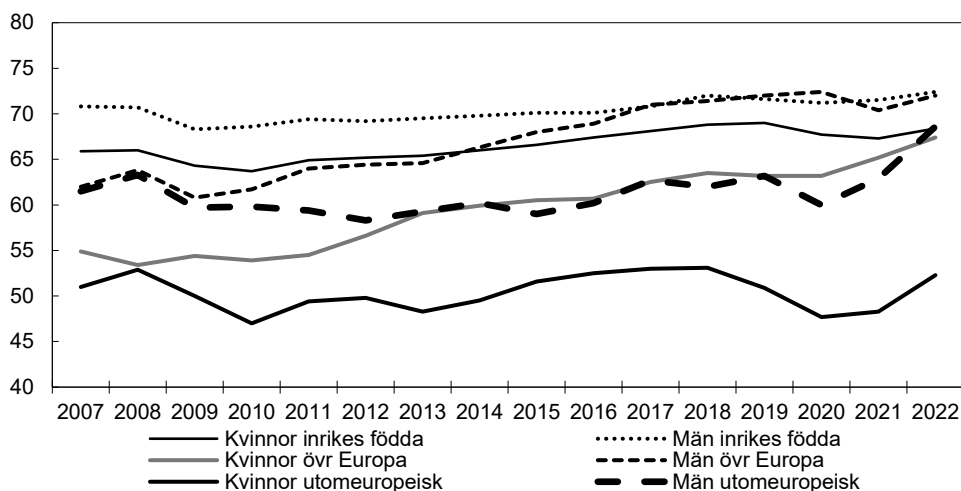
Anm.: År 2021 skedde förändringar som innebär ett tidsseriebrott i Arbetskraftsundersökningarnas (AKU:s) tidsserier.
Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Årsmedeltal 2007–2022.

Fortsatt stora skillnader i sysselsättningsgrad mellan utomeuropeiskt födda kvinnor och män

Under de senaste femton åren har sysselsättningsgraden ökat betydligt för både kvinnor och män födda i Europa, medan utvecklingen har varit svagare bland både de födda utanför Europa och inrikes födda (se diagram 3.2). Utvecklingen de senaste två åren jämfört med tidigare är osäker på grund av tidsseriebrott i statistiken. År 2022 var sysselsättningsgraden 61 procent för utomeuropeiskt födda jämfört med 71 procent för inrikes födda. Sysselsättningsgapet mellan inrikes och utrikes födda är bland de högsta i EU, vilket till stor del förklaras av en låg sysselsättningsgrad bland utomeuropeiskt födda kvinnor och en relativt hög sysselsättningsgrad bland inrikes födda kvinnor jämfört med flera andra EU-länder. Gapet mellan inrikes och utrikes födda i Sverige minskade 2022 och i maj 2023 var sysselsättningsgraden högre bland utrikes födda män än bland inrikes födda män. I likhet med arbetskraftsdeltagandet påverkas även sysselsättningsgraden för utrikes födda män positivt av en gynnsam ålderssammansättning. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan könen var störst bland utomeuropeiskt födda, där skillnaden uppgick till 16 procentenheter. Det finns inga större skillnader mellan inrikes och utomeuropeiskt födda vad gäller genomsnittlig faktisk veckoarbetstid.

Diagram 3.2 Sysselsättningsgraden bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av befolkningen

Anm.: År 2021 skedde förändringar som innebär ett tidsseriebrott i AKU:s tidsserier.

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2022.

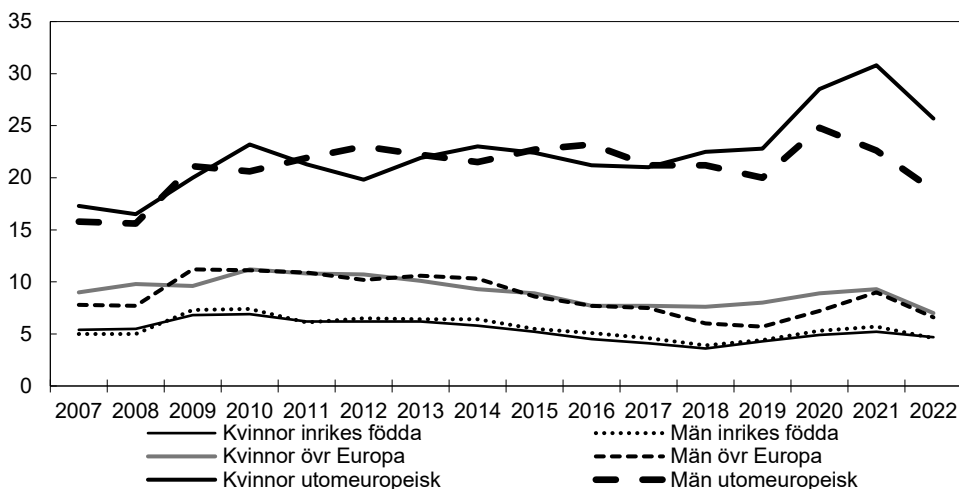
Arbetslösheten högre bland utomeuropeiskt födda

Både det totala antalet arbetslösa och den relativa arbetslösheten minskade 2022 jämfört med 2021. Som visas i diagram 3.3 minskade arbetslösheten i alla grupper, bland både kvinnor och män. År 2022 var andelen arbetslösa 22 procent bland utomeuropeiskt födda, 7 procent bland europeiskt födda och 5 procent bland inrikes födda. Utomeuropeiskt födda kvinnor hade den högsta arbetslösheten med närmare 26 procent.

Skillnaden mellan kvinnor och män är större bland utomeuropeiskt födda än bland europeiskt och inrikes födda. Andelen personer som varit arbetslösa minst sex månader i förhållande till alla arbetslösa är enligt AKU högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. Under 2022 var långtidsarbetslösheten närmare 42 procent bland utrikes födda jämfört med drygt 21 procent bland inrikes födda. Det är i stort sett oförändrat jämfört med föregående år.

Diagram 3.3 Arbetslösheten bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av arbetskraften

Anm.: År 2021 skedde förändringar som innebär ett tidsseriebrott i AKU:s tidsserier.

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2022.

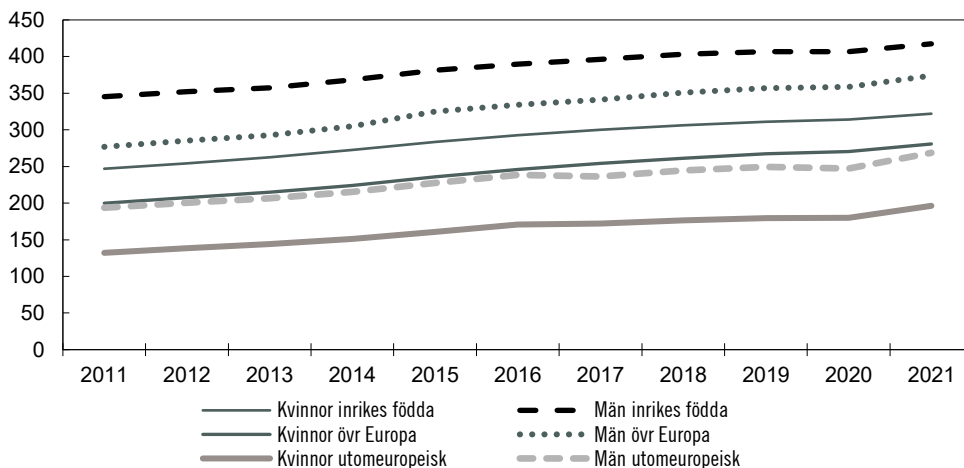
Generellt sett är det vanligare bland kvinnor än bland män att vara undersysselsatt, dvs. att vara sysselsatt på deltid inom sin huvudsyssla samtidigt som man kan och vill arbeta mer. Bland utomeuropeiskt födda kvinnor var 10 procent, närmare 29 000 personer, undersysselsatta under 2022. Bland utomeuropeiskt födda män var andelen undersysselsatta 6 procent, motsvarande drygt 22 000 personer.

Ökande arbetsinkomster men fortsatta skillnader mellan inrikes födda och utomeuropeiskt födda

De årliga arbetsinkomsterna varierar beroende på bakgrund och kön. Över perioden 2011–2021 ökade arbetsinkomsterna för samtliga grupper, men med i stort sett bibehållna skillnader mellan olika grupper (se diagram 3.4). Utomeuropeiskt föddas arbetsinkomster är betydligt lägre än för europeiskt och inrikes födda. Arbetsinkomsterna för utomeuropeiskt födda kvinnor uppgick under 2021 i genomsnitt till 51 procent av vad inrikes födda kvinnor tjänade, medan motsvarande andel för utomeuropeiskt födda män var 64 procent av inrikes födda mäns inkomst. Inkomster påverkas av ett flertal underliggande faktorer, bl.a. utbildningsnivå, arbetslivserfarenhet, yrke och bransch. Generellt sett är mäns arbetsinkomster dessutom högre än kvinnors.

Diagram 3.4 Årliga arbetsinkomster fördelat på bakgrund och kön (medelvärden)

Tusental kronor

Källa: Totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF).

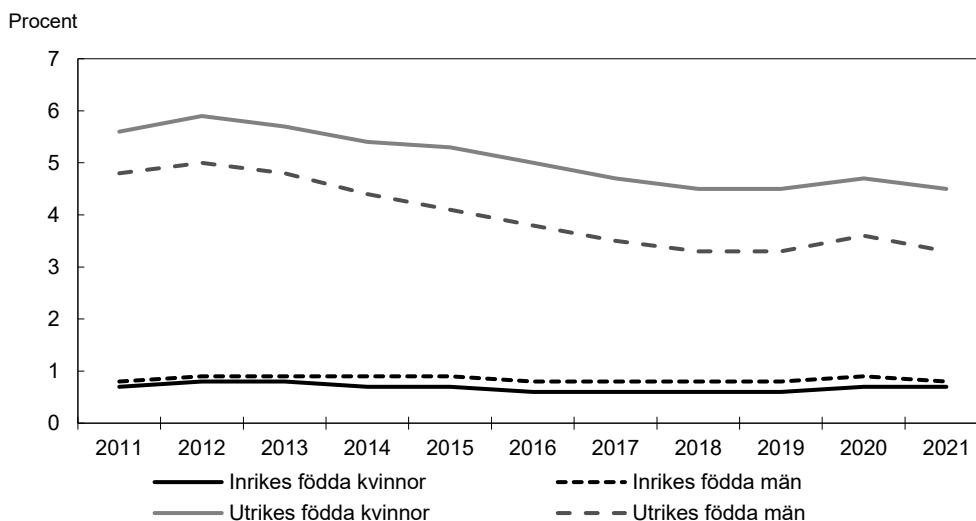
Vanligare med tidsbegränsade anställningar bland utomeuropeiskt födda

Andelen med tidsbegränsade anställningar är avsevärt mycket högre bland utomeuropeiskt födda kvinnor och män än bland inrikes födda och europeiskt födda. År 2022 uppgick andelen utomeuropeiskt födda med tidsbegränsade anställningar till närmare 29 procent bland kvinnor och 26 procent bland män. För inrikes födda uppgick motsvarande andel till 15 procent bland kvinnor och 11 procent bland män.

Stora skillnader mellan inrikes och utrikes födda vad gäller långvarigt ekonomiskt bistånd

Att vara mottagare av ekonomiskt bistånd i åldrarna 20–64 år är vanligare bland utrikes födda än bland inrikes födda. Av diagram 3.5 framgår även att utrikes födda kvinnor i högre utsträckning än utrikes födda män erhåller långvarigt ekonomiskt bistånd och att utrikes födda kvinnor är den grupp där störst andel erhåller långvarigt ekonomiskt bistånd. Under år 2021 var andelen långvariga biståndsmottagare bland utrikes födda kvinnor 5 procent, medan motsvarande andel bland utrikes födda män var drygt 3 procent. För inrikes födda kvinnor och män var andelen långvariga biståndsmottagare mindre än 1 procent. Se vidare utgiftsområde 9.

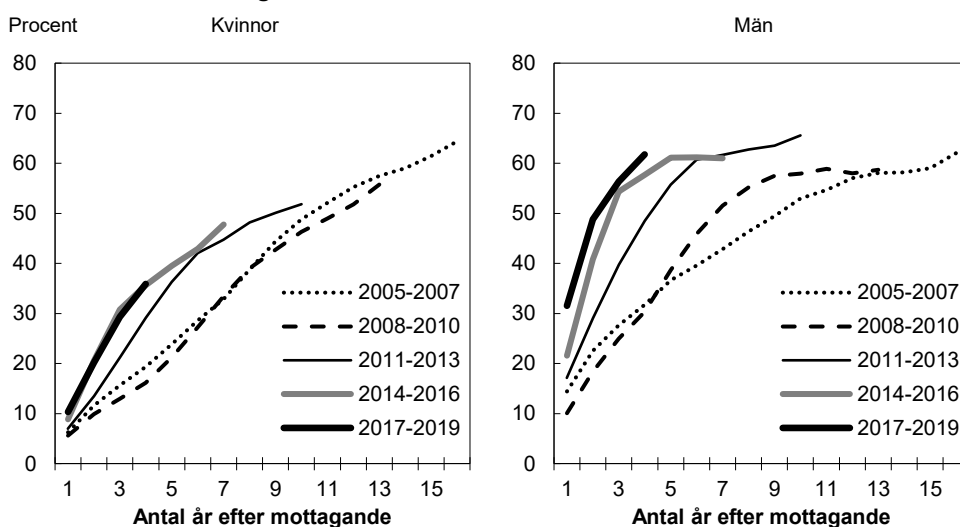
Diagram 3.5 Mottagare av ekonomiskt bistånd i minst 10 månader i genomsnitt, fördelat på bakgrund och kön

Källa: SCB, särskild beställning från databasen STATIV.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden

Sysselsättningen för personer som har invandrat till Sverige ökar generellt med vistelsetiden. Nyanländas etablering på arbetsmarknaden har successivt förbättrats sedan etableringsreformen infördes 2010. Kohorter som mottagits från 2011 och framåt har haft en snabbare progression än tidigare kohorter (se diagram 3.6). År 2021 var 51 procent etablerade bland de nyanlända som togs emot i en kommun 2017. Två år efter kommunmottagandet var drygt 50 procent av männen etablerade medan motsvarande andel bland kvinnor uppgick till drygt 20 procent. Nyanlända kvinnor etableras i en betydligt långsammare takt än nyanlända män, men etableringsgraden stiger med vistelsetiden även bland kvinnor. Bland dem med en vistelsetid på 15 år var andelen etablerade kvinnor och män med anställning 2021 på samma nivå, ca 60 procent. Ytterligare ca 10 procent av männen respektive 3 procent av kvinnorna arbetar som aktiva företagare, vilka inte ingår i etableringsmättet.

Diagram 3.6 Etableringsgrad nyanlända mottagna 2005–2019 efter vistelsetid i Sverige

Anm.: Med nyanlända avses kommunmottagna flyktingar i åldersgruppen 20–64 år respektive referensår. Senaste referensår är 2021. De mottagna har i diagrammet klustrats i grupper med treårsintervall. Som etablerade räknas individer som har varit anställda under varje enskilt referensår och haft en löneinkomst som uppgår till minst 60 procent av medianinkomsten för individer som har förgymnasial utbildning. Individer som har deklarerat för aktiv näringsverksamhet ingår inte bland de etablerade. Den registerbaserade aktivitetsstatistiken (RAKS) baseras fr.o.m. 2019 på arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI).

Källa: Egna bearbetningar av data från SCB (RAKS), särskild beställning.

Utredningen Förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor har i sitt delbetänkande Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) tagit fram ett mått för att mäta ekonomisk inaktivitet. Analysen tyder på att tillgången till etableringsinsatser påverkar utfallet vad gäller arbetsmarknadsetablering. Enligt utredningen löper anhöriga till arbetskraftsinvandrare tre gånger så hög risk som flyktingar och övrigt skyddsbehövande att varken arbeta eller studera. Även för gruppen övriga anhöriga, bland vilka ingår t.ex. personer som har anknytning till svenska medborgare, finns en tydlig överrisk (28 procent) jämfört med flyktingar och övrigt skyddsbehövande. Samma överrisk tycks inte gälla för anhöriga till flyktingar och övrigt skyddsbehövande som kan ta del av etableringsinsatser inom Arbetsförmedlingens etableringsprogram.

I delbetänkandet föreslår utredningen bl.a. att målgruppen för Arbetsförmedlingens etableringsprogram ska utvidgas så att också personer som har beviljats uppehållstillstånd som familjemedlem eller anhörig till en person som är bosatt i Sverige får ta del av etableringsinsatser. Utredningen lämnar också förslag på hur ramtiden för etableringsprogrammet kan anpassas samt förslag på hur etableringsprogrammet kan göras mer flexibelt baserat på olika behov hos nyanlända invandrare. Delbetänkandet remitterades i juni 2023.

Utbildning

Genom utbildning läggs grunden för individers möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden och bli självförsörjande. För barn och unga som kommer till Sverige och har annat modersmål än svenska lägger förskolan, grund- och gymnasieskolan en grund för framtiden. I detta avsnitt läggs fokus på utrikes födda med kort tid inom det svenska utbildningssystemet (se även utg.omr. 16 avsnitt 3 och 4).

Konsekvenser av covid-19-pandemin inom skolväsendet

Enligt Skolverkets slutredovisning om konsekvenser av covid-19-pandemin är det för tidigt att bedöma de långsiktiga konsekvenserna för skolväsendet. Myndigheten konstaterar att befintliga utmaningar när det gäller likvärdighet och kvalitet har

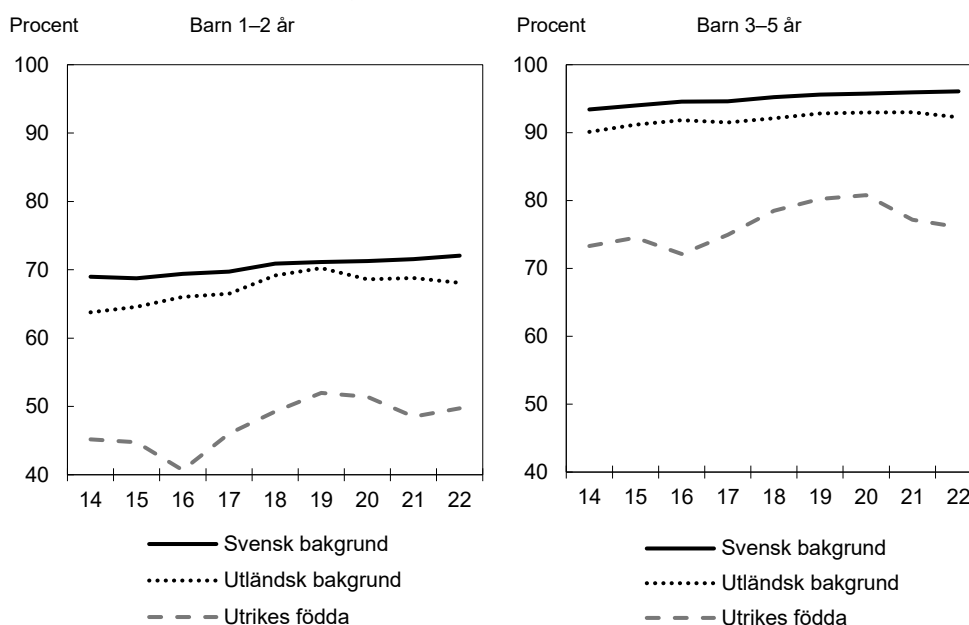
förstärkts. Möjligheterna att kompensera för barns och elevers olika förutsättningar var sämre under pandemin och de som redan innan hade sämre förutsättningar att nå målen med utbildningen har påverkats mer. Det gäller särskilt barn och elever med stödbehov, mindre gynnsamma socioekonomiska hemförhållanden eller med annat modersmål än svenska. Frånvaron bland barn, elever och personal har påverkat den ordinarie undervisningen och undervisningen på distans har haft konsekvenser för elevers kunskapsutveckling samt hälsa och välmående.

Skolverket ser behov av att arbeta aktivt med att fortsatt följa upp kunskapsutvecklingen och elevers behov av stöd. Hela skolväsendet behöver enligt myndigheten ta ett helhetsgrepp för språkutvecklingen bland elever med annat modersmål än svenska. (Skolverket 2022, covid-19-pandemins konsekvenser för skolväsendet, slutredovisning av regeringsuppdrag).

Förskolan kan stimulera språkutveckling och bidra till bättre förutsättningar i grundskolan

Förskolan förbereder barnens skolgång genom att bl.a. stimulera språkutvecklingen. Som visas i diagram 3.7 är deltagandet i förskolan generellt sett högt, särskilt bland barn 3–5 år, men det finns betydande skillnader beroende på bakgrund. Bland barn födda i Sverige med minst en inrikes född förälder deltog 96 procent i åldern 3–5 år och 72 procent i åldern 1–2 år 2022. Bland inrikes födda barn med två utrikes födda föräldrar deltog 92 procent i åldern 3–5 år och 68 procent i åldern 1–2 år. Deltagandet är avsevärt lägre bland utrikes födda barn, oavsett föräldrarnas bakgrund, där 76 procent av barnen i åldern 3–5 år deltog och 50 procent av barnen i åldern 1–2 år 2022. Skillnaderna i deltagande utifrån bakgrund har varit stora under hela perioden 2014–2022, med små skillnader mellan könen.

Diagram 3.7 Deltagande i förskolan utifrån svensk och utländsk bakgrund samt utrikes födda, 2014–2022

Anm.: Gruppen Svensk bakgrund avser barn som är födda i Sverige med minst en inrikes född förälder. Gruppen Utländsk bakgrund avser barn som är födda i Sverige och har två utrikes födda föräldrar. Gruppen Utrikes födda avser barn som är utrikes födda oavsett om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda.

Källa: SCB, särskild beställning.

För att öka deltagandet i förskolan bland barn som skulle ha stor nytta av undervisningen har kraven på kommunerna skärpts. Syftet är att öka deltagandet i förskolan genom att varje hemkommun blir skyldig att ta kontakt med vårdnadshavare till barn som inte går i förskola och upplysa om förskolans syfte och barnens rätt till förskola. Det blir även obligatoriskt för kommunerna att erbjuda en reserverad plats i förskolan

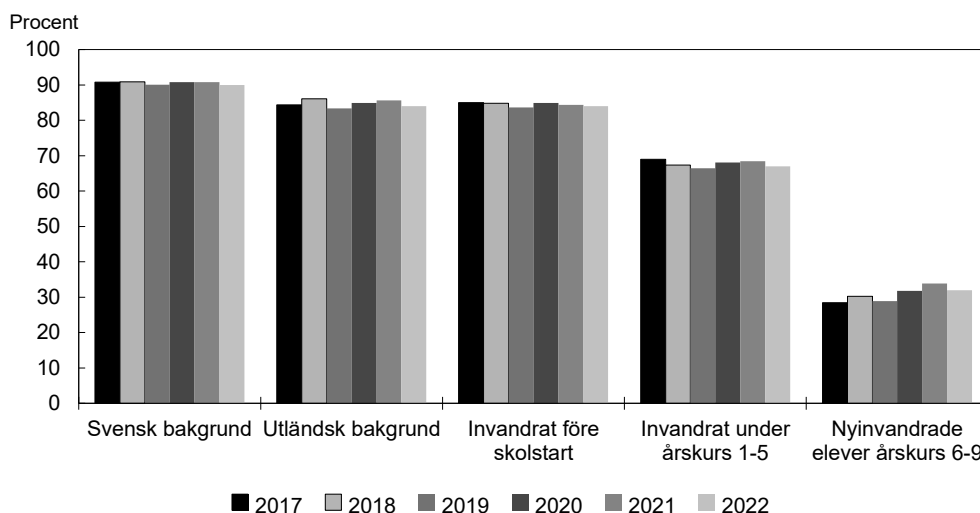
till vissa barn i behov av språkutveckling i svenska, även om inte vårdnadshavarna har ansökt om det. Det gäller bl.a. barn som har bott i Sverige under en kort tid. Erbjudandet ska ges från och med hösten det år barnet fyller tre år. Kommunerna ska också sträva efter att ge ett sådant erbjudande till andra barn som har behov av en förskoleplats för att bättre kunna lära sig svenska. Lagändringarna tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2023. (Prop. 2021/22:132, bet. 2021/22:UbU24, rskr. 2021/22:36)

Behörighet till gymnasieskolan ökar med tid i svensk skola och föräldrars utbildningsnivå

Av samtliga elever som gick ut årskurs 9 i grundskolan 2022 hade 11 procent utländsk bakgrund, dvs. var födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar, och 15 procent var utrikes födda. Av samtliga elever hade 5 procent invandrat före ordinarie skolstart, 7 procent under årskurs 1–5 och 3 procent under årskurs 6–9. Andelen elever med svensk bakgrund, dvs. elever födda i Sverige med minst en inrikes född förälder var 74 procent. Det finns inga större skillnader mellan flickor och pojkar.

Andelen elever som efter avslutad grundskola är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram ligger på olika nivåer för elever med svensk respektive utländsk bakgrund och för elever som har börjat i svensk skola vid olika tidpunkter efter ordinarie skolstartsalder (se diagram 3.8). Nivåskillnaderna har varit relativt stabila över tid och förändringar inom en grupp förklaras till stor del av sammansättningen av elever. Vårterminen 2022 uppgick andelen behöriga till 84 procent bland såväl elever med utländsk bakgrund som utrikes födda elever som invandrat före skolstart, jämfört med 90 procent för elever med svensk bakgrund. Bland elever som har invandrat i årskurs 1–5 var 67 procent behöriga, jämfört med 32 procent bland elever som har invandrat i årskurs 6–9. Skillnaderna i behörighet mellan de olika grupperna visar att tiden i svensk skola har stor betydelse för behörighet till gymnasieskolan. (Skolverket, Slutbetyg i grundskolan, Våren 2022)

Diagram 3.8 Behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram, utifrån bakgrund

Anm.: Gruppen Svensk bakgrund avser elever som är födda i Sverige med minst en inrikes född förälder. Gruppen Utländsk bakgrund avser elever som är födda i Sverige och har två utrikes födda föräldrar. Gruppen Invandrat före skolstart avser utrikes födda elever som har invandrat före ordinarie skolstartsalder oavsett var föräldrarna är födda. Gruppen Invandrat under årskurs 1–5 avser utrikes födda elever som har invandrat under årskurs 1–5, oavsett om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda. Gruppen Nyinvandrade elever årskurs 6–9 avser utrikes födda elever som har utrikes födda föräldrar och har kommit till Sverige under de senaste fyra åren, dvs. under årskurs 6–9.

Källa: Skolverket.

Sammanlagt var 85 procent av alla elever som slutade årskurs 9 vårterminen 2022 behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, medan ca 18 000 elever saknade behörighet. För elever med minst en förälder med eftergymnasial utbildning, oavsett bak-

grund, är andelen behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram högre i jämförelse med elever vars föräldrar har lägre utbildningsnivå. Föräldrarnas utbildningsnivå har större betydelse för elever som har varit kortare tid i Sverige jämfört med andra elever. (Skolverket, Slutbetyg i grundskolan, Våren 2022) Flickor var i högre grad behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram 2022, oavsett svensk eller utländsk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå. Se vidare utgiftsområde 16 avsnitt 3.3.4.

Introduktionsprogrammen ska ge elever som inte har behörighet till gymnasieskolans nationella program möjlighet att komma in på ett nationellt program eller leda till att de kan få ett arbete. Läsåret 2022/23 studerade totalt 37 300 elever på ett introduktionsprogram (46 procent kvinnor och 55 procent män), vilket motsvarade 15 procent av samtliga gymnasieelever. Språkinträdning ger nyanlända elever en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket. Av de studerande inom introduktionsprogrammen hade 23 procent språkinträdning. (Skolverket, Uppföljning av gymnasieskolan 2023)

Hösten 2018 började 111 700 ungdomar gymnasieskolan i år 1. Av elevkullen som påbörjade ett nationellt program hösten 2018 hade 74 procent tagit gymnasieexamen inom fyra år. För de elever som har slutfört ett nationellt program men inte uppfyller kraven för gymnasieexamen utfärdas studiebevis. Som framgår av tabell 3.1 är den totala andelen som har tagit examen eller fått studiebevis utfärdat lägre bland utrikes födda elever och elever med utländsk bakgrund än bland elever med svensk bakgrund. Av nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2018 var det 29 procent av kvinnorna och 27 procent av männen som 2022 hade en gymnasieexamen, en ökning med 3 respektive 5 procentenheter jämfört med föregående år. Motsvarande ökning syns bland elever med utländsk bakgrund, där 60 procent av kvinnorna respektive 48 procent av männen hade uppnått gymnasieexamen 2022.

Tabell 3.1 Genomströmning inom fyra år för nybörjare år 1 inom gymnasieskolan 2018

Procent	Gymnasieexamen		Studiebevis	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Elever med svensk bakgrund*	83,5	79,4	4,1	5,9
Elever med utländsk bakgrund**	60,3	48,2	8,6	9,6
Nyinvandrade elever***	28,9	27,2	5,4	6,1
Totalt exklusive nyinvandrade elever	81,0	75,8	5,2	7,1
Gymnasieskolan totalt	77,4	70,2	5,2	7,0

* Avser elever som är födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige.

** Avser elever födda utomlands, eller elever vars båda föräldrar är födda utomlands.

*** Avser elever som har kommit till Sverige tidigast 4 år före sin start i gymnasieskolan och varken bott i Sverige eller gått i svensk skola före invandringen.

Källa: Skolverket.

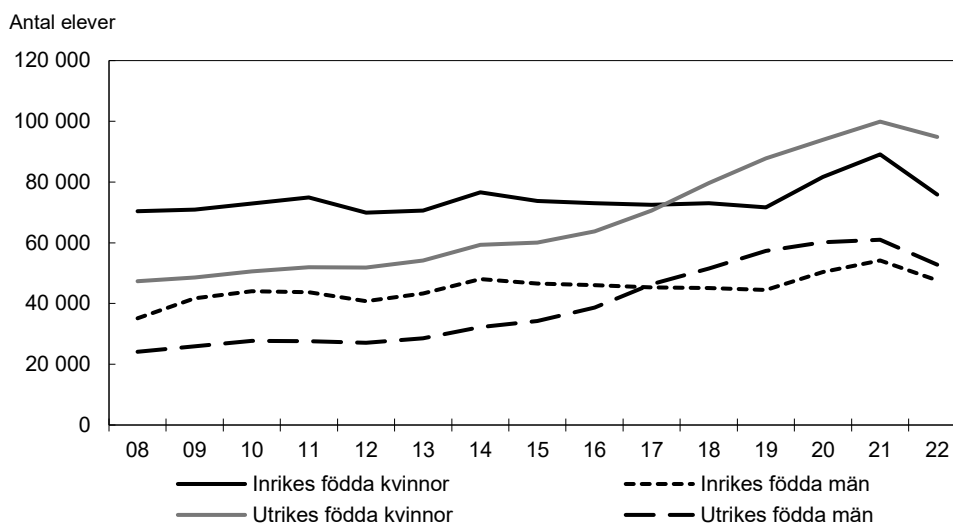
I juni 2022 tillsattes en särskild utredare som ska lämna förslag som bidrar till att trygga kompetensförsörjningen och att fler elever får med sig de kunskaper de behöver för att kunna försörja sig själva (dir. 2022:74). Syftet med utredningen är att det i gymnasieskolan ska finnas flera vägar till arbetslivet som tar hänsyn till behoven på arbetsmarknaden, elevers olika förutsättningar för lärande och att många elever inte är redo att göra sitt yrkesval redan i årskurs nio. Slutredovisning ska ske senast den 5 juni 2024.

Kommunal vuxenutbildning är en viktig väg till arbete

Kommunal vuxenutbildning (komvux) är en viktig väg till arbete för många nyanlända vuxna och för de nyanlända som antingen inte uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program före 20 års ålder eller som inte uppnått examen eller studiebevis för nationellt program.

Diagram 3.9 visar att antalet utrikes födda elever inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå har ökat kraftigt sedan 2008. Utrikes födda utgjorde ungefär hälften av eleverna inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå 2022, såväl totalt (54 procent) som bland kvinnor respektive män (56 respektive 53 procent). Utrikes födda kvinnor utgjorde fortsatt den största gruppen inom komvux medan inrikes födda män utgjorde den minsta.

Diagram 3.9 Antal elever i kommunal vuxenutbildning, inrikes och utrikes födda

Källa: Skolverket.

Andelen utrikes födda inom komvux på grundläggande respektive gymnasial nivå har ökat markant sedan 2008, men var 2022 i stort sett oförändrad jämfört med föregående år (95 respektive 47 procent). Inom komvux på grundläggande nivå minskade antalet utrikes födda elever med 7 200 personer sedan föregående år till närmare 63 000 elever 2022, medan antalet utrikes födda på gymnasial nivå minskade med 11 000 personer till 108 000 elever.

Det är inga större skillnader i utbildningsbakgrund mellan könen bland elever inom komvux. Andelen med gymnasial utbildning var dock mer än dubbelt så stor bland inrikes födda elever jämfört med utrikes födda elever (75 respektive 35 procent). Vad gäller andelen med eftergymnasial utbildning var andelen i stället dubbelt så stor bland utrikes födda jämfört med inrikes födda elever (35 respektive 14 procent).

Bland de utrikes födda som avslutat studier inom komvux under 2018 var totalt 43 procent etablerade på arbetsmarknaden två år senare (se tabell 3.2). Det är en minskning med 4 procentenheter jämfört med året innan. Utrikes födda kvinnor är i något lägre grad etablerade efter utbildningen jämfört med utrikes födda män.

Tabell 3.2 Etableringsstatus bland utrikes födda två år efter avslutad kommunal vuxenutbildning under 2018

	Totalt	Kvinnor	Män
Etablerad ställning på arbetsmarknaden	43	42	44
Osäker ställning på arbetsmarknaden	13	11	16
Svag ställning på arbetsmarknaden	14	14	13
Studier på högskola	10	11	8
Övriga studier	4	4	4
Varken arbete eller studier	16	17	14

Anm.: Avser komvux exklusive anpassad utbildning.

Källa: Skolverket.

Fler utbildningsplatser i regional yrkesvuxenutbildning och yrkeshögskolan

För att alla vuxna ska kunna arbeta och försörja sig är vuxenutbildning och yrkesutbildning av betydelse. Regional yrkesvuxenutbildning har byggts ut kraftigt de senaste åren. För 2023 var 3,8 miljarder kronor avsatta för statsbidraget för regionalt yrkesvux. Ytterligare 400 miljoner kronor satsades i vårandringsbudgeten för 2023. Utrikes födda utgör cirka hälften av dem som går en utbildning inom ramen för regionalt yrkesvux. För att stärka integrationen av utrikes födda finns en särskild satsning inom regionalt yrkesvux, yrkesutbildning kombinerat med sfi eller svenska som andraspråk, där elever lär sig svenska samtidigt som ett yrke (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 4).

Resultat och kvalitet i sfi

Goda kunskaper i det svenska språket är en viktig förutsättning för möjligheten att etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden. Under 2022 deltog 123 000 elever i sfi med kommunal huvudman varav 61 procent kvinnor och 39 procent män, vilket är en minskning med 7 procent jämfört med 2021. Sedan 2018 har antalet elever inom sfi minskat med 22 procent, parallellt med det minskade mottagandet. Av kursdeltagarna läste 21 procent inom studieväg 1, 42 procent inom studieväg 2 och 37 procent inom studieväg 3. Vilken studieväg som är aktuell styrs huvudsakligen av elevens utbildningsbakgrund.

Likt tidigare år var det 2022 vanligare bland kvinnor än män att avsluta kursen med godkänt betyg, 55 respektive 42 procent. Den genomsnittliga tiden för att avsluta en sfi-kurs under perioden 2018–2022 var längre för elever med kort tidigare utbildning än för elever med längre utbildningsbakgrund. Kurser inom sfi som avslutades under 2022 pågick i genomsnitt i 37 veckor, en ökning med en halv vecka jämfört med 2021. Ökningen var störst inom studieväg 1. Enligt Skolverket förklaras utvecklingen av långsammare progression och utmaningar med distansundervisning under covid-19-pandemin för elevgrupperna med kort tidigare utbildning

Av de kursdeltagare som avslutade eller avbröt en kurs i sfi under 2022 var det 50 procent som avslutade kursen med godkänt betyg och 3 procent som avslutade kursen utan godkänt betyg, medan 46 procent avbröt kursen. Andelen som avbröt studierna var högre bland män än bland kvinnor, 54 respektive 41 procent. (Skolverket 2023, Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2022)

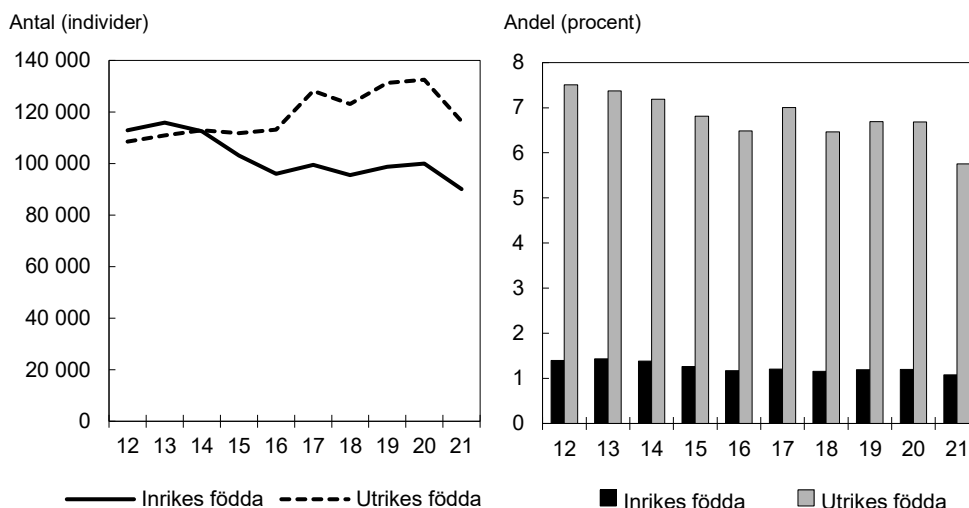
Inom sfi finns sedan länge utmaningar med låg genomströmning och studieavbrott. Skolinspektionen konstaterar i en kvalitetsgranskning 2023 att eleverna inte ges likvärdiga möjligheter att lära sig grundläggande svenska eftersom undervisningen skiftar i kvalitet. De brister i anpassningen av undervisning utifrån elevernas behov, förutsättningar och mål som identifierades 2018 kvarstår. Vid distansundervisning finns också brister när det gäller elevers möjligheter att utveckla muntliga färdigheter, undervisningens variation och möjligheter till lärande med andra elever.

Genomströmning och progression i sfi kan även åskådliggöras genom att följa hur stor andel av sfi-elever som är kvar i sfi-studier under åren efter första kursstart. Av de som påbörjade sina sfi-studier år 2014 var 79 procent bland kvinnorna och 78 procent bland männen kvar nästföljande år. Därefter har andelen avtagit ju längre tid som förflutit efter att eleverna påbörjat sina studier. Cirka 18 procent bland kvinnorna och 12 procent bland männen som påbörjade sfi år 2014 var fortfarande kvar i sfi fyra år senare. Andelen som är kvar i sfi minskar gradvis för varje efterföljande studiekohort.

Bland elever som avslutade sfi år 2018 hade den grupp som avslutat utan godkänd kurs i högre utsträckning än övriga en etablerad ställning på arbetsmarknaden efter två år, men även en högre andel som varken arbetade eller studerade (se diagram 3.10).

Sammantaget i hela befolkningen var omkring 52 000 hushåll 2021 både trångbodda och hade en ansträngd boendeekonomi. Mer än hälften, ca 28 000 hushåll, var utrikes födda, dvs. med minst en utrikes född person. Diagram 3.11 visar att under perioden 2012–2021 har andelen trångbodda individer med ansträngd boendeekonomi varierat mellan åren och över tid minskat från knappt 8 procent till 6 procent bland utrikes födda, medan andelen trångbodda individer bland inrikes födda individer har varit drygt 1 procent under hela perioden.

Diagram 3.11 Trångbodda individer med ansträngd boendeekonomi, i befolkningen samt inrikes och utrikes födda

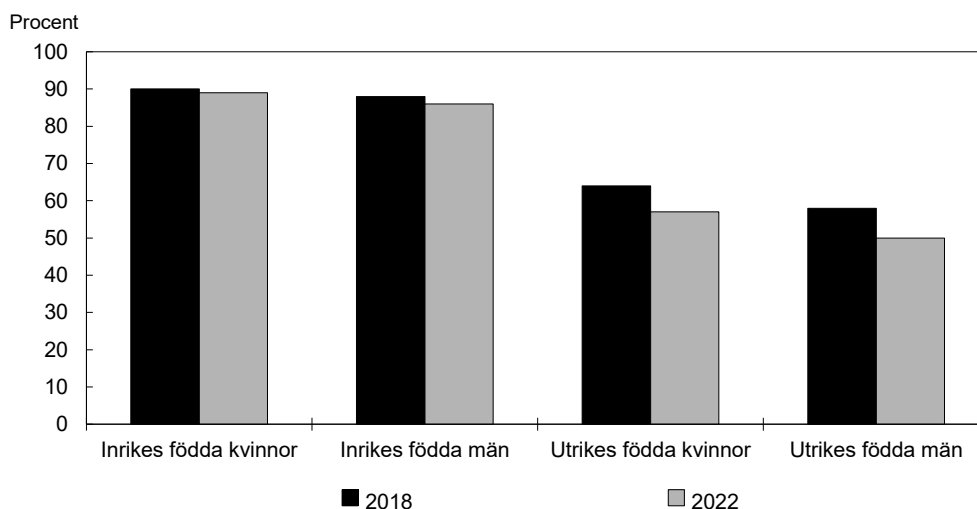

Källa: Boverket, särskild beställning.

Demokratiskt deltagande

Utrikes födda svenska medborgare hade ett betydligt lägre valdeltagande än inrikes födda i de senaste riksdagsvalen (se diagram 3.12). Skillnaden i 2022 års riksdagsval var närmare 22 procentenheter (89 procent bland inrikes födda och 67 procent bland utrikes födda). Vidare var valdeltagandet högre bland kvinnor än bland män, både bland inrikes och utrikes födda. Samma mönster återspeglades även i valen till kommun- och regionfullmäktige.

Diagram 3.12 Valdeltagande i riksdagsval 2018 och 2022, efter bakgrund

Källa: SCB, Valdeltagandeundersökningen.

SCB har på uppdrag av regeringen tagit fram rapporten Delat deltagande – En studie av integration och segregation baserad på valdeltagande i 2022 års allmänna val. Rapporten visar att valdeltagandet minskade med 3–4 procentenheter i 2022 års val jämfört med 2018. Valdeltagandet minskade mer bland utrikes födda svenska medborgare än bland samtliga röstberättigade. Att ha anhöriga som röstar har tydligt samband med det egna valdeltagandet. Det finns också tydliga samband mellan valdeltagande och utbildnings- och inkomstnivå. SCB konstaterar vidare att förtroendet för politiker i riksdagen eller på lokal nivå är lika stort bland utrikes födda svenska medborgare och utländska medborgare som bland inrikes födda svenska medborgare. Däremot uppger fler inrikes födda att de litar på sina medmänniskor, att livet går att leva som man vill, samt att de känner sig tryggare i sitt bostadsområde, jämfört med utrikes födda svenska medborgare.

3.3.2 Resultat utifrån andra bedömningsgrunder

Insatser för främjande av integration

Detta avsnitt avser verksamhet och insatser som stimulerar integration och etablering i arbets- och samhällslivet som finansieras via anslaget 1:1 *Integrationsåtgärder*.

Något mindre efterfrågan på stöd till organisationer bildade på etnisk grund

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) fördelar sedan 2008 bidrag till organisationer bildade på etnisk grund enligt förordningen (2008:63) om statsbidrag till organisationer bildade på etnisk grund. Syftet med bidraget är att stärka organisationernas egna initiativ och verksamheter som rör kultur, språk, identitet och delaktighet i samhället. Söktrycket på statsbidraget har minskat något under de senaste tre åren, från 64 ansökande organisationer 2020 till 61 organisationer 2021 och 56 organisationer 2022. Under 2022 beviljades stöd om totalt 18,9 miljoner kronor till 43 organisationer.

Många aktörer vill erbjuda tidiga insatser för personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet samt asylsökande

Under 2022 fördelade länsstyrelserna 68 miljoner kronor i statsbidrag enligt förordningen (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl., varav 30 miljoner avsåg samhällsinformation och insatser som främjar hälsa. Medlen får lämnas till civilsamhällets organisationer samt till kommuner eller kommunalförbund och syftar till att motverka passivering under asyltiden, att underlätta kontakter med den svenska arbetsmarknaden och att främja en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd. Insatserna kan även rikta sig till personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet. Under 2022 inkom sammanlagt 297 ansökningar om totalt 207 miljoner kronor till länsstyrelserna, varav 150 ansökningar beviljades. Länsstyrelserna bedömer att det finns en god kapacitet i länen att tillgodose behovet av insatser i länen.

Medel för insatser tillgängliga för asylsökande och personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet fördelades även av Folkbildningsrådet (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 17).

Lokala insatser för att främja etablering, nätverk, språkinläring eller socialt stöd är ett viktigt komplement

Under 2022 fördelade länsstyrelserna sammanlagt 81 miljoner kronor till kommuner enligt 37 a § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar, varav 30 miljoner kronor tillfördes i propositionen Vårändringsbudget för 2022 till följd av mottagandet av personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirek-

tivet. Medlen syftar till att underlätta etableringen i samhället, skapa nätverk, stödja språkinläring eller ge socialt stöd till ensamkommande barn. Under 2022 inkom 194 ansökningar motsvarande 139 miljoner kronor, varav 150 ansökningar beviljades. Av de beviljade insatserna riktade sig 119 till föräldralediga och andra personer med små barn, varav ett stort antal insatser fokuserade på språkinläring. Liksom tidigare år genomförs majoriteten av insatserna i samverkan med civilsamhället. Länsstyrelserna bedömer i sin återrapportering enligt regleringsbrev för budgetåret 2022 att civilsamhällets flexibilitet att hantera förändrade förutsättningar och kapacitet att arbeta nära målgrupperna kompletterar och förstärker kommunernas arbete.

Uppföljning och utvärdering av integrationen

Under 2022 användes ca 1,1 miljoner kronor för uppföljning och utvärdering av integrationen. Av dessa medel fick Statistiska centralbyrån (SCB), liksom föregående år, 900 000 kronor för att fortsätta redovisa registerstatistik om integration på nationell, regional och lokal nivå på sin webbplats.

Statlig ersättning vid mottagande av nyanlända i kommunerna

Staten har ett ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet och ersätter kommuner och regioner för kostnader relaterade till mottagandet av nyanlända inklusive ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd. Statlig ersättning vid flyktingmottagande finansieras via anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande*. För ersättningar avseende personer som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., se utgiftsområde 8.

Det sammantagna mottagandet av nyanlända i kommunerna fortsatte att minska

Antalet nyanlända som har tagits emot i landets kommuner har minskat kraftigt sedan 2017 till följd av att färre personer sökt asyl i Sverige och beviljats uppehållstillstånd av skyddsskäl. Till följd av det har även antalet anhöriga till skyddsbehövande minskat. Under 2022 togs 11 721 nyanlända emot i landets kommuner, jämfört med 13 548 personer 2021 (se tabell 3.3). Andelen kvinnor var, i likhet med föregående år, 50 procent och andelen barn var 42 procent.

Tabell 3.3 Antalet nyanlända mottagna i en kommun

Antal mottagna enligt bestämmelserna i förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar (ersättningsförordningen) grupperade efter ankomstsätt till kommunen

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Från anläggningsboende	6 019	6 742	6 848	18 847	27 952	11 068	4 318	2 678	1 979	2 015
Från eget boende	14 420	25 812	26 036	33 231	19 133	7 859	6 947	3 136	2 193	2 189
Anhöriga till skyddsbehövande	11 691	11 378	15 837	13 775	16 942	16 562	7 814	3 634	2 337	1 738
Vidarebosatta (kvotflyktingar)	1 855	1 977	1 897	1 892	3 419	5 028	5 025	3 549	6 287	5 009
Övriga	514	595	579	1 016	1 305	3 699	1 811	1 109	752	770
Summa	34 499	46 504	51 197	68 761	68 751	44 216	25 915	14 106	13 548	11 721
Varav ensamkommande barn	2 331	3 396	3 794	6 971	8 625	6 635	4 772	1 578	606	739

Anm.: Personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. och ingår inte i uppgifterna om nyanlända mottagna i en kommun.

Källa: Migrationsverket.

Migrationsverket hade under 2022 i uppdrag att ta ut och överföra 5 000 kvotflyktingar till Sverige. Mottagandet av kvotflyktingar utgjorde 43 procent av det totala mottagandet 2022, och en stor majoritet av landets kommuner (91 procent) tog emot kvotflyktingar. Kvotflyktingar och personer som vistas i Migrationsverkets anläggningsboenden under asyltiden kan omfattas av anvisning enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen) och till-

hörande förordningar. Till följd av att kvotflyktingar utgjorde en stor del av det totala mottagandet så togs en majoritet av de nyanlända emot inom ramen för det ordnade mottagandet. Övriga nyanlända, inklusive anhöriga, bosatte sig på egen hand i en kommun.

Mottagandet av ensamkommande barn som fått uppehållstillstånd ökade något jämfört med 2021. Under 2022 blev 739 ensamkommande barn och unga kommunmottagna, varav 20 procent flickor och 80 procent pojkar. Andelen flickor minskade från 29 procent 2021. Under 2022 togs 107 ensamkommande barn emot som kvotflyktingar, vilket motsvarar 14 procent av det totala mottagandet av ensamkommande barn och unga. Ensamkommande barn inom flyktingkvoten omfattas av anvisning enligt bosättningslagen, medan asylsökande ensamkommande barn tas emot i en kommun efter anvisning enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Nästan alla kommuner tog emot nyanlända 2022. Det genomsnittliga mottagandet i riket var 1,1 nyanlända per 1 000 invånare, vilket kan jämföras med 1,3 nyanlända 2021. Gotlands län och Kronobergs län hade det högsta respektive lägsta mottagandet (1,75 respektive 0,73 nyanlända per 1 000 invånare).

Anvisningar enligt bosättningslagen färre än förväntat

Migrationsverket beslutade under 2022 om anvisningar i enlighet med bosättningsregelverket för 6 546 nyanlända, varav 3 227 flickor och kvinnor och 3 319 pojkar och män. Av de anvisade var 68 procent kvotflyktingar och 32 procent nyanlända som bott i anläggningsboende under asyltiden. Enligt förordningen (2016:40) om fördelning av anvisningar till kommuner skulle 7 500 nyanlända omfattas av anvisningar till kommuner (s.k. länstal) under 2022. Årets läns- och kommuntal uppnåddes därmed inte. Det berodde på att färre anvisades från anläggningsboende än vad som prognosticerats samt att färre kvotflyktingar anvisades i slutet av året till följd av beslut om ett lägre mottagande av kvotflyktingar fr.o.m. 2023.

Ledtiderna i Migrationsverkets arbete med anvisningar ökade 2022 jämfört med året innan. Tiden från beslut om uppehållstillstånd till beslut om anvisning var 38 dagar för både kvinnor och män, vilket är längre än 2021 men i nivå med 2020. De kortare ledtiderna under 2021 berodde på snabba överföringar av afghanska kvotflyktingar efter talibanernas maktövertagande.

Av de nyanlända som under 2022 anvisats från anläggningsboende togs 69 procent emot i en kommun inom tidsfristen på två månader, vilket är en fortsatt minskning jämfört med tidigare år. Enligt Migrationsverket berodde det på stor personalomsättning i den del av myndigheten som arbetar med mottagandefrågor.

Enligt Boverkets analys av resultat från Bostadsmarknadsenkäten har kommunernas möjligheter att ordna bostäder för nyanlända förbättrats både till följd av färre asylsökande och färre anvisade nyanlända. I många kommuner är det fortfarande svårt att hitta bostäder för familjer, även om kommunerna har utvecklat rutiner för bostäder till anvisade nyanlända. Kommuner i storstadsregionerna tillämpar i högre utsträckning tidsbegränsade kontrakt.

Minskade utgifter för ersättningar till kommuner och regioner för flyktingmottagande

De senaste årens utgiftsminskning vad gäller statliga ersättningar till kommuner och regioner för flyktingmottagande fortsatte under 2022. Utgifterna 2022 uppgick till 3 998 miljoner kronor, vilket var en minskning med 14 procent jämfört med 2021 (se tabell 3.4). Knappt tre fjärdedelar av utgifterna bestod av automatiskt utbetalade ersättningar till kommuner, som i huvudsak beror på hur många nyanlända som tagits emot i kommunerna under de föregående två åren. Den resterande delen bestod till

största del av ersättningar för faktiska kostnader som betalas till kommuner och regioner efter ansökan.

Till följd av det lägre mottagandet de senaste åren har utgifterna för schablonersättning för mottagandet av nyanlända, den s.k. mottagandeschablonen, och ersättningar för ensamkommande barn och unga minskat. Samtidigt har utgifterna för vissa eftersökta ersättningar ökat. Till exempel mer än fördubblades utgifterna för hyreskostnader mellan 2021 och 2022. En kommun som har anmält tillgängliga bostäder för nyanlända till Migrationsverket har rätt till ersättning för kommunens hyreskostnader, s.k. tomhyra, för en bostad som en nyanländ som omfattas av anvisning flyttar in i. Enligt Migrationsverkets statistik har antalet kommuner som fick ersättning för hyreskostnader ökat från 115 kommuner 2021 till 167 kommuner 2022.

Ersättning för vissa särskilda kostnader utbetalas i mån av tillgång på medel och för 2022 avsattes 175 miljoner kronor för ändamålet. Vissa särskilda kostnader avser bl.a. ersättning för kostnader i samband med mottagandet av kvotflyktingar och för insatser till nyanlända med särskilda behov, exempelvis placeringar enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), skyddat boende eller kostnader för kurator. Under 2022 beviljades de flesta ansökningar som uppfyllde villkoren för ersättningen.

Eftersom de statliga ersättningarna för flyktingmottagandet i huvudsak är volymstyrda kan större förändringar i mottagandet få konsekvenser för kommunernas ekonomiska planeringsförutsättningar. Det är i högre grad små kommuner och kommuner med högt mottagande som påverkas eftersom ersättningen där utgör en mer betydande intäktskälla. Ett tillfälligt bidrag till kommuner med tidigare högt flyktingmottagande infördes 2020 för att kompensera de kommuner som tagit emot flest nyanlända i förhållande till sin befolkning och därmed påverkas särskilt när ersättningen minskar på grund av minskat mottagande. För 2022 utbetalades 200 miljoner kronor till 58 kommuner.

Tabell 3.4 Utbetalade ersättningar för flyktingmottagande 2018–2022

Miljoner kronor

	2018	2019	2020	2021	2022	Andel av utgifter 2022
Schablonersättning för mottagandet av nyanlända	8 400	6 309	3 765	2 439	2 014	50 %
Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande			80	200	200	5 %
Ersättning för initialt ekonomiskt bistånd	182	114	59	64	56	1 %
Ersättning för ensamkommande barn och unga	6 605	4 241	2 004	971	638	16 %
Resor och informationsinsatser vid vidarebosättning	36	67	41	103	73	2 %
Hyreskostnader	34	42	44	33	80	2 %
Grundersättning	66	67				
Beredskap, mottagningskapacitet och samverkan	80	60	70	40	40	1 %
Ersättning för ekonomiskt bistånd m.m.	192	211	198	171	162	4 %
Ersättning för vissa särskilda kostnader	110	200	229	175	175	4 %
Ersättning för stöd och service och hälso- och sjukvård	462	573	553	479	559	14 %
Summa	16 167	11 884	7 042	4 676	3 998	

Samhällsorienteringen anpassas till ett minskat mottagande

Enligt uppgifter från kommunerna via länsstyrelserna uppgick antalet deltagare i samhällsorientering under 2022 till 7 900 personer (59 procent kvinnor och 41 procent män), vilket är en ökning med 10 procent jämfört med föregående år. Arbetsförmedlingens statistik pekar samtidigt på en viss minskning av hur många personer som påbörjat samhällsorienteringen inom ramen för etableringsprogrammet, från 4 120 personer 2021 till 3 951 personer 2022 varav 53 procent kvinnor och 47 procent män. En

klar majoritet av kommunerna erbjuder samhällsorientering för den s.k. utökade målgruppen, men uppgifterna om hur många som deltog i samhällsorientering utanför etableringsprogrammet är likt föregående år osäkra.

Enligt länsstyrelsernas rapportering har antalet kommuner som erbjuder samhällsorientering via fjärrundervisning ökat 2022 jämfört med 2021, från 158 till 178 kommuner. Liksom tidigare år påverkas kvinnors möjlighet att påbörja och fullfölja samhällsorientering framför allt av föräldraledighet och kö till barnomsorg, och detta i mycket högre utsträckning än män.

Webbportalen informationsverige.se är länsstyrelsernas gemensamma webbplats med bl.a. information om Sverige på elva språk, primärt riktad till asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn. Under 2022 översattes och anpassades webbplatsen med anledning av mottagandet av personer som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd enligt EU:s massflyktsdirektiv. Under 2022 hade webbplatsen ca 6 miljoner sidvisningar, vilket är fler än någonsin tidigare.

Ett minskat mottagande påverkar kommunernas beredskap och kapacitet

Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för, stödja och följa upp kommunernas arbete med beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga. Länsstyrelserna bedömer i sin redovisning av uppdraget för 2022 att det finns beredskap och kapacitet i länen för mottagandet, men med viss variation såväl mellan som inom länen. Till följd av de senaste årens minskande mottagande av nyanlända har allt fler kommuner avvecklat särskilda organisationer för mottagandet och i stället inkluderat verksamheten i ordinarie strukturer. I vissa kommuner har det låga antalet deltagare inom t.ex. sfi och samhällsorientering även påverkat möjligheten att erbjuda anpassade verksamheter av hög kvalitet.

Under 2022 fördelade länsstyrelserna 40 miljoner kronor enligt 37 § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar, för insatser för att skapa beredskap och kapacitet i mottagandet och för att utveckla samverkan mellan kommunerna i syfte att underlätta nyanländas etablering. Enligt länsstyrelserna har medlen bidragit positivt till kommunernas utvecklingsarbete. Av 92 ansökningar om drygt 70 miljoner kronor som inkom under 2022 beviljades 74 ansökningar. De senaste årens förskjutning av fokus från insatser för att hantera det initiala mottagandet till mer långsiktigt integrationsstärkande insatser har fortsatt.

Hemutrustningslån

Från och med 2022 upphörde möjligheten att beviljas hemutrustningslån. Förordningen (1990:1361) om lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar gäller fortfarande för de lån där ansökan inkommit före den 1 januari 2022. Hemutrustningslån hanteras av Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Utbetalningarna under 2022 uppgick till 3,4 miljoner kronor. Vid utgången av 2022 hade 55 000 låntagare en skuld till CSN, jämfört med 66 000 låntagare 2021. Den utestående fordran uppgick 2022 till 864 miljoner kronor, vilket är en minskning med 135 miljoner kronor jämfört med föregående år. Det totala inbetalda beloppet för 2022 var 125 miljoner kronor, vilket är en minskning med 24 procent jämfört med 2021. Minskningen förklaras av att antalet lån minskar som en följd av att hemutrustningslånet avvecklats, samt att andelen låntagare med betalningssvårigheter ökar i takt med att lån till personer med betalningsförmåga slutregleras.

Ökning av nya auktorisationer av tolkar och översättare

Tillgången på auktoriserade tolkar och översättare har betydelse för nyanländas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden och bli självförsörjande. Covid-19-pandemin påverkade förutsättningarna för Kammarkollegiet att anordna skriftliga och muntliga auktorisationsprov, men under 2022 har verksamheten kunnat återgå till en mer normal omfattning. Under 2022 genomfördes auktorisationsprov för tolkar i 35 språk och för översättare i 20 språk. Antalet deltagare i skriftliga prov för tolkar har ökat kraftigt från 268 deltagare 2021 till 416 under 2022. Antalet nya auktorisationer uppgick 2022 till 48, en ökning från 25 under 2021.

Det totala antalet auktoriserade tolkar och översättare ökade marginellt från 1 102 under 2021 till 1 104 under 2022. Antalet auktorisationer för översättare uppgick under 2022 till 438, en liten ökning från 434 under 2021. De fem språk där efterfrågan varit störst bland användare av tolktjänster 2022 var arabiska, polska, persiska, engelska och somaliska.

Kammarkollegiet, som förutom auktorisation även ansvarar för tillsyn av och för ett register över utbildade tolkar, har under 2022 hållit ansökan om auktorisation öppen för samtliga språk för att möta efterfrågan. Avsikten är att även fortsatt anordna prov utan särskild reglering i språkplan.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

En ny inriktning för integrationspolitiken

Sverige har betydande integrationsproblem i form av bl.a. arbetslöshet, bidragsberoende, kriminalitet, parallella samhällsstrukturer och hedersrelaterat våld och förtryck. Generellt är utrikes födda oftare långtidsarbetslösa och i lägre utsträckning sysselsatta än inrikes födda. Dessutom saknar en betydande andel av de långtidsarbetslösa utrikes födda en fullständig grundskoleutbildning i jämförelse med de inrikes födda som är långtidsarbetslösa. Vidare finns stora skillnader i skolresultat mellan inrikes och utrikes födda.

Regeringen bedömer att Sverige behöver ett nytt mål för integrationspolitiken. Dagens mål har legat fast i sin nuvarande lydelse sedan 2008 och har varit utgångspunkten för olika regeringars styrning av integrationspolitiken. Det är uppenbart att målet inte fyllt sitt syfte. Regeringen bedömer att det även finns utmaningar för uppföljningen av resultat i förhållande till det integrationspolitiska målet.

Stora skillnader mellan utomeuropeiskt födda och inrikes födda på flertalet områden

Fortfarande har utrikes födda, särskilt utomeuropeiskt födda, en svagare förankring på arbetsmarknaden än inrikes födda. Det gäller i synnerhet utomeuropeiskt födda kvinnor. Regeringen bedömer att det är särskilt viktigt att fler utrikes födda kvinnor kommer in på arbetsmarknaden. Regeringen bedömer vidare att tidigare åtgärder på flera områden inte varit tillräckliga för att möta integrationsproblemen, framför allt för att förbättra och påskynda etableringen i arbets- och samhällslivet. Arbetslinjen har inte förstärkts eller förtydligats i den utsträckning som behövs. Drivkrafterna att ta ett arbete är för svaga samtidigt som det ställs för låga krav på att delta i aktiviteter som leder till jobb.

Regeringens bedömning är att tidiga insatser för asylsökande m.fl. och lokala insatser som främjar delaktighet och påskyndar etablering har varit viktiga inte minst för mottagandet av personer från Ukraina med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet.

Insatser för föräldralediga och personer med små barn kan göra särskilt stor skillnad för utrikes födda kvinnor med kort utbildning.

Utmaningarna inom hela skolväsendet är fortfarande stora

För barn och unga lägger förskola och skola en grund för framtidsutsikter i vuxen ålder. Senare start i det svenska utbildningssystemet medför större utmaningar. Vuxenutbildningen ger möjligheter att komplettera skolgången och är en väg för vuxna att skaffa sig den utbildning som krävs på arbetsmarknaden, inte minst kunskaper i svenska språket. Regeringen bedömer att lärarkompetens, förbättrad likvärdighet och kvalitet i verksamheten samt stöd utifrån elevers behov är viktiga faktorer för kunskapsresultaten, men även trygghet och studiero har stor betydelse.

Regeringen ser allvarligt på risken för långsiktiga konsekvenser av pandemin inom hela skolväsendet som Skolverket har rapporterat om. Signaler om att kunskapsutvecklingen försämrats samt sämre hälsa och välmående bland barn och unga behöver mötas med åtgärder som minskar risken för varaktiga konsekvenser. Tidigare vidtagna åtgärder för bättre språkutveckling hos barn och elever med annat modersmål än svenska har varit otillräckliga när det gäller att lägga en grund för att alla ska kunna tillgodogöra sig utbildning och vara delaktiga i samhället. Grunden för barns språkutveckling läggs redan i förskolan.

Goda kunskaper i svenska språket är viktigt för möjligheterna att få ett arbete. Regeringen anser att det är angeläget att förbättra såväl kvalitet och likvärdighet i undervisningen som elevernas genomströmning. Enligt en forskningsrapport från Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) har betydelsen av muntliga och skriftliga språkfärdigheter ökat över tid, även i lågkvalificerade yrken (God svenska – vägen till arbete för utrikes födda? 2022). En rapport från Universitets- och högskolerådet (Arbetsgivares syn på utlåtanden över utländsk utbildning 2023:3) visar vidare att goda kunskaper i det svenska språket är det som arbetsgivare värderar högst när de anställer en person med utländsk utbildning. Det är därför allvarligt att Skolinspektionen i en kvalitetsgranskning (2023) ser att det fortfarande finns brister inom sfi-undervisningen.

Bostadsbrist och trångboddhet innebär problem för många utrikes födda

En boendesituation som präglas av exempelvis trångboddhet, oseriösa hyresvärdar eller upprepade flyttar påverkar integrationen. Regeringen bedömer att det fortfarande finns problem med underskott på bostäder som hushållen har råd att efterfråga och trångboddhet som påverkar utrikes födda mer än andra grupper på bostadsmarknaden. Situationen är särskilt allvarlig för hushåll med barn, eftersom boendesituationen kan medföra negativa konsekvenser för barns och ungas skolgång och framtidsutsikter.

Kommunmottagande och statlig ersättning

Antalet nyanlända som tas emot i landets kommuner har minskat kraftigt de senaste åren till följd av att färre personer sökt asyl och beviljats uppehållstillstånd av skyddsskäl. Det har inneburit nya förutsättningar för mottagandet och kommunerna har behövt ställa om verksamheter och anpassa insatser.

Regeringen bedömer att det finns utmaningar med systemet för anvisning av nyanlända. Ett lågt mottagande i en kommun kan innebära svårigheter att upprätthålla beredskap och kapacitet för mottagandet. Samtidigt finns det andra kommuner som har utmaningar i mottagandet på grund av en ansträngd bostadsmarknad eller på grund av tidigare högt mottagande.

De statliga ersättningarna för mottagandet består i dag till stor del av automatiskt utbetalda ersättningar för de nyanlända som tas emot i kommunen. Det har bidragit till att minska administrationen och öka kostnadseffektiviteten i systemet samt att öka förutsebarheten och planeringsförutsättningarna för kommunerna. Det finns dock fortfarande flera ersättningar som kräver att kommunen ansöker i särskild ordning och som innebär omfattande administration för såväl Migrationsverket som för kommuner och regioner. Regeringen bedömer därför att det som tidigare gjorts för att effektivisera ersättningssystemet inte är tillräckligt samt att det behövs bättre kostnadskontroll särskilt avseende ersättning för hyreskostnader.

Samhällsorienteringen är en viktig insats för att säkerställa nyanländas tillgång till kunskaper om det svenska samhället och grundläggande värderingar. Insatsen ska även tydliggöra samhällets förväntningar på den enskilde att ta ansvar för att lära sig det svenska språket och komma in i arbets- och samhällslivet. Regeringen bedömer att det finns problem med samhällsorienteringen så som den bedrivs i dag, såväl vad gäller enhetlighet och kvalitet i innehållet som vad gäller krav på deltagande och uppföljning.

3.5 Politikens inriktning

Integrationsproblemen påverkar hela samhället och resultatet har blivit ett utbrett utanförskap bland många utrikes födda, men också bland barn och ungdomar födda i Sverige. Integrationen har försvårats av en alltför stor invandring till Sverige under lång tid. Integrationspolitiken behöver i högre grad bidra till att alla som kan ska stå till arbetsmarknadens förfogande och anstränga sig för att bli självförsörjande, lära sig svenska och bli en del av den svenska gemenskapen. Den som långvarigt befinner sig i Sverige ska ta ansvar för att bli en del av samhället. En ansvarsfull migrationspolitik är grunden för en väl fungerande integration och regeringen genomför därför ett paradigmskifte på området, se vidare utgiftsområde 8.

Utredningen om en målstyrd integrationspolitik (Ju 2022:05) har i uppdrag att ta fram ett nytt mål samt målstruktur för integrationspolitiken. Det finns därutöver ett behov av att förtydliga styrningen och möjliggöra konkret uppföljning av målet, med ökat fokus på exempelvis språk och självförsörjning. Regeringen ser även ett stort behov av att växla upp och institutionalisera integrationsarbetet för att åstadkomma långsiktighet och resultat. En viktig pusselbit i det arbetet blir det förslag på en ny styrmodell för integrationspolitiken som Utredningen om en målstyrd integrationspolitik tar fram (dir. 2023:42). Arbetet med att implementera och följa upp den nya modellen berör många olika politik- och sakområden.

En allt för stor invandring under lång tid i kombination med en kravlös integrationspolitik har lett till stora problem och utbrett utanförskap i delar av samhället. Integrationspolitiken ska tydligt utgå från arbetslinjen, inte bidragslinjen. Utanförskap och bidragsförsörjning ska inte gå i arv. Alldeles för många utrikes födda står långt ifrån arbetsmarknaden. Integrationspolitiken behöver genomsyras av tydliga krav och förväntningar på att människor ska bli självförsörjande. Att andelen arbetslösa är särskilt hög bland utrikes födda kvinnor jämfört med andra grupper är ett stort integrations- och jämställdhetsproblem. En egen inkomst möjliggör frihet att självständigt forma sitt liv och delta i samhället. Det påverkar inte enbart den enskilda kvinnan utan även hennes eventuella barn och i förlängningen hela samhället. Det behövs tydligare incitament att arbeta, inte minst för utrikes födda kvinnor. Regeringen avser bl.a. att skärpa aktivitetskraven på arbetssökande och att höja kraven för kvalificering till den svenska välfärden.

Mot bakgrund av mottagandet av personer med uppehållstillstånd enligt EU:s massflyktsdirektiv förstärks medlen för tidiga insatser. Regeringen har 2023 gett kommu-

nerna möjlighet att låta denna grupp delta i sfi och föreslår att ytterligare medel avsätts för detta, se vidare utgiftsområde 16 avsnitt 4.5.

Bidragssystemen får inte cementera ojämställdhet genom att uppmuntra till att kvinnor inte deltar på arbetsmarknaden. Som framgår i tilläggsdirektiv till Utredningen om en målstyrd integrationspolitik ser regeringen indikationer på att etableringstillägget och bostadsersättningen bidrar till sådan problematik (dir. 2023:42). Regeringen ser även behov av ett bidragstak i syfte att öka incitamenten till arbete, vilket återspeglas i tilläggsdirektiven till Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (dir. 2023:70 respektive S2022:16). Därutöver har regeringen även fattat beslut om uppdrag till Utredningen om aktivitetskrav i försörjningsstödet (S2022:E), för att fler ska delta i aktiviteter på heltid, bl.a. samhällsnyttiga insatser.

Bristande kunskaper i svenska språket försvårar integrationen för både barn och vuxna. Stöd för bättre språkutveckling i svenska och stöd utifrån individens behov kan bidra till bättre kunskapsresultat i skolan. Hög kvalitet i undervisningen i alla skolor och förskolor tillsammans med ordning, trygghet och studiero är viktigt för att alla barn och unga ska få goda framtidsutsikter. Regeringen gör satsningar inom förskolan och skolan för att stärka barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling samt matematiska färdigheter med syfte att förbättra kunskapsresultaten. Regeringen vill ge bättre förutsättningar för bl.a. tidiga stödinsatser till elever och personalförstärkning samt stärka skolbiblioteken. Regeringen avser även att vidta åtgärder för att möjliggöra bättre uppföljning av elevers tidiga kunskapsutveckling. Se vidare utgiftsområde 16 avsnitt 3.5.

Även inom vuxenutbildningen behöver både kvaliteten i undervisningen och individers studieresultat förbättras för att individer ska få de kunskaper som arbetsmarknaden kräver. Därför vill regeringen stärka undervisningen i sfi med inriktning mot högre krav och högre kvalitet, se vidare utgiftsområde 16 avsnitt 4.5.5.

Personer som är nya i Sverige måste få tydlig information om lagar och regler samt de grundläggande normer och värderingar som gäller i det svenska samhället. Det kan exempelvis handla om förståelse för myndigheternas roll i samhället, rättsstatens principer, möjligheter till demokratisk delaktighet, jämställdhet samt vikten av yttrande- och religionsfrihet. Samhällsorienteringen spelar en viktig roll i detta.

Regeringen anser att det särskilda stödet för organisationer bildade på etnisk grund inte bidragit tillräckligt till integrationen. De offentliga medel som avsätts för integrationsåtgärder behöver användas effektivare och ha ett tydligt integrationssyfte. Mot bakgrund av detta avvecklas det särskilda stödet för organisationer bildade på etnisk grund och avsatta medel omfördelas i syfte att stärka arbetet mot utanförskap och bristande integration.

Hur städer planeras och utformas påverkar förutsättningarna för integration bl.a. när det gäller tillgången på arbetstillfällen, samhällsservice och kommunikationer samt mötesplatser i närmiljön. För att åstadkomma förändring kan kommande förslag om samverkan mellan det offentliga och fastighetsägare i syfte att stärka trygghet, attraktivitet och det lokala näringslivet bli en viktig del (dir. 2023:99), se vidare utgiftsområde 18.

Lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare (bosättningslagen) infördes under en tid då mottagandet av nyanlända var mycket högt. Sedan lagen infördes har emellertid mottagandet av nyanlända minskat kraftigt och regeringen bedömer att det finns utmaningar med systemet för anvisning av nyanlända. Det är viktigt att kommunerna ges goda förutsättningar för mottagandet för att integrationen av nyanlända ska kunna fungera bättre. Bosättningslagen bör på sikt ska avskaffas och

ersättas med en modell med ett större kommunalt inflytande. Regeringen avser att tillsätta en utredning för att ta fram ett nytt regelverk för bosättning av nyanlända.

Regeringen avser att avskaffa dagens system med eget boende för asylsökande. Utgångspunkten ska vara att hela asylprocessen ska ske i mottagningscenter och att asylsökande ska tillbringa hela handläggningstiden i mottagningscenter. Regeringen har mottagit delbetänkandet En ny ordning för asylsökandes boende från Utredningen om ett ordnat initialt mottagande av asylsökande och beslutat om tilläggsdirektiv till samma utredning (SOU 2022:64, Ju2021:12, dir. 2023:93).

Ersättningarna till kommuner och regioner för kostnader för flyktingmottagandet behöver förenklas och förtydligas för att skapa bättre planeringsförutsättningar för kommunerna. Genom att schablonisera fler ersättningar för mottagandet minskar också den administrativa bördan för såväl kommuner och regioner som Migrationsverket. Regeringen avser därför att införa en ny indexerad schablon för initiala kostnader för mottagandet som ersätter nuvarande ersättningar för hyreskostnader, särskilda kostnader för mottagande av kvotflyktingar samt ersättning för initiala kostnader för ekonomiskt bistånd.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Integrationsåtgärder

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Integrationsåtgärder

Tusental kronor

2022	Utfall	170 115	Anslagssparande	1 915
2023	Anslag	112 030 ¹	Utgiftsprognos	111 167
2024	Förslag	103 125		
2025	Beräknat	63 125		
2026	Beräknat	53 125		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder i syfte för att främja integration samt för statsbidrag som har detta syfte. Vidare får anslaget användas för utgifter för tidigare beviljade lån till nyanlända invandrare för inköp av hemutrustning. Anslaget får även användas för uppföljning och utvärdering av integrationen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2024–2026 för 1:1 Integrationsåtgärder

Tusental kronor

	2024	2025	2026
Anvisat 2023¹	112 030	112 030	112 030
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-8 905	-48 905	-58 905
varav BP24	1 095	-8 905	-18 905
– Avvecklat statsbidrag till organisationer bildade på etnisk grund	-18 905	-18 905	-18 905
– Tidiga insatser	20 000	10 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	103 125	63 125	53 125

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2022 (bet. 2022/23:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2024 för en förstärkning av tidiga insatser för asylsökande m.fl. För 2025 beräknas en förstärkning med 10 miljoner kronor.

Anslaget minskas med 18,9 miljoner kronor från och med 2024 till följd av att statsbidraget till organisationer bildade på etnisk grund avvecklas.

Regeringen föreslår att 103 125 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Integrationsåtgärder* för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 63 125 000 kronor respektive 53 125 000 kronor.

3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

2022	Utfall	3 998 150	Anslagssparande	518 066
2023	Anslag	4 032 083 ¹	Utgiftsprognos	3 345 294
2024	Förslag	2 776 226		
2025	Beräknat	2 351 466		
2026	Beräknat	2 096 902		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner i samband med mottagandet av nyanlända invandrare. Anslaget får även användas för utgifter för uttagning av personer som ska vidarebosättas, för resor för dessa personer vid vidarebosättning, samt för statsbidrag till internationella organisationer för arbete med vidarebosättning till Sverige.

Kompletterande information

Ersättning betalas ut med stöd av förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande och förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2024–2026 för 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

	2024	2025	2026
Anvisat 2023¹	4 132 083	4 132 083	4 132 083
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 360 383	-1 553 288	-1 520 288
varav BP24	-418 095	-193 000	-160 000
– Ökad schablonisering av kommunersättningar	5 905		
– Utebliven indexering av schablonersättningen	-139 000	-126 000	-113 000
– Avvecklat bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande	-200 000		
– Sänkt schablonersättning till kommunerna för ensamkommande barn	-85 000	-67 000	-47 000
Makroekonomisk utveckling	310 177	388 702	427 599
Volymer	-305 651	-616 031	-942 492
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 776 226	2 351 466	2 096 902

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2022 (bet. 2022/23:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna på anslag 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* beräknas under 2023 bli 787 miljoner kronor lägre än vad som anvisats i statsbudgeten för 2023. Antalet kommunmottagna beräknas bli lägre än vad som antogs i prognosen som låg till grund för statsbudgeten, vilket bidrar till lägre utgifter.

Anslaget ökas med 5,9 miljoner kronor 2024 för en tillfällig kostnadsökning som följer av ökad schablonisering av kommunersättningarna. Anslaget minskas med 85 miljoner kronor 2024 till följd av sänkt dygnsschablon för mottagande av ensamkommande barn och med ytterligare 139 miljoner kronor 2024 till följd av att schablonersättningen för mottagandet av nyanlända inte justeras upp utifrån förändringen i prisbasbeloppet. Anslaget minskas vidare med 200 miljoner kronor 2024 till följd av att det tillfälliga statsbidraget till kommuner med högt flyktingmottagande avvecklas.

Regeringen föreslår att 2 776 226 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 2 351 466 000 kronor respektive 2 096 902 000 kronor.

4 Diskriminering

4.1 Mål för området

Målet för politiken mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115). Det övergripande målet för den nationella planen mot rasism är ett strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige. Det övergripande målet för strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (hbtqi-strategin) är lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet för ett samhälle fritt från diskriminering är ett långsiktigt och komplext förändringsarbete där utvecklingen av resultatet och effekter är svåra att mäta och avgränsa från insatser och reformer inom andra politikområden. Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott samt hbtqi-strategin ingår i arbetet för ett samhälle fritt från diskriminering.

Den resultatindikator som används är antal anmälningar om diskriminering. Statistiken över anmälningar till Diskrimineringsombudsmannen (DO) behöver inte avspegla den faktiska förekomsten av diskriminering. Enligt DO kan det finnas flera orsaker till att anmälningsbenägenheten ökar eller minskar. Till exempel kan det bero på händelser som genererar stort antal anmälningar eller varierad kunskap om möjligheten att anmäla. Som bedömningsgrunder används framför allt rapporter och redovisningar från DO, Forum för levande historia, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och andra berörda myndigheter samt redovisningar från de fristående antidiskrimineringsbyråerna.

4.3 Resultatredovisning

Resultatredovisningen är indelad i tre delområden:

- 1) arbetet mot diskriminering utifrån diskrimineringslagen (2008:567), lagen om Diskrimineringsombudsmannen (2008:568) och annat regelverk inom området
- 2) den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott
- 3) hbtqi-strategin och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

4.3.1 Arbetet för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter

Från anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* avsattes drygt 129 miljoner kronor till DO under 2022. Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes sammantaget 29 miljoner kronor till de fristående antidiskrimineringsbyråernas verksamhet.

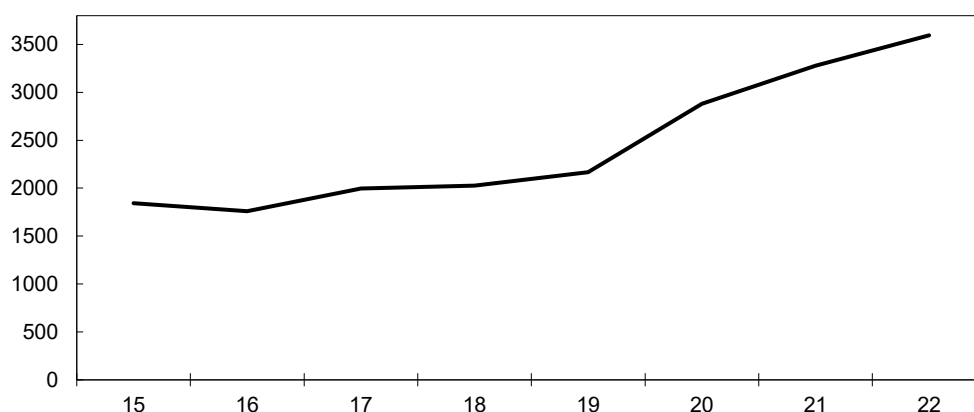
Antalet anmälningar om diskriminering fortsätter att öka

Under 2022 inkom totalt 4 451 anmälningar till DO. Av det totala antalet anmälningar kom 1 275 från kvinnor (53 procent) och 1 144 från män (47 procent). DO efterfrågar endast kön för personer där anmälan avser dem själva. Anmälaren har också möjlighet att vara anonym. Även tidigare år har fler kvinnor än män lämnat in anmälningar till DO.

Majoriteten, 3 594 inkomna anmälningar, handlade om diskriminering. Sett till hela perioden 2015–2022 har antalet anmälningar om diskriminering dubblats, se diagram 4.1. DO bedömer att möjligheten att lämna in sin anmälan på webben som infördes i september 2020 är en faktor som har bidragit till att fler anmälningar kommit in.

Diagram 4.1 Antal anmälningar om diskriminering inkomna till DO

Antal

Anm.: fördelning på kön ges inte för antalet anmälningar som handlar om diskriminering.

Källa: Diskrimineringsombudsmannen, rapport 2023:2.

De flesta anmälningarna rör diskriminering som har samband med antingen funktionsnedsättning eller etnisk tillhörighet, se tabell 1.1. Anmälningar om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning eller etnisk tillhörighet är vanliga inom alla diskrimineringslagens samhällsområden. Det var också dessa två kategorier som ökade mest i antal från 2021 till 2022.

Jämfört med 2021 har det skett en tydlig ökning av antalet anmälningar som rör varor och tjänster där etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning var de vanligaste angivna diskrimineringsgrunderna. Vidare har det skett en fördubbling av antalet anmälningar som handlar om bemötande inom offentlig verksamhet, där etnisk tillhörighet var den vanligaste angivna diskrimineringsgrunden, samtidigt som det är förhållandevis få anmälningar totalt. Av de anmälningar som rörde diskriminering inom arbetslivet hade de flesta samband med etnisk tillhörighet. Anmälningar om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning var vanligast inom samhällsområdena socialtjänst med mera samt hälso- och sjukvård.

Relativt sett var det anmälningar om diskriminering som hade samband med könsöverskridande identitet eller uttryck och med religion eller annan trosuppfattning, som ökade mest. Dessa ökade med 97 procent (könsöverskridande identitet eller uttryck) respektive 68 procent (religion eller annan trosuppfattning). Till viss del förklaras ökningen i båda fallen av att några enskilda händelser ledde till flera anmälningar. Cirka 80 ärenden bedömdes röra en överträdelse av någon av familjeledighetslagarna.

Tabell 4.1 Anmälningar till DO per diskrimineringsgrund samt sexuella trakasserier

Antal	2018	2019	2020	2021	2022
Funktionsnedsättning	729	801	916	1 212	1 402
Etnisk tillhörighet	709	724	1 146	1 033	1 218
Kön	376	397	676	585	598
Ålder	294	301	497	624	489
Religion eller annan trosuppfattning	143	183	237	222	373
Sexuell läggning	79	62	62	96	115
Könsöverskridande identitet eller uttryck	67	53	49	78	154
Sexuella trakasserier	195	185	152	177	256

Anm.: Sexuella trakasserier redovisas enskilt då de inte kräver samband med någon diskrimineringsgrund. En anmälan om diskriminering kan ha samband med flera diskrimineringsgrunder. Därför blir det summerade antalet anmälningar i tabellen högre än det faktiska antalet inkomna anmälningar om diskriminering.

Källa: Diskrimineringsombudsmannens årsredovisning 2022.

Kunskap om förekomst av diskriminering

Eftersom det finns mörkertal är det svårt att ge en heltäckande bild av diskrimineringen i samhället. Genom att kombinera data från olika undersökningar ger DO:s nya rapport Förekomst av diskriminering 2023 sammantaget en tydligare bild av förekomsten av diskriminering. Rapporten bygger bland annat på forskning, statistiska undersökningar, dialog med civila samhället och intervjuer med personer som utsatts för diskriminering. I Folkhälsomyndighetens undersökning Hälsa på lika villkor för 2021 svarar ca 7 procent av respondenterna (motsvarande ca 600 000 personer) att de har utsatts för diskriminering under de senaste tre månaderna. I Arbetsmiljöverkets arbetsmiljöundersökning för samma år uppger tio procent (motsvarande ca 500 000 personer) av respondenterna att de upplever sig diskriminerade på sin arbetsplats. I samma undersökning svarar sex procent (motsvarande ca 300 000 personer) att de utsatts för sexuella trakasserier på sin arbetsplats under det senaste året.

Av samma rapport framgår bland annat att barn och unga med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning på flera sätt utsatts för diskriminering i skolan. Exempelvis brister många skolor i att ge eleverna det stöd de behöver och har rätt till, vilket ger eleverna sämre förutsättningar att nå upp till skolans kunskapsmål. Vidare framgår att en högre andel kvinnor än män upplever sig diskriminerade. 10 procent av kvinnorna och 5 procent av männen uppgav att de under de senaste tre månaderna har utsatts för kränkningar som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna.

Diskrimineringsombudsmannens tillsynsarbete och främjande arbete

Enligt den nya verksamhetsinriktning som DO beslutat om ska ett ökat fokus läggas på individärenden. Under 2022 inledde DO tre gånger så många utredningar i enskilda ärenden (582) som under 2021 (180). I tabell 4.2 redovisas årligt utfall gällande DO:s processverksamhet. Notera att ett ärende kan ha inletts tidigare än utfallsåret.

Tabell 4.2 Diskrimineringsombudsmannens processverksamhet

Antal	2020	2021	2022
Begäran om diskrimineringsersättning/skadestånd	-	-	10
Stämningsansökningar	3	3	2
Domar	3	6	3
Medgivna krav och förlikningar	3	4	11

Anm.: DO ändrade sitt arbetssätt gällande begäran om diskrimineringsersättning och skadestånd 2022. Därför finns inga motsvarande siffror för 2021 och 2020.

Källa: Diskrimineringsombudsmannens årsredovisning 2022.

Tillsyn av tio statliga myndigheters arbete med lönekartläggningar påbörjades under året. Fyra myndigheter – Kriminalvården, Försvarets materielverk, Försäkringskassan och Trafikverket – konstaterades inte ha följt bestämmelserna om lönekartläggning i diskrimineringslagen.

Tillsynen av 24 lärosäten som avslutades under året visade att inget av dessa lärosäten levde upp till diskrimineringslagens krav på aktiva åtgärder (DO:s årsredovisning 2023). Endast ett lärosäte uppfyllde lagens krav på att undersöka risker för diskriminering.

Dialogen med både myndigheter och civilsamhällsorganisationer i syfte att bland annat öka kunskapen om DO och skyddet mot diskriminering intensifierades. Dialogen bedöms vara en central källa till kunskap om upplevelser av diskriminering. DO ser de fristående antidiskrimineringsbyråerna som särskilt viktiga i detta arbete eftersom byråerna fungerar som lokala stödstrukturer som arbetar med att motverka och förebygga diskriminering.

Antidiskrimineringsbyråerna förebygger och motverkar diskriminering

Antidiskrimineringsbyråerna är fristående verksamheter som arbetar med att förebygga och motverka diskriminering på lokal nivå bl.a. genom att erbjuda kostnadsfri rådgivning och information om rättigheter och skyldigheter kopplade till diskrimineringslagen till personer som känner sig utsatta för diskriminering. Byråerna bedriver även förebyggande arbete i form av bl.a. utbildningar.

MUCF granskar användningen av statsbidrag som betalas ut till antidiskrimineringsbyråerna från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* Av myndighetens rapport Antidiskrimineringsverksamheter 2023, Slutrapport av bidragets användning och effekter för verksamhetsåret 2021, framgår att antidiskrimineringsverksamheternas insatser bidrar till att diskriminering motverkas och förebyggs. Myndigheten har även identifierat flera kortsiktiga effekter av insatserna som t.ex. att personer som utsatts för diskriminering får upprättelse, att diskriminering uppmärksammas och att åtgärder för att förhindra framtida diskriminering vidtas. Samtidigt har fler fått kännedom om att stöd finns att få och kunskapen om diskriminering har ökat.

Tillkännagivande om bristande tillgänglighet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör utvärdera det utvidgade skyddet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet (bet. 2017/18:AU3 punkt 2, rskr. 2017/18:29). Med anledning av tillkännagivandet begärde regeringen i regleringsbrevet för DO för budgetåret 2022 att myndigheten skulle redovisa antalet anmälningar i form av bristande tillgänglighet som inkommit till myndigheten från den 1 maj 2018 och som avser tillhandahållande av varor och tjänster för företag med färre än tio anställda. Därutöver skulle myndigheten redovisa sin bedömning hur det utvidgade skyddet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet har fallit ut för de personer som bestämmelsen är avsedd att skydda (A2021/02353 och A2019/00589 [delvis]).

Av DO:s redovisning framgår att det mellan den 1 maj 2018 och den 31 december 2021 inkom totalt ca 340 anmälningar om bristande tillgänglighet inom området varor och tjänster. Av dessa riktades 25 anmälningar mot verksamheter med färre än 10 anställda. En och samma anmälan kan riktas mot flera verksamheter. Bland de ca 340 anmälningarna var drygt 450 verksamheter anmälda. Av de totalt drygt 450 anmälda verksamheterna, var det 31 anmälda verksamheter som hade färre än 10 anställda (7 procent). I 53 av de totalt drygt 450 anmälda verksamheterna saknades tillräckliga

uppgifter för att kunna identifiera verksamheten och därmed saknades uppgifter om antalet anställda (A2023/00303).

När det gäller anmälningar om bristande tillgänglighet riktade mot verksamheter med färre än 10 anställda saknas det rättspraxis inom området. Av DO:s redovisning framgår samtidigt att det i dialog med företrädare för funktionshindersorganisationer framkommit att det utvidgade skyddet är principiellt viktigt och att det tydliggör att kraven på tillgänglighet gäller alla näringsidkare oavsett storlek och att Myndigheten för delaktighet anser att det utvidgade skyddet i någon utsträckning har bidragit till att det kan ha blivit enklare att få hinder avhjälpna sedan den nya lagen trädde i kraft.

DO konstaterar att bristen på rättspraxis som rör bristande tillgänglighet inom området varor och tjänster rörande små verksamheter innebär att det delvis är svårt att bedöma hur det utvidgade skyddet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet i praktiken har fallit ut för de personer som bestämmelsen är avsedd att skydda, men att det utökade skyddet slår vakt om den fundamentala principen att alla ska ges lika rättigheter och möjligheter.

Regeringen bedömer att tillkännagivandet genom DO:s redovisning är slutbehandlat.

4.3.2 Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes sammantaget drygt 38 miljoner kronor under 2022 för åtgärder inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Insatser för att samordna och följa upp arbetet mot rasism

Statskontoret har redovisat sitt uppdrag att följa upp och analysera den nationella planen (A2023/01101). I uppdraget har ingått att analysera och bedöma i vilken utsträckning den struktur som planen sätter för arbetet har fungerat för att uppnå planens mål om ett mer strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Statskontoret bedömer att planen har bidragit till att regeringens styrning blivit mer samlad inom området och att berörda myndigheter upplever den som tydligare jämfört med tidigare. Samtidigt bedöms planen i sin nuvarande utformning vara en svag strategi vilket bland annat grundas på att den inte har något konkret mål för vad arbetet mot rasism ska leda fram till. Vidare sker myndigheternas arbete inom området främst i form av avgränsade uppdrag utan att arbetet mot rasism har integrerats i deras ordinarie verksamhet i någon större utsträckning.

Statskontorets analys visar också att Forum för levande historia (FLH) genomför sitt uppdrag med att samordna och följa upp arbetet enligt planen på ett bra sätt. De allra flesta involverade myndigheter anser att FLH:s nätverksträffar ger ett mervärde genom att de skapar kontaktytor, bidrar till kunskapsutbyte och ökar kännedomen om andra myndigheters uppgifter.

Statskontoret lämnar också ett antal rekommendationer för hur styrningen kan förbättras på området och hur arbetet kan få större genomslag på lokal nivå.

Ny kunskap om diskriminering, hatbrott och utsatthet på nätet

DO har lämnat en rapport som visar på att diskriminering som har samband med religion eller annan trosuppfattning förekommer inom alla samhällsområden och drabbar enskilda individer med olika religioner och trosuppfattningar. Rapporten visar

även på att diskrimineringen av muslimer är omfattande och att hot, fysiska angrepp, problem att hyra lokaler och vissa begravningsfrågor utgör hinder för trossamfund (A2022/00371).

Av Brottsförebyggande rådets rapport Afrofobiska hatbrott (Brå 2022:7) framgår bl.a. att våld är vanligt förekommande, att det finns få fredade platser där afrosvenskar inte riskerar att utsättas för hatbrott och att det finns en hög andel barn och unga bland de utsatta.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har i enlighet med sitt uppdrag presenterat rapporten En studie i fördöm – Om rasistiska stereotyper i digitala miljöer. Av rapporten framgår att muslimer och andra personer med ursprung i Mellanöstern och Nordafrika är särskilt utsatta för andras fördomar (A2022/01369).

Statens medieråd konstaterar i sin redovisning att det saknas effektutvärderingar av metoder för att motverka att barn och unga utsätts för rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott på nätet. Myndigheten lyfter i stället fram behov av att tydligare inkludera barns och ungas digitala arenor i olika verksamheters befintliga arbete och att vuxna i barns närhet behöver ökad kunskap på området (A2022/00381).

Insatser för att öka kunskapen om rasism inom flera samhällsområden

Forum för levande historias utbildningsinsatser för att öka kunskapen om olika former av rasism i historien och i dag har fortsatt med goda resultat. Myndighetens utvärdering av fortbildningen för offentliganställda visar bl.a. att ca 80 procent av deltagarna tror att den kommer att leda till ytterligare aktiviteter på arbetsplatsen (A2023/00576).

Länsstyrelsen i Stockholm har slutredovisat uppdraget att utveckla länsstyrelsernas arbete mot rasism på arbetsmarknaden (A2023/00409). Arbetet, som samordnades med länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter, resulterade i att de flesta länsstyrelserna genomförde interna och externa insatser mot rasism och att flera av dem upprättade samverkansformer med det civila samhället på området.

Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) har inom ramen för arbetet med att öka kunskapen om säkerheten för moskéer och muslimska församlingar bl.a. genomfört utbildningar av s.k. säkerhetsambassadörer, tagit fram en processledning, en s.k. säkerhetskemsida och metoder för samverkan. Myndighetens utvärderingar visar bl.a. att arbetet bidragit till en större säkerhetsmedvetenhet och faktiska förändringar i involverade församlingar även om många församlingar fortfarande har ett lågt säkerhetsmedvetande (A2022/00342).

Civilsamhällets insatser mot olika former av rasism och intolerans

MUCF fördelade under 2022 ca 14 miljoner kronor enligt förordningen (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans. Myndigheten tog emot 44 ansökningar varav 17 erhöll bidrag.

4.3.3 Handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes drygt 33 miljoner kronor 2022 till insatser inom ramen för handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter varav 11,3 miljoner kronor avsåg statsbidrag till hbtqi-organisationer.

Samordning och uppföljning av arbetet

Folkhälsomyndigheten har delredovisat uppdraget att stödja, samordna och följa upp arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter (A2023/00372).

Myndigheten har fokuserat på att genomföra aktiviteter i syfte att få en tydligare bild av myndigheternas verksamheter och behov av stöd i det hbtqi-strategiska arbetet.

Vad gäller stöd till de strategiska myndigheterna har myndighetens arbete inriktats på att identifiera övriga myndigheters stödbehov när det gäller hbtqi-integrering samt att utveckla ett långsiktigt kunskapsbaserat arbete. Inom ramen för detta har två arbetsgrupper bildats med representanter från olika myndigheter för fokusområdena hälsa, vård och sociala tjänster, samt äldre hbtqi-personer. Avseende uppföljningsdelen av uppdraget har fokus varit på att ta fram en modell för återrapportering av myndigheternas verksamhet, samt att ta fram indikatorer för att följa hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för hbtqi-personer enligt myndighetens instruktionsbundna uppdrag att följa hälsan i gruppen.

Av de strategiska myndigheternas återrapportering till Folkhälsomyndigheten framgår bl.a. att myndigheternas vanligaste aktivitet är kunskapshöjande interna insatser som består av utbildningar, workshops, webbutbildningar, metodmaterial och handböcker. Utöver detta satsar flera myndigheter på kunskapsutveckling och kommunikationsinsatser både internt och externt och sprider kunskap till regioner, kommuner och medborgare genom rapporter, konferenser och presentationer.

Framgångsfaktorer som lyfts fram utifrån den samlade redovisningen är att handlingsplanen bidrar till ökad legitimitet för arbetet, förankring och tydliga mål är gynnsamt för integreringsarbetet, samverkan mellan myndigheterna utgör ett viktigt stöd, och gemensamma resurser för metodutveckling, kunskap och utbildningsinsatser behövs.

Ny kunskap om äldre hbtqi-personer

Folkhälsomyndigheten (A2022/01218) och Socialstyrelsen (A2023/00723) delredovisade i september 2022 sina uppdrag att kartlägga äldre hbtqi-personers hälsa och levnadsvillkor och behov av och tillgång till kommunal vård. Folkhälsomyndigheten har bl.a. uppdragit åt Umeå universitet att genomföra en kvalitativ intervjustudie med syfte att få en fördjupad förståelse för, och kunskap om, äldre hbtqi-personers hälsa och livsvillkor. Socialstyrelsen har bl.a. redovisat hur arbetet ska genomföras och påbörjat en genomgång av befintlig kunskap om kartläggningens frågeställningar.

Ökad kunskap om situationen för unga hbtqi-personer

MUCF har under 2022 genomfört en rad insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtqi-personer (A2023/00287). Myndigheten har arbetat för att skapa en långsiktig samverkan med rektorsutbildningarna på olika lärosäten runt om i Sverige i syfte att säkerställa ökad kunskap vad gäller hbtqi-perspektivet i skolan. MUCF har även tagit fram två webbutbildningar med utgångspunkt från stödmaterialen Öppna skolan och resultatet från enkätundersökningen Unga hbtqi-personers trygghet och inkludering i skolan. Myndigheten bedömer att insatserna bidrar till att öka kunskapsnivån kring hbtqi-perspektivet i skolan samt till att säkerställa att alla skolor arbetar systematiskt och strategiskt med att skapa en öppen och inkluderande skola för unga hbtqi-personer.

Barnombudsmannen har slutfört sitt uppdrag att undersöka de utvecklingsbehov och insatser som behövs för att göra skolan till en mer trygg och inkluderande plats för unga transpersoner och icke-binära (A2022/01195). Barnombudsmannen har gjort enkät- och intervjuundersökningar med unga transpersoner. I dessa framgår att hbtqi-inkluderande skolor är skolor där skolans värdegrund främjas och diskriminering och

kränkande behandling förebyggs och åtgärdas, hbtqi-frågor synliggörs i undervisningen och inkluderande gruppindelningar sker, skolpersonalen bemöter hbtqi-elever på ett stöttande och stärkande sätt, det finns tillgång till trygga och inkluderande fysiska skolmiljöer, exempelvis könsneutrala toaletter och omklädningsrum. Utifrån en undersökning om skolors arbete på området i samverkan med MUCF som breddats till hela hbtqi-gruppen har det identifierats övergripande brister i kunskapen om unga hbtqi-personer och deras situation i skolan, det systematiska trygghets- och likabehandlingsarbetet och förmågan att möta olika hinder som tid och resurser. Barnombudsmannen pekar särskilt ut tre övergripande områden med otillräckliga insatser: det systematiska arbetet med att främja skolans värdegrund och förebygga och motverka diskriminering och kränkande behandling, skolpersonalens löpande kunskaps- och kompetensutveckling om hbtqi-frågor samt elevdelaktighet och ett hbtqi-inkluderande perspektiv i skolor.

Insatser för hbtqi-personer i kommuner och regioner

Kommuner och regioner har genomfört utbildningsinsatser i syfte att öka kunskapen om hbtqi-personers situation för att främja målgruppens rättigheter och möjligheter i kontakten med kommuner och regioner, samt i syfte att främja fysiska och digitala mötesplatser för hbtqi-personer (A2023/00798). Under 2022 var det fler kommuner och regioner som ansökte om och beviljades bidrag enligt förordningen (2014:1542) om statsbidrag till kommuner och regioner för att främja hbtqi-personers situation. Totalt inkom 66 ansökningar om totalt ca 12,5 miljoner kronor 2022 jämfört med 30 ansökningar om totalt ca 3,4 miljoner kronor 2021. En rad olika verksamheter och yrkeskategorier har deltagit i insatserna och kommunerna och regionerna anser att dessa är betydelsefulla för att öka deras kompetens i hbtqi-frågor. Det har också pekats på behov av mer långsiktighet i detta arbete.

Ordförandeskapsslutsatser om hbtqi-jämlikhet

Efter förhandlingar i EU:s ministerråd utfärdade det svenska ordförandeskapet i juni 2023 ordförandeskapsslutsatser om hbtqi-personers säkerhet inom EU. Slutsatserna tar sin utgångspunkt i EU:s strategi för hbtqi-jämlikhet 2020–2025 med fokus på lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Slutsatserna belyser vikten av lika rättigheter för hbtqi-personer enligt EU-rätten och att mänskliga rättigheter respekteras och upprätthålls. Slutsatserna har ett särskilt fokus på rätten till frihet från våld, trakasserier och diskriminering.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att arbetet med att förebygga och motverka diskriminering och rasism samt för att stärka hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter bidrar till att nå målet om ett samhälle fritt från diskriminering. Samtidigt kvarstår betydande utmaningar.

Anmälningarna om diskriminering fortsätter att öka och ger en indikation på förekomsten av diskriminering. Det är dock svårt att få en heltäckande bild. Regeringens bedömning är att DO:s processföring åskådliggör att diskriminering förekommer inom flera samhällsområden samtidigt som kunskap om bestämmelserna i diskrimineringslagen ökar och rättsläget klagas. Regeringen bedömer vidare att DO:s främjande arbete bidrar till ökad kunskap om förekomsten av diskriminering och bestämmelserna i diskrimineringslagen. Även de fristående antidiskrimineringsbyråernas förebyggande arbete och stöd och hjälp till individer på kommunal och regional nivå bidrar, enligt regeringens bedömning, till målet om ett samhälle fritt från diskriminering.

Arbetet inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott har bidragit till mer kunskap om hur rasism och diskriminering fortsätter utgöra en utmaning inom flera samhällsområden. Samtidigt saknas bl.a. kunskap om hur förekomsten av rasism utvecklas över tid. Genom att relevanta aktörer har fått ökad kunskap och möjligheter till samverkan och erfarenhetsutbyte bedömer regeringen att arbetet har bidragit till att motverka rasism.

Regeringen noterar vidare att Statskontorets analys visar på att planen har bidragit till ett mervärde men också att det finns behov av att utveckla strukturen för arbetet. Regeringen instämmer i bedömningen att tydliga mål samt att skapa goda förutsättningar för myndigheterna att uppnå dessa är angeläget för att arbetet ska kunna ge resultat. Det är bl.a. viktigt att skapa förutsättningar för ett långsiktigt arbete. Regeringen instämmer också i Statskontorets bedömning att Forum för levande historia genomför sitt uppdrag med att samordna och följa upp arbetet enligt planen väl.

Insatserna för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter har fokuserat på att fortsätta implementera handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Sammantaget bedöms att insatserna har bidragit till ökad kunskap och synlighet om hbtqi-personers situation, samtidigt som stora utmaningar kvarstår för att nå målet om lika rättigheter och möjligheter.

4.5 Politikens inriktning

Ett samhälle fritt från diskriminering förutsätter ett arbete för allas lika rättigheter och möjligheter. Principen om icke-diskriminering är en hörnsten i arbetet för att säkerställa att varje individ fullt ut kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Regeringen fortsätter att arbeta för ett starkt skydd mot diskriminering. Även till följd av EU-samarbetet fortgår processer avseende motverkande av diskriminering, såsom arbetet med direktiven om standarder för jämlikhetsorgan, vilka kommer att vara viktiga underlag i regeringens fortsatta arbete för en effektiv och heltäckande diskrimineringslagstiftning.

Diskrimineringsombudsmannens och antidiskrimineringsbyråernas arbete bidrar till att stödja enskilda som utsatts för diskriminering och förverkliga allas lika rättigheter.

Oavsett vem det riktas mot är rasism eller liknande fientlighet aldrig acceptabelt. Arbetet för att förebygga och motverka olika former av rasism och liknande fientlighet fortsätter. Beslutade insatser som ska ge kunskap om skolelevers attityder kring rasism och intolerans och om trossamfunds säkerhetssituation utgör viktiga delar i det fortsatta arbetet med att ta fram kunskap och skapa förutsättningar för att den används av berörda aktörer.

Regeringen kommer, med utgångspunkt i Statskontorets analys av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, att se över hur det fortsatta arbetet kan bli träffsäkert, utvärderingsbart och långsiktigt. Därutöver medför tillsättandet av regeringens arbetsgrupp Samling för judiskt liv goda möjligheter för ett strategiskt arbete med insatser som förebygger och motverkar antisemitism (se även utg.omr. 1 avsnitt 11.5). Även EU:s handlingsplan mot rasism och EU:s strategi för att bekämpa antisemitism och främja judiskt liv samt dialoger med civilsamhället kommer att utgöra viktiga underlag i det fortsatta arbetet. Forum för levande historia bistår i arbetet med att samordna, följa upp och bidra med kunskap på området. Regeringen vill även skapa ökad tydlighet vad gäller myndigheternas roll och förutsättningar att bidra.

Regeringen avser att tillföra 20 miljoner kronor för år 2024 och 10 miljoner kronor för åren 2025 och 2026 för arbetet mot rasism och annan främlingsfientlighet samt diskriminering.

Hbtqi-strategin är utgångspunkten i arbetet för att främja lika rättigheter och förbättra hbtqi-personers situation i Sverige. De tolv strategiska myndigheternas insatser har bidragit till att det finns mer kunskap på området och att fler konkreta åtgärder kan vidtas, även på kommunal och regional nivå. Samtidigt återstår utmaningar, t.ex. att hbtqi-personers hälsa är sämre än majoritetsbefolkningens. Arbetet inom området för att hbtqi-personer ska kunna leva ett liv där deras rättigheter och identitet fullt ut respekteras måste fortsätta. Dialogen med det civila samhället är en viktig del i detta. EU:s jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer 2020–2025 ska beaktas. Regeringen avser att tillföra 10 miljoner kronor för åren 2025 och 2026 för arbetet för hbtqi-personers rättigheter.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tabell 4.3 Anslagsutveckling för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

2022	Utfall	129 581	Anslagssparande	3 956
2023	Anslag	134 607 ¹	Utgiftsprognos	137 085
2024	Förslag	138 507		
2025	Beräknat	143 995 ²		
2026	Beräknat	147 656 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 138 508 tkr i 2024 års prisnivå.

³ Motsvarar 138 507 tkr i 2024 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Diskrimineringsombudsmannens förvaltningsutgifter.

Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för Nämnden mot diskriminering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.4 Förändringar av anslagsnivån 2024–2026 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

	2024	2025	2026
Anvisat 2023¹	134 607	134 607	134 607
Pris- och löneomräkning ²	3 778	9 261	12 919
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	122	127	130
varav BP24 ³	122	122	122
– Flytt av medel för rättegångskostnader	1 750	1 750	1 750
– Justering av anslag till följd av slopad avgift för årlig revision	-244	-244	-244
– Generell besparing i statsförvaltningen	-1 384	-1 384	-1 384
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	138 507	143 995	147 656

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2022 (bet. 2022/23:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2023. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2025–2026 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 750 000 kronor fr.o.m. 2024 för Diskrimineringsombudsmannens rättegångskostnader m.m. (se utg.omr. 22 avsnitt 3.5). Anslaget 1:1 *Utveckling av statens infrastruktur* inom utgiftsområde 22 Kommunikationer minskas med motsvarande belopp.

Anslaget justeras permanent med 244 000 kronor till följd av slopad avgift för årlig revision fr.o.m. räkenskapsåret 2024.

Anslaget minskas med 1 384 000 kronor 2024 till följd av en generell besparing och beräknas fr.o.m. 2025 minskas med motsvarande belopp (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4).

Regeringen föreslår att 138 507 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 143 995 000 kronor respektive 147 656 000 kronor.

4.6.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tabell 4.5 Anslagsutveckling för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

2022	Utfall	96 355	Anslagssparande	4 564
2023	Anslag	100 919 ¹	Utgiftsprognos	99 550
2024	Förslag	110 919		
2025	Beräknat	100 919		
2026	Beräknat	100 919		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser mot diskriminering, rasism, främlingsfientlighet, homofobi och liknande former av intolerans samt för att främja lika rättigheter och möjligheter för hbtqi-personer. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag som syftar till att säkerställa hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter samt till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och verksamheter som arbetar för att motverka rasism och liknande former av intolerans. Anslaget får användas för administrativa kostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2024–2026 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	2024	2025	2026
Anvisat 2023¹	100 919	100 919	100 919
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000		
varav BP24	20 000	20 000	20 000
– Tillskott till arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter		10 000	10 000
– Tillskott till arbetet mot rasism och annan främlingsfientlighet samt diskriminering	20 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	110 919	100 919	100 919

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2022 (bet. 2022/23:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2024 till följd av tidsbegränsade medel för arbetet mot rasism och liknande former av fientlighet.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökar med 20 000 000 kronor 2024 för arbetet mot rasism och annan främlingsfientlighet samt diskriminering.

Regeringen föreslår att 110 919 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 100 919 000 kronor respektive 100 919 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2024 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2025.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bl.a. statsbidrag till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. För organisationerna är det av stor betydelse att få en ökad förutsägbarhet när det gäller vilka bidrag de kan räkna med nästkommande år. Det gör det möjligt att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2024 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som, inklusive tidigare åtaganden, medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2025.

Tabell 4.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2022	Prognos 2023	Förslag 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	39 300	39 298	39 300	
Nya åtaganden	39 298	39 300	39 300	
Infriade åtaganden	-39 300	-39 298	-39 300	-39 300
Utestående åtaganden	39 298	39 300	39 300	
Beslutat/förslaget bemyndigande	39 300	39 300	39 300	

5 Jämställdhet

5.1 Mål för området

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Det finns sex jämställdhetspolitiska delmål:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemanarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Jämställdhetspolitiken är bred och ska integreras i regeringens samlade arbete. Jämställdhetsintegrering är regeringens huvudsakliga strategi, i kombination med särskilda åtgärder, för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Grunden för resultatredovisningen utgörs av flera olika indikatorer för respektive delmål, vilka sammanfattas i tabell 5.1. En del av indikatorerna redovisas i andra utgiftsområden.

Tabell 5.1 Mål, delmål och resultatindikatorer

Mål	Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv		
Delmål	1. Jämn fördelning av makt och inflytande	2. Ekonomisk jämställdhet	3. Jämställd utbildning
Indikatorer	<ul style="list-style-type: none"> - Sammansättning i politiska församlingar - Representation i styrelse och ledning i offentlig och privat sektor 	<ul style="list-style-type: none"> - Kvinnors och mäns lön och disponibla inkomst - Deltagande och sammansättning på arbetsmarknaden 	<ul style="list-style-type: none"> - Genomsnittligt meritvärde - Könsskillnader studieval, valda utbildningar - Utbildningsnivå
Delmål	4. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet	5. Jämställd hälsa	6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra
Indikatorer	<ul style="list-style-type: none"> - Ersättning för vård av barn och föräldraledighet - Tidsanvändning obetalt hem- och omsorgsarbete - Orsak till deltidsarbete 	<ul style="list-style-type: none"> - Självupplevd hälsa - Besvär av ångslan, oro och ångest - Sjukpenningtal - Personer med LSS efter insatstyp - Dödsorsaker 	<ul style="list-style-type: none"> - Självupplevd utsatthet för misshandel och sexualbrott - Dödligt våld i parrelation - Anmälda och lagförda brott, valda brottstyper

5.3 Resultatredovisning

Under 2018–2022 har ca 90 procent av medlen på anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* fördelats till insatser för att nå resultat inom delmålet Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Övriga medel på anslaget har finansierat insatser inom de fem andra delmålen och insatser för stärkt jämställdhetsintegrering.

5.3.1 Jämn fördelning av makt och inflytande

Ojämn könsfördelning vid politiskt beslutsfattande kvarstår

Efter riksdagsvalet 2022 är totala andelen kvinnor i riksdagen 46 procent och andelen män 54 procent, vilket är samma könsfördelning som efter valet 2018. Även könskillnaden bland ledamöter i kommunfullmäktige kvarstår där totala andelen kvinnor är 43 procent och andelen män 57 procent. Av landets kommuner har 34 procent en kvinna på posten som kommunstyrelsens ordförande. I regionfullmäktige förbättrades könsfördelningen marginellt och efter valet 2022 är 49 procent kvinnor och 51 procent män (2018 var 48 procent kvinnor och 52 procent män).

Oavsett vilken politisk nivå som studeras är könsfördelningen minst jämn bland kandidater under 30 år och bland kandidater 65 år och äldre. Tydligast är det bland unga riksdagsledamöter av vilka 24 procent av de invalda är kvinnor. Bland riksdagsledamöter 65 år och äldre är det i stället en övervägande andel kvinnor.

Sametingets plenum består av 13 kvinnor och 18 män som ordinarie ledamöter, vilket är en viss utjämning sedan 2017 års val då 12 kvinnor och 19 män valdes in.

Fortsatta utmaningar för att nå en jämn könsfördelning på ledande nivå

Könsfördelningen på ledande positioner är mest jämn i statliga verksamheter, se tabell 5.2 (se även utg.omr. 2 avsnitt 4). Utvecklingen mot en jämn könsfördelning har gått snabbast när det gäller vd-posterna i statliga hel- och delägda företag där kvinnor 2022 utgjorde 50 procent jämfört med 29 procent 2012.

Inom kommuner och regioner är könsfördelningen ojämn, med en övervikt av kvinnor som chefer. Detsamma gäller könsfördelningen i den privata sektorn men med en övervikt av män som chefer, som börsbolagens ledamöter, på vd-poster och som styrelseordföranden. Av dem som innehade en vd-post i ett börsbolag var 12 procent kvinnor 2023, vilket var mer än en fördubbling sedan 2017. Mest ojämn var könsfördelningen bland styrelseordföranden i börsbolag där endast 9 procent var kvinnor 2023 jämfört med 6 procent 2017.

Tabell 5.2 Andel kvinnor/män i olika typer av ledande positioner

Procent

	2018		2019		2020		2021		2022		2023	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Chef i regioner	74	26	74	26	74	26	74	26	74	26	-	-
Chef i kommuner	70	30	71	29	71	29	72	28	72	28	-	-
Ordförande i styrelse & insynsråd för statlig myndighet	-	-	52	48	-	-	52	48	-	-	-	-
Ledamot i styrelse & insynsråd för statlig myndighet	-	-	51	49	-	-	51	49	-	-	-	-
Chef i staten	49	51	50	50	50	50	51	49	51	49	-	-
VD, statligt företag	39	41	42	58	49	51	48	52	50	50	-	-
Styrelseledamot, statligt företag	49	51	47	53	48	52	47	53	48	52	50	50
Styrelseordförande, statligt företag	48	52	54	46	51	49	51	49	49	51	45	55
Styrelseledamot, börsbolag	34	66	34	66	34	66	34	66	35	65	36	64
Chef i privat sektor	32	68	33	67	33	67	34	66	34	66	-	-
VD, börsbolag	8	92	9	91	10	90	13	87	12	88	12	88
Styrelseordförande, börsbolag	9	91	10	90	9	91	9	91	8	92	9	91

Anm.: De olika kategorierna är inte varandra uteslutande. Ett och samma ledningsuppdrag kan ingå i mer än en av kategorierna. Till statliga företag räknas hel- och delägda företag. Uppgifterna för 2023 gäller per 1 maj. Statliga myndigheters styrelser och insynsråd följs upp vartannat år.

Källa: Näringsdepartementet, SCB, Andra AP-fondens kvinnoindex.

Förebyggande åtgärder för att nå en jämn könsfördelning av makt och inflytande

Könsskillnader i utsatthet för hot och hat

Av Jämställdhetsmyndighetens resultatrapport 2023 (2023:10) framgår att näthat drabbar kvinnor och män i ungefär lika stor utsträckning. Män utsätts dock för mer traditionella former av brott, t.ex. hot och påhopp som gäller deras yrke och kompetens jämfört med kvinnor, medan kvinnor utsätts för betydligt mer sexuella kränkningar än vad som är fallet för män. Vissa studier tyder på att kvinnor i offentligheten utsätts i upp till dubbelt så stor utsträckning som män. Studier visar också att män står bakom den största delen av näthatet.

Uppdrag för att öka delaktighet och deltagande i områden med socioekonomiska utmaningar

Jämställdhetsmyndighetens förstudie om förutsättningar och möjligheter för kvinnor och män i områden med socioekonomiska utmaningar att vara delaktiga och delta i den lokala demokratins och lokalsamhällets formella och informella sammanhang visar att det behövs ytterligare underlag för att få svar på dessa frågor (Kvinnor och män i lokal demokrati, 2021:3). Rapporten visar att det finns betydligt mer kunskap om deltagande i den representativa demokratin och om väljare, än om vad aktivt medborgarskap i lokal demokrati innebär för kvinnor och män. De senaste 20 åren har Sverige haft framväxande inslag av medborgardialog, rådslag, medborgarbudget, medborgarpaneler och andra former för lokalt inflytande i kommuner och regioner. Trots utvecklingen råder bristfälliga systematiska kunskaper om i vilken grad och på vilka sätt kvinnor respektive män är delaktiga och deltar såväl i områden med socioekonomiska utmaningar som i andra områden.

Statligt stöd till kvinnors organisering

För att främja kvinnors organisering, kvinnors deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet samt för att kvinnor ska kunna bevaka och driva sina rättigheter och krav, fördelade Jämställdhetsmyndigheten 28 miljoner kronor under 2022 enligt förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering. Medlen fördelades till totalt 75 kvinnoorganisationer som organisations- och etableringsbidrag för att skapa bättre och mer långsiktiga förutsättningar för kvinnoorganisationer (Jämställdhetsmyndigheten 2023:10).

Förordningen har ersatts av en ny förordning (2023:168) om statsbidrag för kvinnors och flickors organisering som beslutades den 30 mars 2023. Den nya förordningen ger förbättrade förutsättningar för kvinnors och flickors organisering i områden med socioekonomiska utmaningar. För 2023 har Jämställdhetsmyndigheten fördelat 14 miljoner kronor till 24 kvinnoorganisationer för verksamhet som syftar till att engagera kvinnor och flickor i områden med socioekonomiska utmaningar.

5.3.2 Ekonomisk jämställdhet

Kvinnors och mäns anknypningsgrad till arbetsmarknaden samt löneskillnader redovisas utförligt i bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet.

Män har fortsatt högre sysselsättningsgrad än kvinnor men kvinnors arbetstid har ökat

Sysselsättningsgraden för kvinnor i åldern 20–64 år steg med 1,2 procentenheter mellan 2021 och 2022 till 79,2 procent. För män steg sysselsättningsgraden med 1,7 procentenheter till 85 procent. Av de sysselsatta 2022 hade 81 procent av kvinnorna en tillsvidareanställning och 13 procent en tidsbegränsad anställning. För män var motsvarande andelar 78 respektive 10 procent. Därtill arbetade knappt 6 procent av kvinnorna som egenföretagare medan motsvarande andel för män var 12 procent. Andelen heltidsarbetande kvinnor ökade påtagligt från 77 till 79 procent medan det var oförändrat 90 procent för män. Sammantaget ökade den överenskomna arbetstiden för kvinnor 2022 jämfört med föregående år.

Oförändrad löneskillnad mellan kvinnor och män

Den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män var 9,9 procent under 2022 vilket är oförändrat jämfört med föregående år. I ett längre tidsperspektiv har löneskillnaderna minskat med 6,4 procentenheter mellan 2005 och 2022, men under de senaste tre åren har minskningen avstannat (se även utg.omr. 14 avsnitt 4.3.3).

Den kvarstående löneskillnaden mellan kvinnor och män efter att hänsyn har tagits till skillnader vad gäller ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid, det så kallade standardvägda lönegapet uppgick år 2022 till 4,7 procent. Sedan 2012 har det minskat med 1,4 procentenheter, men minskningen har avstannat sedan 2015.

Den enskilt viktigaste variabeln som förklarar löneskillnaden mellan kvinnor och män är yrke. Yrkessegregeringen kan mätas i form av Statistiska centralbyråns (SCB:s) segregeringsindex, som har ett värde mellan 0 (fullständigt jämn könsfördelning) och 100 (alla anställda kvinnor och män arbetar i helt olika yrken). Mellan 2005 och 2021 har indexet kontinuerligt minskat från 57,9 till 50,6 vilket indikerar att arbetsmarknaden under dessa år gradvis har blivit mindre könssegrerad.

Myndighetsrapporter ger ny kunskap

I syfte att komplettera befintlig kunskapsbas om inkomstskillnader mellan kvinnor och män gav regeringen Medlingsinstitutet i uppdrag att göra jämställdhetsanalyser av

löneinkomster och andra inkomster i olika grupper och sektorer över tid. Av myndighetens rapport framgår att skillnaden i disponibel inkomst mellan kvinnor och män var 20,7 procent år 2020. Det är framför allt kombinationen av lägre lön och kortare arbetstid som gör att inkomsterna är lägre för kvinnor. För anställda i offentlig sektor är inkomstskillnaderna mindre än för dem som arbetar i privat sektor. Pensionerna är mer ojämsställda än arbetsinkomsterna vilket sannolikt speglar ett tidigare mer ojämsställt arbetsliv. Kapitalinkomster förstärker de ojämsställda inkomsterna även om de är begränsade till en mycket liten grupp. Socialförsäkringar, bidrag och skatter jämnar ut inkomstskillnaderna. Under perioden 2010–2020 har skillnaden i disponibel inkomst minskat med 1 procentenhet vid jämförelser av medelvärden och med 4 procentenheter vid jämförelser av medianvärden. Detta indikerar att arbetsinkomsterna har blivit mer jämsställda för stora delar av befolkningen under den senaste tioårsperioden, men att det nästan döljs av att inkomstskillnaderna har ökat bland dem med högst inkomster.

Jämställdhetsmyndighetens resultatrapport för 2023 (2023:10) visar att effekterna av Rysslands aggression mot Ukraina och efterdyningar av pandemin har slagit hårt mot samhällsekonomin och lett till ökade levnadsomkostnader på grund av ökande inflation och höjda räntor samt stigande el-, drivmedels- och matkostnader. De ekonomiska utmaningarna drabbar stora grupper i samhället, men individer med de lägsta inkomsterna, varav kvinnor utgör en majoritet, drabbas hårdare än andra.

I en underlagsrapport till Jämställdhetsmyndighetens resultatrapport 2023 presenteras effekterna av rutavdraget på den ekonomiska jämställdheten (Nyberg 2023). Kunskapsunderlaget pekar mot att rutavdraget har ökat den ekonomiska jämställdheten men att det finns tydliga socioekonomiska skillnader. Under perioden 2007–2021 har antalet kvinnor som har köpt rutarbete varit högre än antalet män, men fördelningen har i stort sett legat inom jämställdhetsintervallet 40–60 procent.

SCB fick i regleringsbrevet för 2023 i uppdrag att kartlägga ekonomisk jämställdhet bland kvinnor och män med funktionsnedsättning. Uppdraget ska redovisas i december 2024.

Efter många år med låg inflation och reala inkomstökningar för både kvinnor och män har inflationen varit hög under 2022 och 2023. Det finns ännu inte utfallsdata tillgängliga för åren 2022–2024, men kvinnors och mäns reala disponibla inkomst förväntas minska under 2022 och 2023, och vara oförändrad under 2024. Mäns inkomster förväntas minska något mer än kvinnors, varför gapet i disponibel inkomst förväntas minska under åren 2022–2024 (se bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet).

Utökade insatser för utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden

I Sverige har inrikes födda kvinnor en hög förvärvsfrekvens jämfört med utrikes födda kvinnor. Sysselsättningsgraden (20–64 år) uppgick 2022 till 87 procent för inrikes födda män och 84 procent för inrikes födda kvinnor, medan sysselsättningsgraden för utrikes födda uppgick till 79 procent för män och 66 procent för kvinnor.

Sysselsättningsgapet bland kvinnor och män födda utanför Europa var 37 procent år 2022 för de med kortare vistelsetid (upp till och med tre år). För utomeuropeiskt födda som vistats i Sverige mer än tio år var sysselsättningsgapet betydligt mindre, 7 procent. Bland kvinnor och män födda i Europa var sysselsättningsgapet 17 procent år 2022 för de med kortare vistelsetid (upp till och med tre år), och endast 2 procent för de med en längre vistelsetid än tio år. Skillnaden i sysselsättningsgrad bidrar till att arbetsinkomstgapet är relativt stort för kvinnor och män som varit i Sverige en kortare i tid, för att därefter minska med vistelsetiden i Sverige. Se vidare bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet.

Regeringen beslutade i mars 2023 om en treårig satsning på öppen förskola för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR (A2023/00122). Överenskommelsen omfattar ca 23 miljoner kronor och syftet är att stärka utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden med fokus på föräldrar med små barn i åldern 0–6 år. Inom ramen för överenskommelsen genomför SKR ett riktat processtöd till ett urval av kommuner och lokala aktörer samt sprider erfarenheterna till andra kommuner så att de kan ta motsvarande initiativ i framtiden.

I maj 2022 gav regeringen Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att i dialog med relevanta myndigheter och aktörer genomföra en kvalitativ studie om utrikes födda kvinnor utanför arbetsmarknaden. Studien utgjorde underlag inför ett uppdrag till Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Migrationsverket och Socialstyrelsen att i samverkan ta fram en myndighetsgemensam plan för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden (A2022/00809). Uppdraget syftade till att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden, genom bl.a. ökad kunskapsöverföring och förbättrad samverkan mellan myndigheter och kommunala, regionala och andra aktörer. I juni 2023 togs ett regeringsbeslut om fortsatt uppdrag till myndigheterna att i samverkan genomföra den myndighetsgemensamma planen (A2023/00923).

5.3.3 Jämställd utbildning

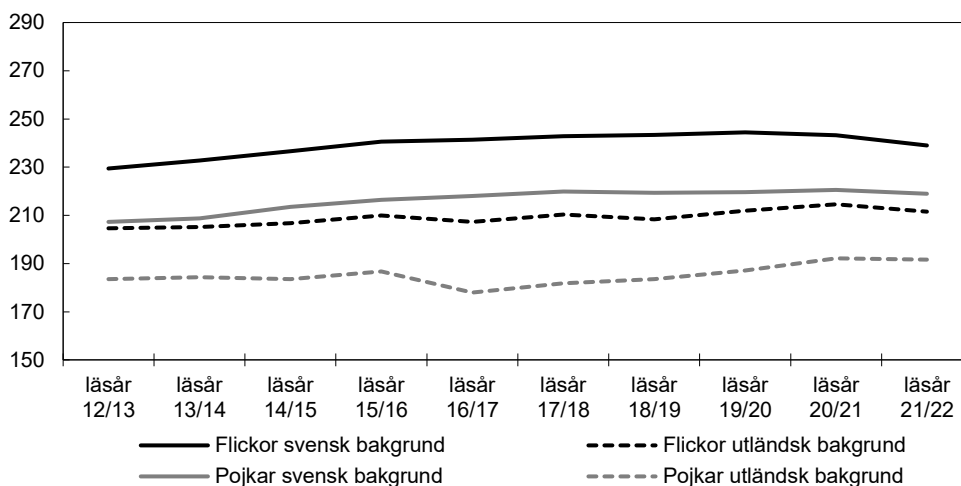
Målet om jämställd utbildning omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskola. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas, t.ex. i folkhögskola och studieförbund. För delmålet finns fem huvudsakliga indikatorer: Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9, Elever på gymnasieskolan efter program, Studerande och examinerade från högskolan, Utbildningsnivå för befolkningen 25–64 år samt Deltagare i folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet.

Fortsatt stora skillnader i meritvärde i årskurs 9

Som framgår av utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, avsnitt 3.3 uppnår en större andel flickor än pojkar godkända betyg i alla ämnen i årskurs 9 samt behörighet till något av gymnasieskolans nationella program. Idrott och hälsa är det enda ämnet där fler pojkar än flickor uppnår betygskriterierna. Det genomsnittliga meritvärdet minskade något läsåret 2021/2022 och minskningen var större bland flickorna än bland pojkarna. Förändringen till trots finns fortsatt stora skillnader mellan flickor och pojkar i uppnått meritvärde. Vidare är skillnaderna stora mellan elever med svensk respektive utländsk bakgrund, se diagram 5.1. Det skiljde drygt 47 meritvärdespoäng mellan flickor med svensk bakgrund, som hade det högsta genomsnittliga meritvärdet, och pojkar med utländsk bakgrund, som hade det lägsta.

Diagram 5.1 Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9

Meritvärde (bruten axel)

Anm.: Ett tidigare fel har justerats för läsåret 2018/19 t.o.m. 2020/21. Genomsnittligt meritvärde beräknas på 16 ämnen. Med svensk bakgrund avses inrikes födda elever med minst en inrikes född förälder. Med utländsk bakgrund avses utrikes födda elever och elever födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

Källa: Statens skolverk.

Stora könsskillnader i studievalen till gymnasieskolan

Det är fortsatt stora skillnader mellan flickors och pojkars val av gymnasieutbildning, se tabell 5.3. I syfte att få med uppgift om eleven är inrikes eller utrikes född samt om eleven har inrikes eller utrikes födda föräldrar har indikatorn ändrats gentemot tidigare års redovisningar, från avgångna elever per program till inskrivna elever per program. Förändringen är relativt liten och tidigare iakttagna könsmonster syns även här. Lsåret 2022/23 hade 4 av totalt 18 program en relativt jämn könsfördelning (inom intervallet 40–60 procent). Det gällde Naturvetenskap, Handel och administration (som från och med detta läsår har blivit Försäljning och service), Restaurang och livsmedel samt Ekonomi.

Könsskillnaderna i studieval är likartade, oavsett om eleverna har svensk eller utländsk bakgrund. Endast i två fall skiljer sig grupperna åt. På Barn- och fritidsprogrammet är könsfördelningen relativt jämn bland elever med utländsk bakgrund (utrikes född eller inrikes född med två utrikes födda föräldrar). Fördelningen är mer ojämn bland elever med svensk bakgrund, det vill säga inrikes födda elever med minst en inrikes född förälder, där andelen kvinnor uppgår till 66 procent och andelen män till 34 procent. Inom Handel och administration/Försäljning och service är förhållandena de motsatta. Här är fördelningen relativt jämn bland elever med svensk bakgrund och mer ojämn bland elever med utländsk bakgrund (37 procent kvinnor och 63 procent män).

Tabell 5.3 Gymnasieelever per program läsåret 2022/23

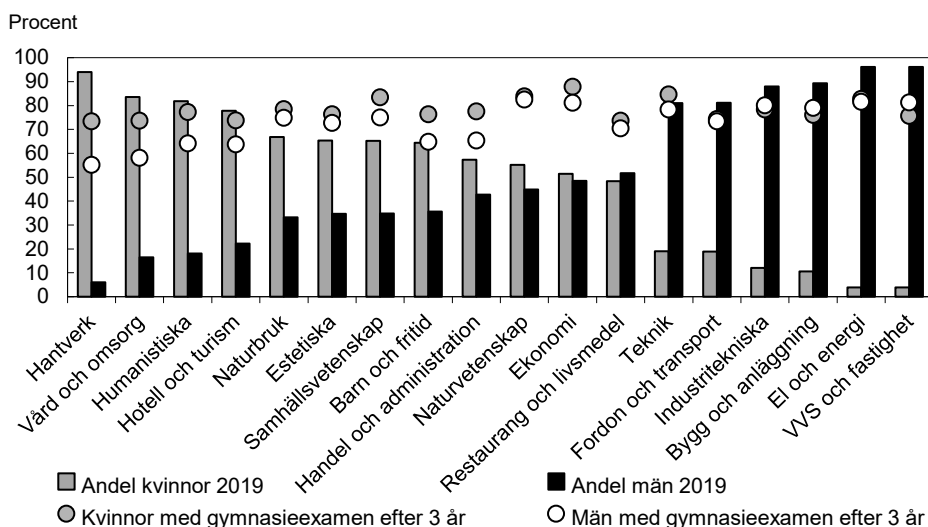
Procent

	Inrikes född med minst en inrikes född förälder		Inrikes född med två utrikes födda föräldrar		Utrikes född		Könsfördelning
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor/män
Hantverk	3,9	0,2	2,2	0,2	2,4	0,4	94/6
Vård och omsorg	3,6	0,5	5,1	0,9	11,6	3,4	84/16
Hotell och turism	1,0	0,2	0,6	0,2	1,3	0,4	79/21
Humanistiska	1,0	0,3	0,6	0,2	0,9	0,2	79/21
Naturbruk	5,8	2,5	0,9	0,2	1,4	0,5	70/30
Samhällsvetenskap	26,7	13,1	33,5	17,4	23,1	12,2	66/34
Estetiska	9,5	4,9	3,8	2,3	5,9	2,9	65/35
Barn och fritid	4,7	2,1	2,9	2,8	4,0	3,3	64/36
Naturvetenskap	12,6	10,6	23,4	17,7	25,9	16,6	55/45
Försäljning och service/Handel och administration	3,3	2,3	2,7	4,7	3,0	5,0	51/49
Restaurang och livsmedel	1,6	1,5	0,5	0,6	1,0	0,9	50/50
Ekonomi	17,7	17,1	20,4	22,4	14,1	14,5	49/51
Fordon och transport	2,6	6,9	0,2	3,3	0,3	5,5	24/76
Teknik	3,7	15,0	2,5	13,2	4,4	16,9	19/81
Bygg och anläggning	1,4	8,4	0,2	3,4	0,3	4,7	13/87
Industritekniska	0,4	2,7	0,1	1,0	0,2	2,0	11/89
El och energi	0,5	9,5	0,2	8,0	0,3	9,4	4/96
VVS och fastighet	0,1	2,3	0,0	1,6	0,0	1,3	4/96
Andel totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	49/51
Antal elever	118 839	124 134	16 546	17 246	21 985	22 811	

Anm.: Avser 15 oktober eller näraliggande vardag. Till läsåret 2022/23 har Handels- och administrationsprogrammet blivit Försäljnings- och serviceprogrammet. Uppgift om eleven är inrikes eller utrikes född samt om eleven har inrikes eller utrikes födda föräldrar saknas för drygt 4 000 elever.

Källa: Statens skolverk.

Män som går på en utbildning där de tillhör det underrepresenterade könet tar inte examen i lika hög grad som män som går på en utbildning där könsfördelningen är mer jämn eller där de är i majoritet, se diagram 5.2. På ett program där männen är i minoritet (dvs. andelen män är mindre än 40 procent) är medianvärdet för andelen män som tar gymnasieexamen efter tre år 64 procent. På program där män utgör 40 procent eller mer av studenterna är medianvärdet för andelen män som tar gymnasieexamen efter tre år 80 procent. För kvinnor däremot syns inget tydligt mönster av det här slaget utan de tar gymnasieexamen i ungefär samma utsträckning oavsett programmets könsfördelning.

Diagram 5.2 Studenter 2019 med gymnasieexamen efter 3 år

Källa: Statens skolverk

De könssegregerade utbildningsval som kvinnor och män gör till vissa gymnasieprogram visar sig även i en könssegregation i somliga yrken på arbetsmarknaden. Även inom eftergymnasial utbildning finns inriktningar som är kraftigt kvinno- respektive mansdominerade. Faktorer som påverkar utbildningsval är bland annat individens uppfattning om den egna förmågan, värderingar och mål för det framtida arbetslivet, socioekonomiska faktorer samt inflytande från kamrater och omgivning i övrigt (Jämställdhetsmyndigheten, 2022:4).

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns utbildningsnivå fortsätter att öka och är som störst bland yngre kvinnor och män

Utbildningsnivån har under längre tid ökat bland både kvinnor och män, men mer för kvinnorna än för männen. År 2022 hade 53 procent av kvinnorna och 40 procent av männen i åldern 25–64 år en eftergymnasial utbildning, enligt statistik från SCB. Bland inrikes födda kvinnor hade 55 procent en eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel bland utrikes födda kvinnor var 47 procent. Såväl bland inrikes som utrikes födda män uppgick andelen till 40 procent. Yngre kvinnor har högst utbildningsnivå. 59 procent av de inrikes födda kvinnorna i åldern 25–34 år och 50 procent av de utrikes födda kvinnorna i samma åldersgrupp hade en eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel för inrikes födda män var 41 procent och för utrikes födda män 39 procent (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 2.5).

Studerande och examinerade från högskolan

Andelen kvinnor i högskolan har ökat med 2 procentenheter under den senaste femårsperioden. Som resultatredovisningen i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, avsnitt 5.4 visar är kvinnor i majoritet. År 2022 utgjorde kvinnor 61 procent och män 39 procent av helårsstudenterna. Kvinnor utgör dessutom en större andel av dem som tar examen. Av de examinerade på grund- eller avancerad nivå läsåret 2021/22 var 64 procent kvinnor och 36 procent män. Kvinnor har varit i majoritet bland de examinerade sedan 1977.

År 2022 var andelen kvinnliga nybörjare på forskarnivå 54 procent och motsvarande andel män 46 procent. Samma år utgjorde kvinnor 49 procent av dem som avlade doktorsexamen och män utgjorde 51 procent. Bland doktorandnybörjare har könsfördelningen sedan runt 2000 varit i princip jämn och sedan runt 2010 har andelen kvinnor respektive män som avlagt doktorsexamen varit relativt jämn, dock med en liten övervikt mot män (Statistiska centralbyrån, Universitet och högskolor).

Doktorander och examina på forskarnivå 2022). Bland professorerna var könsfördelningen fortsatt ojämn. Enligt resultatredovisningen i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, avsnitt 6.2 var 32 procent kvinnor och 68 procent män 2022, vilket är oförändrat gentemot 2021.

Skillnaden mellan andelen kvinnor och andelen män som deltar i folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet ökar

Av alla som deltagit i minst en kurs på folkhögskolan under 2022 var nästan två av tre kvinnor. Skillnaden mellan andelen kvinnor och andelen män har ökat en aning för varje år de senaste fem åren (Statistiska centralbyrån).

På folkhögskolans allmänna kurs, vilken motsvarar utbildning inom grundskolan eller gymnasieskolan, var andelen kvinnor 59 procent och andelen män 41 procent 2022. Andelen inrikes födda kvinnor utgjorde 27 procent av det totala antalet deltagare, andelen utrikes födda kvinnor utgjorde 29 procent, andelen inrikes födda män utgjorde 24 procent och andelen utrikes födda män utgjorde 16 procent. För 4 procent av deltagarna saknades uppgift om bakgrund.

När det gäller folkhögskolans särskilda kurs, som bland annat består av yrkesinriktade utbildningar, var andelen kvinnor 69 procent och andelen män 31 procent 2022. Andelen inrikes födda kvinnor uppgick till 55 procent, andelen utrikes födda kvinnor till 12 procent, andelen inrikes födda män uppgick till 25 procent och andelen utrikes födda män till 5 procent. För 4 procent av deltagarna saknades uppgift.

De ökande könsskillnaderna över tid har sin grund i att andelen utrikes födda kvinnor från 2017 och framåt ökat med närmare 5 procentenheter i både allmän och särskild kurs, samtidigt som andelen inrikes födda män har minskat nästan lika mycket. Förändringarna har under samma period varit små gällande inrikes födda kvinnor och utrikes födda män i både allmän och särskild kurs. Andelen inrikes födda kvinnor har minskat svagt, med någon procentenhet, och andelen utrikes födda män har varit i princip oförändrad.

Av studieförbundens studiecirkeldeltagare 2022 var 64 procent kvinnor och 36 procent män, vilket är i nivå med 2021. Bland de utrikes födda studiecirkeldeltagarna 2022 var 62 procent kvinnor och 38 procent män (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 17.3).

5.3.4 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

För delmålet finns tre huvudsakliga indikatorer: Genomsnittlig tidsanvändning, Ersatta dagar för vård av barn och Orsak till deltidsarbete.

Ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet är ojämnt fördelat

Genomsnittlig tidsanvändning används för att följa upp fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Statistiska centralbyrån (SCB) genomför ungefär vart tionde år en mätning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Den senaste mätningen genomfördes 2021/2022. Resultatet av mätningen (SCB, TID 2021) visade att den könsstereotypa fördelningen av obetalt arbete kvarstår. Se vidare i budgetpropositionen för 2023, utgiftsområde 13, avsnitt 5 Jämställdhet för en mer utförlig redovisning av resultatet.

I Försäkringskassans forskarrapport från 2022 Familjevänligt arbete – för vem? (2022:2) undersöks hur familjepolitiken i praktiken bidrar till föräldrars möjligheter att balansera arbete och familj. Forskarna har undersökt hur föräldrar upplever och hanterar stressfaktorer i arbete och familj, samt vilken roll de familjepolitiska

verktygen vård av barn, föräldradeltid och barnomsorg spelar. Rapporten visar att kvinnor tar ett betydligt större ansvar för hem och familj än vad män gör. De upplever också en högre grad av konflikt mellan arbete och familj samt en större oro för framtida karriärutveckling än männen.

Distansarbete ger balans mellan arbete och privatliv

Under pandemin arbetade en stor del av befolkningen hemifrån, något som många har fortsatt med efter pandemin. Det får konsekvenser för både förvärsarbetet och det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Föräldrar med barn har varit positiva till distansarbete, särskilt kvinnorna. Kvinnor rapporterar dock en högre arbetsbelastning vid hemarbete jämfört med arbete på arbetsplatsen före pandemin. Trots detta vill totalt nästan 70 procent, varav en något större andel kvinnor än män, fortsätta arbeta på distans några dagar i veckan. Andelen var ännu högre i gruppen med små barn. Orsaken kan vara att en förbättrad balans mellan arbete och privatliv inklusive sparad restid till och från arbetet väger tyngre än den högre arbetsbelastningen (Myndigheten för arbetsmiljökunskap, 2022).

Fördelningen av föräldradeltid är fortfarande ojämn

Kvinnor har sedan föräldrapenningen infördes 1974 tagit ut majoriteten av föräldrapenningdagarna. År 2022 tog kvinnor ut 69,7 procent av nettodagarna och män 30,3 procent. För 2019 var motsvarande siffror 70,0 procent för kvinnor och 30,0 procent för män. En majoritet av föräldrapenningdagarna används under barnets två första levnadsår. För barn födda 2020 var det ungefär vart femte föräldrapar som delade jämställt på föräldrapenningen (40–60 procent) under den tiden. Det är en liten ökning jämfört med barn födda 2019 då 19 procent delade jämställt (Jämställdhetsmyndigheten, 2023:10).

Försäkringskassan har under 2023 i uppdrag att stärka förutsättningarna för ett jämställt användande av föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen. Information om regelverket sprids brett i ett flertal kanaler, framför allt digitalt. Försäkringskassan genomför även riktade kampanjer, samarbeten och annonsering för att nå ut till målgruppen. En sådan målgrupp är personer som tar ut få eller inga dagar exempelvis egenföretagare och utrikes födda pappor (Jämställdhetsmyndigheten, 2023:10).

Flera faktorer påverkar hur föräldrapenning används. Kön är den viktigaste förklaringsvariabeln för hur föräldrapenning dagar fördelas mellan föräldrarna. Fördelningen av föräldrapenninguttaget har också ett starkt samband med föräldrarnas utbildningsnivå samt om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda, där föräldrar födda i Sverige och föräldrar med högre utbildning har ett mer jämställt uttag. Försäkringskassans analyser visar att de förstagångsföräldrar som har använt dubbeldagar, det vill säga möjligheten för föräldrarna att ta ut föräldrapenning samtidigt för samma barn i högst 30 dagar, delar mer jämställt på föräldrapenningen än övriga förstagångsföräldrar. Vidare har Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU 2022:18) analyserat effekterna av jämställdhetsbonusen under 2008, när bonusen var en skattekreditering. Bonusen påverkade fördelningen av föräldrapenninguttaget bland vissa grupper av föräldrar, men effekten är begränsad. Enligt rapporten låg den genomsnittliga nettoeffekten av bonusen på fördelningen av föräldrapenninguttaget mellan kvinnor och män nära noll.

Fördelningen av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn är ojämn men mer jämställd än föräldrapenningen

Under pandemin ökade nyttjandet av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn avsevärt, och användandet har fortsatt ligga på en högre nivå än tidigare. År 2022

noterades den högsta nivån av utbetalda dagar med tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn någonsin med ca 1,8 miljoner fler nettodagar jämfört med 2019. Under 2022 tog kvinnor totalt ut 60,9 procent av nettodagarna, vilket är en minskning jämfört med 2019 då kvinnor tog ut 61,5 procent av nettodagarna. I genomsnitt användes ca 9,5 dagar med tillfällig föräldrapenning per barn (för barn som tillfällig föräldrapenning använts för).

För utförlig redovisning av indikatorn Ersatta dagar för vård av barn se bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet. Se även utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Pappor behöver mer stöd i sitt föräldraskap

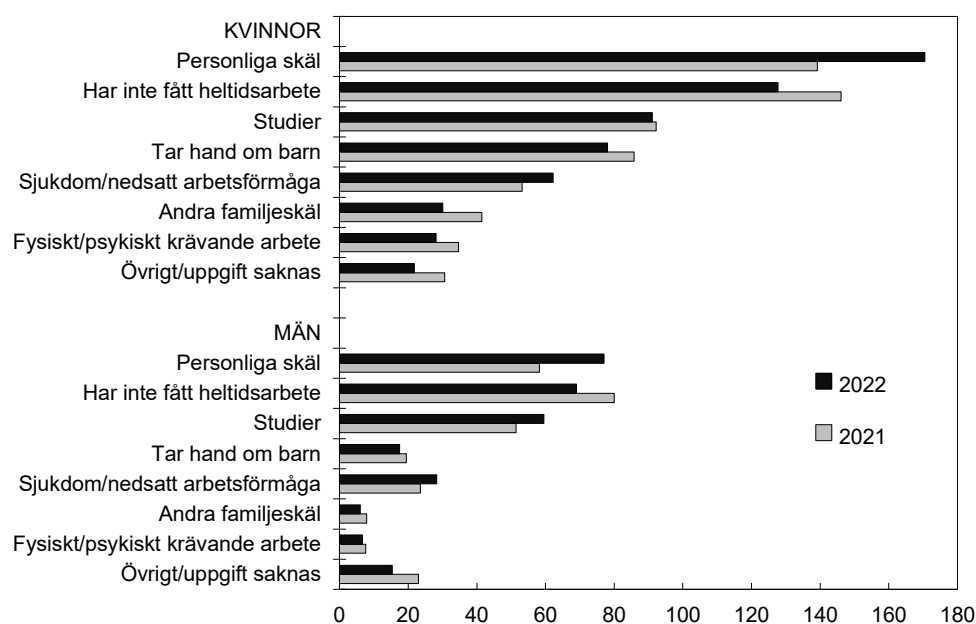
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har bidragit med kunskapsunderlag där de konstaterar att pappor ofta inte får samma stöd som mammor inom mödra- och barnhälsovården eller inom hälso- och sjukvården i stort (Jämställdhetsmyndigheten, 2023:10). Exempelvis ska enligt det nationella barnhälsovårdsprogrammet ett enskilt föräldrasamtal erbjudas till alla föräldrar, även pappan, eller i samkönade relationer, mamman som inte fött barnet. Detta är dock inte fallet idag. Föräldraskapsstödet tillgänglighet är en viktig fråga för jämställdheten. MFoF betonar vikten av att fler pappor, ensamstående föräldrar, föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden och utlandsfödda föräldrar nås av stödet.

Omsorg om barn och vuxna anhöriga som orsak till deltid

Kvinnor jobbar deltid i större utsträckning än män, men under det senaste decenniet har andelen deltidssysselsatta kvinnor sjunkit stadigt (se utg.omr. 14 avsnitt 4.3.2 och bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet.). Den enskilt vanligaste orsaken till att kvinnor och män arbetade deltid 2022 är personliga skäl, vilket i de flesta fall innebär att de inte vill öka sin arbetstid. Antalet som anger att de ej har erbjudits heltidsarbete har minskat under det senaste året. Detta kan enligt SCB bero på att antalet deltidsarbetande har minskat. De största relativa skillnaderna mellan kvinnor och män kan hittas i orsakerna ”andra familjeskäl” och ”tar hand om barn” där cirka fem gånger fler kvinnor än män anger dessa skäl. Se vidare bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet om hur deltidsarbete påverkar den ekonomiska jämställdheten.

Diagram 5.3 Orsak till deltidsarbete

Antal i 1 000-tal

Anm.: Avser åldern 20–64 år. Alternativet "Tar hand om närstående" ingår inte i redovisningen p.g.a. statistisk osäkerhet, vilket i praktiken innebär att få deltidsarbetande har angett det som orsak till deltid.

Källa: Statistiska centralbyrån, AKU.

Kvinnor och män i framför allt medelåldern ger även omfattande omsorg till äldre föräldrar och andra närstående, vilket får effekter för framför allt kvinnors hälsa och arbetsliv. Kvinnor utgör 70 procent av de som vårdar en anhörig (Jämställdhetsmyndigheten, 2023:10).

5.3.5 Jämställd hälsa

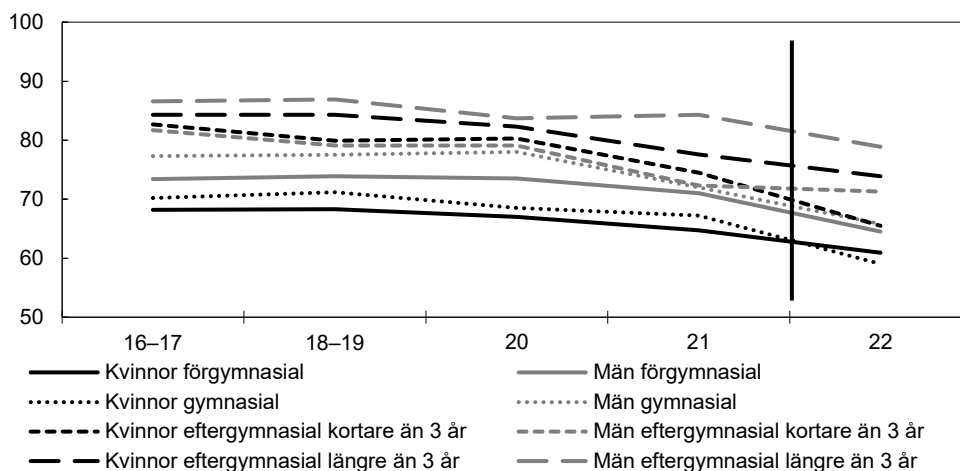
För delmålet finns fem indikatorer: Självupplevd hälsa, Besvär av ångslan, oro och ångest, Sjukpenningtal, Personer med LSS efter insatstyp, samt Dödsorsaker.

Kvinnors självupplevda hälsa är sämre än mäns

Den fysiska och psykiska hälsan skiljer sig åt bland både kvinnor och män beroende på utbildningsnivå och socioekonomisk position (utg.omr. 9 avsnitt 4.3). Män upplever genomgående en bättre hälsa än kvinnor med samma utbildningsnivå. Lägst andel som upplever sin hälsa som bra återfanns 2022 bland kvinnor med högst gymnasial utbildning (skillnaden mellan kvinnor med högst förgymnasial utbildning och kvinnor med gymnasial utbildning är inte statistiskt säkerställd), se diagram 5.4.

Diagram 5.4 Andel kvinnor och män som uppger att de har en bra hälsa, 16 år och äldre

Procent (bruten axel)

Anm.: För 2016–2019 visas ett genomsnitt för två år. År 2022 byttes insamlingsmetod, för undersökningen, vilket ger ett tidsseriebrott mellan 2021 och 2022. Jämförelser bör inte göras mellan 2022 och tidigare år.

Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF), SCB.

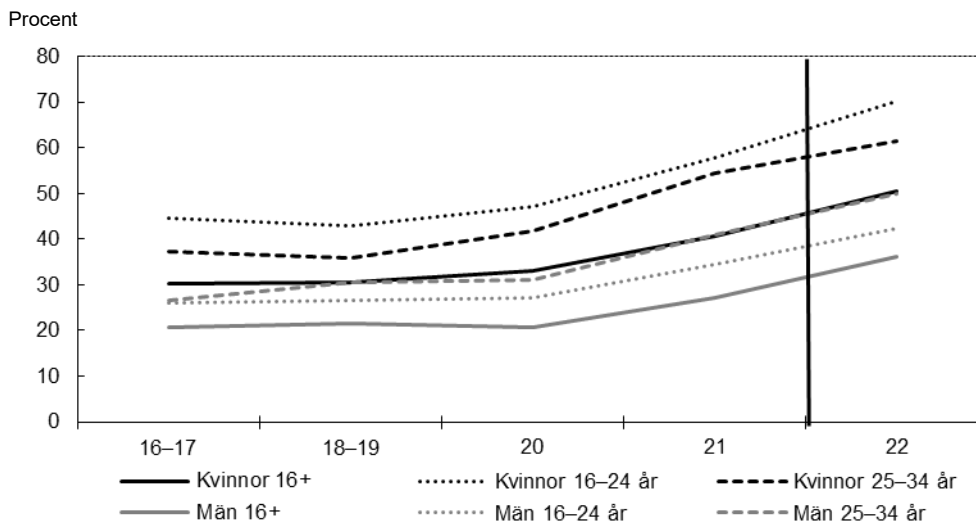
Män upplever en bättre hälsa än kvinnor såväl bland utrikes som inrikes födda samt bland personer som har en funktionsnedsättning respektive personer som inte har det. Notera dock att det vid nedbrytning av statistiken på delgrupperna inte går att samtidigt få fördelning på utbildningsnivå. Skillnaderna mellan kvinnor och män inom delgrupperna är inte heller statistiskt säkerställda (ULF 2022). När det gäller utrikes och inrikes födda, se utgiftsområde 13, avsnitt 3 Nyanlända invandrades etablering.

Förlossningsvård och kvinnors hälsa samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) ingår i arbetet med att uppnå en jämställd hälsa. Regeringen har initierat flera åtgärder inom området under våren 2023. Dessa redovisas inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 3 respektive 4.

Psykisk ohälsa tar sig olika uttryck hos kvinnor och män

Andelen kvinnor som uppger att de har besvär av ångslan, oro eller ångest är högre än andelen män. Unga kvinnor uppger i högre utsträckning besvär än äldre kvinnor, se diagram 5.5. Totalt 70 procent av de unga kvinnorna 16–24 år uppgav 2022 att de hade besvär av ångslan, oro eller ångest. Skillnaden mellan kvinnor och män kvarstår vid nedbrytning på delgrupper och återfinns både bland utrikes och inrikes födda samt bland personer med en funktionsnedsättning liksom bland personer som inte har en funktionsnedsättning. Vid nedbrytning på delgrupper är det inte möjligt att samtidigt få fördelning på åldersgrupper. Ett genomgående resultat är ändå att en högre andel kvinnor än män uppger att de har besvär av ångslan, oro eller ångest. I gruppen utrikes födda kvinnor och män är skillnaden minst. Där är den inte heller statistiskt säkerställd (se utg.omr. 9 avsnitt 4.3).

Enligt Jämställdhetsmyndigheten (2023:10) är flickor och unga kvinnor en särskilt utsatt grupp där andelen som upplever stress och ångest ökar. Statistik från Socialstyrelsen från och med 2013 visar en ökning av diagnostiserad psykisk ohälsa hos flickor och unga kvinnor i åldern 10–24 år. Motsvarande ökning syns inte bland pojkarna och de unga männen. Dessutom visar statistik för de senaste åren på en markant ökning av självsador hos flickor 12–17 år. Suicid utgör en betydande andel av förtida död som i betydligt större utsträckning drabbar män än kvinnor (Jämställdhetsmyndigheten, 2023:10).

Diagram 5.5 Andel som uppger sig ha besvär med ängslan, oro och ångest

Anm.: Med 16+ avses alla svarande 16 år och uppåt. För 2016–2019 visas ett genomsnitt för två år. År 2022 byttes insamlingsmetoden för undersökningen, vilket ger ett tidsseriebrott mellan 2021 och 2022. Jämförelser bör inte göras mellan 2022 och tidigare år.

Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF), SCB.

Fortsatt stora skillnader mellan kvinnor och mäns sjukpenningtal

Kvinnors sjukpenningtal är högre än mäns och har så varit under lång tid. År 2022 bröts de föregående årens minskande trend och både kvinnors och mäns sjukpenningtal ökade i alla åldersgrupper utom den yngsta, 16–19 år, se tabell 5.4. Störst var ökningen bland kvinnor 60–64 år. Enligt rapporten Sjukfrånvaro i grupper där färre arbetar (Försäkringskassan, Korta analyser 2021:1) underskattas kvinnors sjukfrånvaro, då sjukfrånvaron relateras till hela befolkningen i arbetsför ålder och inte enbart de individer som arbetar. Rapporten visar också att utrikes födda med kort vistelsetid i Sverige har lägre sjukfrånvaro än inrikes födda, medan utrikes födda med lång vistelsetid har högre sjukfrånvaro än inrikes födda.

Psykisk ohälsa, i form av bl.a. ångest och depressioner, är den vanligaste sjukskrivningsorsaken för både kvinnor och män. I slutet av 2022 hade ca 92 000 av dem som då var sjukskrivna en psykiatrisk diagnos (64 000 kvinnor och 27 000 män). Det är en ökning med ca 5000 personer jämfört med året innan. Av sjukskrivna kvinnor hade ca 50 procent en psykiatrisk diagnos och motsvarande andel för män var ca 39 procent. Om kvinnor och mäns sjukfrånvaro, se utgiftsområde 10, avsnitt 2.6. Se även bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet.

Tabell 5.4 Sjukpenningtalet

Nettodagar

Ålder	2018		2019		2020		2021		2022	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
16–19 år	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
20–29 år	6,6	3,4	6,4	3,4	6,1	3,4	5,6	3,2	5,8	3,3
30–39 år	13,7	6,3	13,3	6,3	12,9	6,4	12,6	6,5	13	6,8
40–49 år	15,6	6,9	14,9	6,8	14,3	6,7	14,2	6,6	14,9	6,9
50–59 år	17,7	10,2	17,1	9,8	16,9	9,8	17,1	9,8	18,1	10,2
60–64 år	17,2	12,8	16,7	12,4	16,8	12,5	16,9	12,7	18,9	13,9
Samtliga										
16–64 år	12,8	6,7	12,3	6,6	12,1	6,6	12	6,6	12,7	6,9

Källa: Försäkringskassan.

Fler män än kvinnor har insatser enligt LSS

Socialstyrelsens statistik från 2022 visar fortsatt att män i större utsträckning än kvinnor har insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Den 1 oktober 2022 utgjorde kvinnorna 41 procent och männen 59 procent. Skillnaderna mellan könen är störst bland yngre och minskar med stigande ålder. I åldern 0–12 år var det 29 procent av insatserna som beviljades till flickor. Andelen män är högre än kvinnor inom varje insats. Exempelvis hade 23 944 män respektive 17 151 kvinnor daglig verksamhet. Minst skillnad är det inom den kommunala personliga assistansen. 2 650 män respektive 2 150 kvinnor hade den insatsen. En delförklaring till könsskillnaderna är skillnader i förekomst av diagnoser (se utg.omr. 9 avsnitt 6.3).

Dödsorsaker – män avlider fortsatt i större omfattning av de vanligaste sjukdomarna innan de fyllt 85 år

Män avlider fortsatt i högre grad än vad kvinnor gör innan de har fyllt 85 år. Statistik från Socialstyrelsens dödsorsaksregister visar att i åldersgruppen 35–84 år är skillnaderna störst gällande alkoholrelaterad dödlighet. Skillnaderna är också stora gällande dödlighet i covid-19 och dödlighet relaterad till cirkulationsorganens sjukdomar. Den enda sjukdomsgrupp där dödstalen är högre bland kvinnor 65–84 år är demenssjukdomar. Både bland män och kvinnor är dödstalen genomgående högre bland dem som endast har förgymnasial utbildning och sjunker sedan med högre utbildningsnivå. Bland kvinnor med förgymnasial utbildning är dödligheten i andningsorganens sjukdomar i princip lika hög som bland männen med förgymnasial utbildning (utg.omr. 9 avsnitt 4).

Dödsolyckor i arbetet är fortsatt betydligt vanligare bland män än bland kvinnor. Kvinnor och män arbetar i stor utsträckning inom olika branscher på arbetsmarknaden med olika villkor och risker i arbetsmiljön. De flesta dödsolyckor i arbetet sker främst i mansdominerade branscher (utg.omr. 14 avsnitt 4.3.1).

Med undantag för pandemiåret 2020 har medellivslängden ökat stadigt under lång tid. Kvinnor lever längre än män, men skillnaden mellan könen har minskat då männens medellivslängd ökat mer än kvinnornas. Situationen skiljer sig dock för kvinnor med högst förgymnasial utbildning, för vilka medellivslängden fr.o.m. 2006 inte ökat alls (utg.omr. 9 avsnitt 4.3).

5.3.6 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet – att mäns våld mot kvinnor ska upphöra – är brett. I målet ingår också att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Delmålet omfattar såväl mäns våld mot kvinnor och alla former av våld i nära relationer som hedersrelaterat våld och förtryck. I målet ingår prostitution och människohandel för sexuella ändamål, samt även hbtqi-personers och mäns och pojkars utsatthet för våld i nära relationer. Det saknas fortsatt tillräckliga underlag för att tillförlitligt bedöma den årliga omfattningen av alla former av mäns våld mot kvinnor och alla former av våld i nära relationer i befolkningen. Detsamma gäller hedersrelaterat våld och förtryck.

Inledningsvis redovisas nedan de data som finns inom området. Därefter följer en redogörelse av resultat och insatser utifrån den tioårige nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10). Till den nationella strategin finns ett riktat åtgärdsprogram för perioden 2021–2023. Åtgärderna är indelade utifrån strategins fyra målsättningar:

- ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld,
- förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn,
- effektivare brottsbekämpning, samt
- förbättrad kunskap och metodutveckling.

Jämställdhetsmyndigheten arbetar fortsatt med att utveckla uppföljningen av strategins målsättningar genom att ta fram relevanta indikatorer.

Mäns våld mot kvinnor – statistik och undersökningar

Färre uppgav att de hade utsatts för sexualbrott

En högre andel män än kvinnor uppgav att de utsattes för misshandel 2021. Ålder hade betydelse på så sätt att unga män och kvinnor (16–24 år) rapporterade en högre utsatthet för misshandel än övriga åldersgrupper. En utförligare redovisning av resultatindikatorn ges i utgiftsområde 4, avsnitt 2.5.1.

Avseende sexualbrott, vilka också redovisas utförligare i utgiftsområde 4, avsnitt 2.5.1, var mönstret det omvända. Kvinnor uppgav i högre utsträckning än män att de utsatts för sexualbrott 2021, ett mönster som också gällt tidigare år. Sexualbrott innefattar ett brett spektrum av brott – allt från lindrigare brott såsom kränkande sexuella kommentarer, till mycket allvarliga brott såsom våldtäkt. Särskilt utsatta var unga kvinnor, 16–24 år, varav en dryg fjärdedel uppgav att de utsatts för sexualbrott 2021.

En nationell kartläggning om våld mot barn som genomförts av Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet, visar att sexuella övergrepp, främst digitalt, har ökat betydligt sedan 2016, från ca 20 procent till 28 procent. Studien Unga, sex och internet efter #metoo från 2021 som utförts av forskare från Marie Cederschiöld högskola på uppdrag av Stiftelsen Allmänna Barnhuset visar att fler unga med funktionsnedsättning utsatts för sexuella övergrepp i jämförelse med unga utan funktionsnedsättning. Flickor med och utan funktionsnedsättning uppger en högre utsatthet för sexuella övergrepp än pojkar, oavsett funktionsförmåga (utg.omr. 9 avsnitt 3.3 samt 7.3).

Dödligt våld i parrelation

Antalet konstaterade fall av dödligt våld mot kvinnor där offret och förövaren var eller hade varit i en parrelation uppgick till 10 fall 2022, vilket är 5 fall färre än 2021. Inga fall av dödligt våld mot män i en parrelation konstaterades 2022, medan det förekom 4 sådana fall 2021. Antalet fall av dödligt våld i parrelation har varierat mellan 10 och 26 per år sedan 2017, med ett medelvärde om 17 fall per år, hela tiden med en tydlig övervikt för kvinnorna. Eftersom det handlar om en antalsmässigt liten kategori som kan uppvisa stora variationer från år till år samt uppgift om huruvida offer och förövare haft en parrelation endast finns sedan 2017, är det svårt att uttala sig om utvecklingen över tid. Jämförelser kan dock med försiktighet göras med de fördjupade studier av dödligt våld som Brå genomför. Enligt dessa låg antalet fall av dödligt våld i nära relation under en lång period (hela 1990-talet och större delen av 2000-talet) på i genomsnitt 20 fall per år, för att sedan minska till i genomsnitt 16 fall per år under 2008–2017. För en mer utförlig redogörelse se rapporten Konstaterade fall av dödligt våld (Brå 2023).

Hedersrelaterade brott

Enligt redovisning från Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) vid Länsstyrelsen i Östergötlands län inkom 569 ärenden till stödtelefonen för yrkesverksamma i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck, vilket är en minskning

med 30,4 procent i förhållande till 2021. Genomsnittet för omnämnda personer per ärende är dock detsamma som för 2021. En av förklaringarna till minskningen av antalet ärenden till stödtelefonen kan vara att fler regionala resurscentra har inrättats och att yrkesverksamma får stöd därigenom. Stöd kan även ha getts via NCH:s webbplats. Under 2022 ökade antalet sidvisningar på webbplatsen med 25 procent. De inkomna samtalen berörde totalt 620 utsatta individer, varav 73 procent handlade om flickor eller kvinnor och 13 procent om pojkar eller män. Könstillhörigheten hos 14 procent var okänd. Nära 70 procent av de utsatta individerna var vid tiden för samtalet under 18 år. NCH rapporterar att många av de individer som samtalen berör har utsatts för en kombination av flera olika typer av våld. Majoriteten har varit utsatta för psykiskt våld, kontroll, kränkningar och begränsningar (A2023/00525).

Under 2022 registrerades i patientregistret 2 083 vårdkontakter med någon av diagnoskoderna som indikerar att en flicka eller kvinna har varit utsatt för könsstympning, jämfört med 2 204 föregående år. Detta är en ökning med 964 registrerade vårdkontakter sedan 2015 då diagnoskoden togs i bruk. Sedan 2018 har antalet registrerade vårdkontakter varit ca 2200 per år. Antalet registrerade vårdkontakter med anledning av könsstympning är dock inte ett mått på antalet utsatta personer. Under 2023 publicerade Socialstyrelsen en uppskattning av antalet kvinnor och flickor i Sverige 2021 som kan ha varit utsatta för könsstympning (ca 68 000) eller riskerar att utsättas för könsstympning (ca. 13 000–23 000) (Socialstyrelsen, Art.nr: 2023-6-8599).

Människohandel, koppleri och sexköp

Nedan tabell anger antal anmälda och lagförda brott rörande köp av sexuell tjänst, koppleri, människohandel och människoexploatering. För flera av brottstyperna syns ingen tydlig trend, utan antalet har fluktuerat över tid. Den officiella kriminalstatistiken belyser inte den totala omfattningen av brottsligheten, utan bara det som kommer till rättsväsendets kännedom. För spanings- och ingripandebrott, som det handlar om här, är dessutom enligt Polismyndigheten antalet anmälda brott till stor del beroende av vilka förutsättningar som finns i polisregionerna för att upptäcka denna brottslighet. Det kan till exempel handla om regionernas resurser, kompetens samt antalet inkomna tips. År 2021 var antalet anmälda och lagförda brott gällande köp av sexuell tjänst ovanligt högt. År 2022 sjönk antalet, men låg ändå högt jämfört med tidigare år. Anmälda brott beträffande utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling har minskat från 234 brott 2021 till 132 brott 2022.

Tabell 5.5 Anmälda och lagförda brott rörande köp av sexuell tjänst, koppleri, människohandel och människoexploatering

Typ av anmälda och lagförda brott	2018	2019	2020	2021	2022
Anmälda brott, köp av sexuell tjänst	848	764	1 055	1 886	1 263
Lagförda brott, köp av sexuell tjänst: kvinnor/män	0/329	0/346	0/528	0/831	0/726
Anmälda brott: koppleri (inkl. grovt)	182	133	191	178	184
Lagförda brott, koppleri (inkl. grovt) kvinnor/män	11/24	7/18	5/30	12/31	8/32
Anmälda brott, människohandel för sexuella ändamål	93	106	110	66	87
Anmälda brott, människohandel för tvångsarbete	29	49	24	24	37
Anmälda brott, människohandel för övriga ändamål	92	121	62	50	72
Lagförda brott människohandel (samtliga ändamål) kvinnor/män	2/13	0/3	5/5	2/0	0/1
Anmälda brott, människoexploatering (inkl. grovt)	*	48	79	78	87
Lagförda brott, människoexploatering (inkl. grovt) kvinnor/män	*	0/0	0/0	3/2	0/0

Anm.: Könsuppdelad statistik över anmälda brott saknas. Kön som anges för lagförda brott avser den lagförda personen. Statistik över anmälda brott omfattar alla händelser som anmälts och registrerats hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. De anmälda brotten inkluderar även händelser som efter utredning visar sig vara annat än brott. Statistik över lagförda brott innefattar samtliga brott för vilka en enskild person befunnits skyldig genom ett lagföringsbeslut. Det är av flera skäl inte lämpligt att jämföra anmälda brott med lagförda brott. Ett brott som begås av flera personer kan exempelvis redovisas som flera lagförda brott.

Anm.: * Brottet infördes 1 juli 2018.

Källa: Officiell kriminalstatistik, Brottsförebyggande rådet.

Jämställdhetsmyndigheten publicerar statistik från regionkoordinatorerna, som arbetar mot prostitution och människohandel i olika delar av landet. Det handlar om personer som har kommit till regionkoordinatorernas kännedom och antas ha varit utsatta för människohandel eller människoexploatering. Under de senaste fem åren har antal identifierade individer som kan antas varit utsatta för människohandel eller människoexploatering varierat mellan ca 300–500 per år. Under 2022 fattade regionkoordinatorerna misstanke om människohandel eller exploatering gällande 375 personer. Av dessa 375 personer var 223 kvinnor och 139 män. I elva ärenden noterades inte personens kön och i två ärenden uppgavs annat kön. Av personerna var 276 vuxna och 54 minderåriga och 45 ärenden registrerades med okänd ålder, men majoriteten av dessa antogs vara vuxna. Antal barn som identifierats har de senaste fem åren varit runt 50 per år. I 274 ärenden bedömdes misstanke om människohandel och i 101 ärenden misstänktes människoexploatering (Jämställdhetsmyndigheten: Regionkoordinatorernas statistik om människohandel och människoexploatering 2022).

Människohandel för sexuella ändamål var den vanligaste exploateringsformen för kvinnor och arbetskraftsexploatering den vanligaste för män. Totalt antal personer som utsätts för människohandel i Sverige varje år är okänt.

Ett utökad och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Socialstyrelsen fick i regleringsbrevet för 2023 i uppdrag att utveckla en nationell samordning och kunskapsutveckling för återfallsförebyggande arbete för våldsutövare. Socialstyrelsen ska föreslå vilka aktörer som bör bidra till arbetet med samordning av kunskapsstöd, metodutveckling och kunskapsspridning (S2022/03178, S2022/04810). Från 2023 har Socialstyrelsen också tagit över projektet Välj att sluta, som är en nationell telefonlinje för icke frihetsberövade personer som har utövat eller riskerar att utöva våld mot närstående samt för yrkesverksamma som arbetar med dessa personer. Stödlinjen bedrevs tidigare av Länsstyrelsen i Stockholms län. Socialstyrelsens uppföljning av Länsstyrelsens arbete visar att stödlinjen fyller en viktig funktion för personer med våldsbeteende, men att det är en fortsatt utmaning att nå ut till hbtqi-personer, yngre åldersgrupper och personer som utövar våld i en hederskontext (A2023/00611).

Brottsförebyggande rådet (Brå) har under 2022 tagit fram ett kunskaps- och metodstöd för hur underlag med koppling till våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål kan inkluderas i den lokala brottsförebyggande lägesbilden. Stödmaterialet är framtaget i samarbete med Jämställdhetsmyndigheten och syftar till att underlätta för det brottsförebyggande arbetets aktörer att ta sig an frågorna, i samverkan med aktörer inom det våldsförebyggande arbetet (Brå 2022).

Skolverket har haft i uppdrag att motverka mäns våld mot kvinnor utifrån skolans förebyggande roll. Uppdraget innebar att skolpersonal erbjöds kompetenshöjande insatser, mot bakgrund av de reviderade läroplanerna och det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer (U2021/03103, U2022/01980). Skolverket har utvecklat webbstöd med koppling till skolans våldsförebyggande arbete, bl.a. för att öka kunskapen om kopplingen mellan destruktiva könsnormer och våld samt om våld i ungas nära relationer (Skolverket 2022:2012).

Inom ramen för det nationella våldsförebyggande programmet beslutades under 2022 om en ny förordning (2022:722) om statsbidrag för visst våldsförebyggande arbete. Syftet med bidraget är att stärka det våldsförebyggande arbetet och främja utvecklingen av evidensbaserade insatser. Jämställdhetsmyndigheten är bidragsgivande myndighet och delade 2023 ut bidrag till 28 projekt och verksamheter, av totalt 109 inkomna ansökningar (A2023/00863).

Jämställdhetsmyndighetens uppdrag om att stärka arbetet mot våld i ungas nära relationer (A2021/02396) har hittills bl.a. resulterat i att Stockholms universitet har genomfört ett forskningsprojekt, Våld i ungas nära relationer – stödbehov hos utsatta och utövare med fokus på särskilt utsatta grupper. Den första studien i projektet pekar på att unga med någon typ av funktionsnedsättning är en särskilt sårbar grupp och det konstateras att framtida forskning i större utsträckning behöver inkludera denna målgrupp. Den andra studien i projektet visar att många unga söker stöd online och att det behövs mer kunskap om hur stöd kan utvecklas för att möta behoven hos särskilt utsatta ungdomar, till exempel unga som lever i en hederskontext.

Polismyndigheten har under 2022 genomfört flera kunskapshöjande informationsinsatser om vikten av att uppmärksamma och arbeta mot våld i ungas nära relationer. Exempel på insatser som genomförts är den nationella konferensen Våld i ungas nära relationer – så kan vi förebygga, utreda och lagföra, ett reportage i tidningen Svensk polis samt intern och extern informationsspridning på Polismyndighetens intranät och polistidningen.se.

En utredare har fått i uppdrag att se över kontaktförbudslagstiftningen (Ju 2022:14). Syftet med översynen är att säkerställa att lagstiftningen i så hög grad som möjligt tillgodoser intresset av att förebygga och ge skydd till främst kvinnor och barn som är

utsatta för våld och andra kränkningar i nära relationer. Uppdraget ska redovisas senast den 7 februari 2024.

Förbättrad upptäckt och bättre skydd och stöd

Jämställdhetsmyndigheten har slutredovisat sitt uppdrag om att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter, med fokus på kvinnor och barn (A2023/00519). Jämställdhetsmyndigheten har under 2022–2023 genomfört en rad uppföljande möten med centrala myndigheter och andra prioriterade aktörer i syfte att följa utvecklingen av deras arbete med skyddade personuppgifter. Enligt Jämställdhetsmyndigheten har uppdraget bidragit till att flera myndigheter har utvecklat sin hantering kring skyddade personuppgifter, men att den utsatta målgruppen fortfarande möter betydande svårigheter. Inte minst det långsiktiga stödet behöver utvecklas, liksom kunskap om och anpassning av stöd och information till barn, personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, personer med funktionsnedsättningar samt kvinnor med utländsk bakgrund som lever med skyddade personuppgifter. Jämställdhetsmyndigheten har lämnat förslag på en plan för hur arbetet med målgruppen kan utvecklas och följas över tid.

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, och Socialstyrelsen har sedan 2019 i uppdrag att utveckla arbetet för ökad upptäckt av våld. Uppdraget förlängdes 2022 och ska slutredovisas 31 mars 2025 (A2022/00842, A2023/00509). Myndigheterna ska utveckla samverkan om rutiner och metoder för upptäckt av våldsutsatthet och våldsutövande, samt hänvisning till rätt instans. Vidare ska de samverka om stärkt stöd till personal med klientkontakter samt stödja ledning och styrning för att arbetet med ökad upptäckt av våld ska kunna göras uthålligt över tid och implementeras i myndigheternas ordinarie verksamheter.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet fick 2021 i uppdrag att tillhandahålla en nationell stödlinje som riktar sig till män som utsätts för våld i nära relationer och sexuella övergrepp. NCK fick även i uppdrag att inrätta en stödlinje för icke-binära personer och personer med transexfarenhet som har utsatts för våld som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (A2021/02054). Båda stödlinjerna öppnade den 15 februari 2023.

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har i uppdrag att säkerställa att det finns en särskild nationell funktion dit enskilda som är utsatta eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck samt deras närstående kan vända sig för råd och vägledning, enligt 3 § 5 förordningen (2022:1345) om nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. En nationell stödfunktion är under uppbyggnad och bedöms vara i bruk första halvåret 2024.

Socialstyrelsen och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering har ett pågående uppdrag att stödja genomförandet inom vård och omsorg av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (A2022/01028). Socialstyrelsen ska bl.a. i samverkan med de aktörer som myndigheten bedömer är berörda stödja implementering av befintliga kunskapsstöd riktade till socialtjänst, tandvård och hälso- och sjukvård inom området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer i syfte att de ska användas av berörda professioner. Socialstyrelsen ska också kartlägga behovet av ytterligare kunskapsstöd riktade till socialtjänsten, tandvården, hälso- och sjukvården och vid behov ta fram sådana stöd. Om sådana behov identifieras ska myndigheten i första hand komplettera redan befintliga kunskapsstöd på området. Socialstyrelsen ska särskilt beakta behovet av stöd avseende personer som har utsatts för sexuellt våld, inklusive i prostitution.

Regeringen har även gett Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra insatser för att stödja en jämlik och kunskapsbaserad vård för personer som har utsatts för sexuellt våld. I uppdraget ingår att göra en fördjupad kartläggning och analys av hälso- och sjukvården för personer som har utsatts för sexuella övergrepp och sexuellt våld och föreslå ändamålsenliga och kostnadseffektiva insatser för att utveckla värden (se vidare i utg.omr. 9 avsnitt 3.3). Myndigheten för delaktighet har i en rapport visat att det finns en tydlig koppling mellan funktionsnedsättning och utsatthet för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, både i barndomen och vuxen ålder. Risken att utsättas är över lag högre för flickor och kvinnor med funktionsnedsättning jämfört med pojkar och män med funktionsnedsättning (A2023/00163).

Regeringen ingick i januari 2023 en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner inom området förlossningsvård och kvinnors hälsa. I enlighet med överenskommelsen ska regionerna bland annat genomföra insatser för en mer tillgänglig, jämlik och kunskapsbaserad hälso- och sjukvård för flickor och kvinnor som har utsatts för sexuellt våld och könsstympning (se vidare i utg.omr. 9 avsnitt 3.3 samt 3.4).

Flera centrala myndigheter arbetar sedan 2021 med ett gemensamt uppdrag för att genomföra insatser för att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor (A2021/01029). Uppdraget slutredovisas i september 2023.

Jämställdhetsmyndigheten har sedan juni 2021 i uppdrag att stärka sitt arbete mot sexuell exploatering av barn, prostitution och människohandel (A2021/02396, A2021/02318). Uppdraget ska slutredovisas i mars 2024. Under 2022 har arbetet i hög grad fokuserat på en förstärkt samordning och omfattande informationsinsatser med anledning av Rysslands invasion av Ukraina. Inom ramen för uppdraget har bland annat även en förstärkning av regionkoordinatorerna som arbetar mot prostitution och människohandel för alla ändamål kunnat genomföras. I dag finns det 16 regionkoordinatorer på 11 orter i samtliga 7 polisregioner och deras uppgift är att erbjuda stöd till yrkesverksamma. Brå konstaterar att dessa koordinatörer är centrala för samverkan mellan socialtjänst och polis (Brå 2022:3).

I juli 2022 tillsatte regeringen en utredning som senast den 30 november 2023 (dir. 2022:115) ska lämna förslag på ett exitprogram för vuxna personer som är utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt ett program för barn utsatta för sexuell exploatering och människohandel för sexuella ändamål.

Sedan juni 2022 pågår även en utredning med uppdrag att senast den 29 november 2023 (dir. 2022:100 och dir. 2023:37) kartlägga kunskapsläget om våld och andra övergrepp mot vuxna och exploatering av barn vid produktion och distribution av pornografi samt föreslå hur tillgången till skydd, stöd och vård för vuxna och barn kan förbättras.

Statsbidrag till organisationer inom brottsofferområdet

Socialstyrelsen har sedan 2015 i uppdrag att årligen fördela statsbidrag till kvinno- och tjejjourer vars verksamhet riktar sig till våldsutsatta kvinnor och deras barn samt våldsutsatta flickor för att erbjuda dem stöd och skydd mot mäns våld. Av de 131 lokala kvinno- och tjejjourer som erhöll statsbidrag under 2021 bedrev 49 verksamhet riktad till både kvinnor och flickor, 59 bedrev verksamhet riktad till enbart kvinnor och 23 bedrev verksamhet riktad till enbart flickor (A2023/00656). Liksom tidigare år visar Socialstyrelsens sammanställning att jourerna tillhandahållit verksamhet inom flera områden, men att statsbidraget framför allt har använts till att ge samtalsstöd enskilt eller i grupp samt till rådgivning. Enligt både kvinno- och tjejjourer har pandemin medfört en omställning för verksamheten då den har behövt anpassa sig till restriktioner kring fysiska möten och resor. Exempelvis har organisationernas stödverksamhet till stor del tillhandahållits via digitala lösningar som till exempel telefon (stödlinje),

mejl, chatt och videosamtal. Sammanlagt rapporterar drygt 40 procent av organisationerna att de har bedrivit riktad verksamhet mot särskilda grupper av våldsutsatta kvinnor eller flickor. Det handlar framför allt om, liksom föregående år, riktad verksamhet mot kvinnor eller flickor av utländsk bakgrund samt kvinnor och flickor som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Socialstyrelsen har även fördelat medel till brottsofferverksamhet riktad till hbtqi-personer och till ideella föreningar och stiftelser för arbete mot våld i nära relationer.

Fler regionala resurscentrum för personer som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck

Länsstyrelsen i Östergötlands län fick 2022 i uppdrag att fortsatt samordna arbetet med att utveckla regionala, kommun- och myndighetsgemensamma resurscentra för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck (Fi2023/00496). Det övergripande målet är att alla barn, unga och vuxna som är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck ska ha jämlik tillgång till specialiserat och anpassat stöd och hjälp oavsett vistelseort. Resurscentrum kan innebära samlokalisering av socialtjänst, hälso- och sjukvård samt polisanställda med flerspråkig kompetens, för att underlätta stöd och skydd. Fokus för Länsstyrelsen i Östergötlands län har varit att stötta de fyra län som har tilldelats medel: Västmanland, Skåne, Västernorrland och Dalarna. Länen påbörjade sitt arbete hösten 2021 och har under 2022 fortsatt skapa och utreda förutsättningar för att kunna inrätta regionala resurscentra i samverkan med myndigheter och andra aktörer i länet. Sedan tidigare finns regionala resurscentra i Gävleborg, Kronoberg, Norrbotten och Västra Götaland (A2023/00380).

Effektivare brottsbekämpning

Polismyndigheten har tagit fram en nationell metod för arbete riktad mot hotaktörer som nu implementeras i myndigheten. Metoden har utvecklats i polisregion Syd och syftar till att genom proaktiva samtal påverka hotaktörer i skyddsärenden till ett förändrat beteende och förebygga allvarligare brottslighet. Brott i parrelation är den vanligaste ärendetyper men metoden är tillämpbar även i andra situationer. Vidare har myndigheten under 2022 genomfört en förstudie inriktad på brottsförebyggande metoder för att förebygga mäns våld mot kvinnor. Ansatsen i förstudien har varit att finna verkningfulla och evidensbaserade metoder för att motverka mäns våld mot kvinnor genom att fokusera på gärningspersoner (A2023/00662). Polismyndigheten fortsätter arbetet med att utveckla metoder och arbetssätt för effektiv samverkan och utveckling av det våldsförebyggande arbetet gällande mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.

Under 2021 och 2022 genomförde Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten en inventering av metodstödet som används vid utredningar av brott mot barn, våld i nära relation och sexualbrott mot vuxna. Resultaten och slutsatserna har använts till att uppdatera metodstödet för att öka kvaliteten och effektiviteten i arbetet. Nya metodstöd för Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har publicerats under 2023.

Internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn (ISÖB) är ett brottsområde som har vuxit under lång tid, vilket också har medfört behov av ett utvecklat brottsbekämpande arbete. Inom Polismyndigheten hanteras ISÖB av särskilda utredningsgrupper vid myndighetens regionala it-brottscentrum och riktlinjer har tagits fram för hur utredningsarbetet ska bedrivas. Fortsatt arbete pågår med att vidareutveckla specialistutbildningen för brottsutredarna samt utveckla och implementera it-stöd som effektiviserar hanteringen av övergreppsmaterial och inkomna tips.

För att stärka skyddet mot allvarliga sexuella kränkningar som begås på distans, t.ex. över internet, har bestämmelserna om våldtäkt och sexuellt övergrepp och motsva-

rande brott mot barn utvidgats. Lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2022 (prop. 2021/22:231). En utredare har också i uppdrag att bl.a. se över det straffrättsliga skyddet mot sexuella kränkningar av barn i åldern 15–17 år samt se över regelverket om utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, köp av sexuell tjänst och koppleri i fråga om prostitution genom användande av internetbaserade verktyg, i synnerhet när det gäller minderåriga och så kallad sugardejting (Ju 2022:01). Uppdraget ska redovisas senast den 24 november 2023.

Åklagarmyndigheten har 2022 uppdaterat informationen i en ny rättslig vägledning om preskriptionstid vid sexuella övergrepp mot barn och barnpornografibrott.

Utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet (Ju 2021:16) har i ett betänkande som överlämnades den 30 juni 2023 bl.a. föreslagit att oskuldskontroller och oskuldsingrepp ska kriminaliseras. Utredningen har också lämnat förslag på en kriminalisering av underlåtenhet att anmäla eller på annat sätt avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott (se vidare utg.omr. 4 avsnitt 2.8.3).

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Flera myndigheter arbetar med uppdrag för att öka kunskapen och kompetensen bland yrkesverksamma som i sitt yrke kommer i kontakt med personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Det handlar t.ex. om att yrkesverksamma inom skolväsendet, socialtjänst och hälso- och sjukvård ska ha den kunskap och kompetens som krävs för att upptäcka fall av hedersrelaterat våld och förtryck och kunna agera. Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck inrättades den 1 oktober 2022 vid Länsstyrelsen i Östergötlands län. Centrumet ska bidra till strategiskt, förebyggande och kunskapsbaserat arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck på nationell, regional och lokal nivå.

Jämställdhetsmyndigheten konstaterar i sin resultatrapport för 2023 att kunskaps- och metodutveckling samt utbildning är en grundläggande del av arbetet med det sjuätte jämställdhetspolitiska delmålet (A2023/00646). Enligt rapporten finns det mycket kunskap som också sprids. Liksom Statskontoret tidigare har konstaterat behövs det dock stöd för att kunskapen ska användas i praktiken. Jämställdhetsmyndigheten har listat de uppdrag som rör det sjuätte jämställdhetspolitiska delmålet på myndighetens hemsida med en sökfunktion. Syftet är att underlätta samverkan mellan berörda myndigheter.

5.3.7 EU och internationellt samarbete

Sverige har arbetat för jämställdhet inom Nordiska ministerrådet, EU, Europarådet, FN, OECD och i andra internationella finansiella institutioner och internationella organisationer.

Under den gångna perioden har EU-arbetet framför allt präglats av förberedelser inför och genomförande av Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens råd. Under ordförandeskapet hade Sverige stort fokus på arbetet mot mäns våld mot kvinnor där ekonomiskt våld ingått. Detta har lett till en ökad medvetenhet och ny kunskap inom EU om dessa frågor. Ett annat fokusområde under ordförandeskapet var ekonomisk jämställdhet och jämställdhetsbudgetering. Europeiska unionens råd antog i juni 2023 rådslutsatser om jämställdhetsintegrering i unionens policy- och budgetarbete.

Under 2023 har rådet beslutat att EU ska ansluta sig till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, den s.k. Istanbulkonventionen. Frågan har varit prioriterad för Sverige under ordförandeskapet. Inom ramen för ordförandeskapet har även rådslutsatser avseende jämställdhetsin-

tegrering i policys, program, projekt och budgetar antagits. Vidare har Sverige genom en konferens om bl.a. ekonomiskt våld bidragit till ett höjt kunskapsläge i medlemsstaterna.

Under 2022 har ett aktivt arbete bedrivits för jämställdhetsintegrering i FN:s verksamhet, samt för mäns och pojkars roll och ansvar i arbetet för jämställdhet. Vidare har Sverige varit aktivt i FN:s olika forum för mänskliga rättigheter för att befästa och, där så är möjligt, förstärka framsteg som har gjorts när det gäller kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, inte minst när det gäller sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Sverige har aktivt verkat för att öka kvinnors deltagande i fredsprocesser och konfliktförebyggande, uppmärksammat vikten av att skydda kvinnor och flickor från konfliktrelaterat sexuellt våld, samt lyft frågan om hur covid-19 har drabbat kvinnor i konfliktsituationer.

FN:s kvinnokommissions (CSW) årliga möte ägde rum i mars 2023. Huvudtemat var på jämställdhet kopplat till innovation, teknisk utveckling och utbildning i en digital värld. Förhandlingarna resulterade i att globala slutsatser om kopplingarna mellan digitalisering, teknisk utveckling och kvinnors rättigheter för första gången kunde antas av världens länder. I och med Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens råd arrangerades under Sveriges ledning ett antal event som bidrog till att uppmärksamma digitala dimensioner av könsrelaterat våld samt vikten av att integrera ett jämställdhetsperspektiv i förhandlingarna om ett Globala Digital Compact inför FN:s framtidstoppmöte 2024.

Under 2022 har Sverige, som medlem i OECD:s Working Party on Gender Mainstreaming and Governance arbetat för att konsekvenser för jämställdheten och kvinnors och flickors rättigheter ska analyseras och omhändertas i OECD:s analyser och hos medlemsländerna.

De nordiska jämställdhetsministrarna beslutade i september 2022 en färdplan för att bemöta ett växande motstånd mot jämställdhet och hbtqi-personers lika rättigheter. Färdplanen ska bidra till en samordnad och offensiv nordisk jämställdhetspolitik i framtiden. I det nordiska samarbetet på jämställdhetsområdet genomfördes även flera aktiviteter i linje med jämställdhetsministrarnas åtagande att bidra till förståelse för kopplingen mellan jämställdhetspolitik och klimatpolitik, och att främja arbete för jämställdhet, klimat och miljö. Arbetet för ett jämställt arbetsliv i Norden fortsatte under året, bland annat arrangerades i september 2022 konferensen ”Ett jämställt Norden – åtgärder och lösningar för framtidens utbildning och arbetsliv”, i samarbete med bl.a. Ministerrådet för arbetsliv.

Under 2022 och 2023 prioriterade Sverige fortsatt insatser och medverkan i internationella forum samt samarbete mellan Sverige och Frankrike för att bekämpa utsatthet för prostitution och människohandel. Bland annat belystes frågorna inom ramen för aktiviteter vid FN:s kvinnokommission genom medverkan av Sveriges Ambassadör mot människohandel. Sverige prioriterar också fortsatt samarbete mot människohandel inom EU samt inom ramen för Östersjöstaternas råds aktionsgrupp mot människohandel (CBSS TF-THB) och samverkade under året kring frågorna i bl.a. nordiskt nätverk för nationella samordnare, FN:s kontor för narkotikakontroll och arbetet mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (UNODC), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och med Europarådets expertgrupp mot människohandel (GRETA). Sedan den ryska invasionen av Ukraina har Sverige, i samverkan med flera av ovan nämnda aktörer, särskilt lyft vikten av att arbeta mot efterfrågan. För att öka de gemensamma internationella insatserna på området höll Sverige i mars en ordförandeskapskonferens med fokus på preventionsmodeller mot efterfrågan som främjar människohandel för sexuella ändamål.

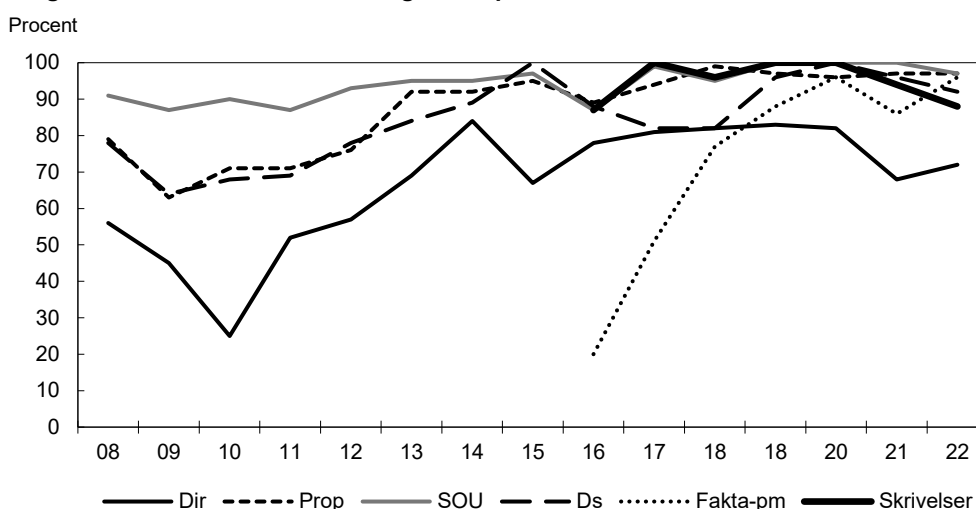
5.3.8 Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen

Strategin jämställdhetsintegrering genomförs på internationell, nationell, regional och lokal nivå för att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Regeringskansliets arbete har fortsatt utvecklats

Regeringskansliet ska jämställdhetsintegrera sin verksamhet 2021–2025 (A2021/01442). Fyra centrala områden pekas ut: budgetprocessen, lagstiftningsprocessen, myndighetsstyrningen samt EU och övrigt internationellt arbete. Statistiska centralbyråns (SCB) kvantitativa uppföljning av Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering under 2022 visar att resultatet är på en fortsatt hög nivå, samtidigt som det finns en viss variation över tid, se diagram 5.6. Andelen skrivningar om jämställdhet i relevanta skrivelser minskade till exempel något jämfört med 2021 samtidigt som andelen skrivningar i relevanta fakta-PM ökade något (A2023/00645).

Diagram 5.6 Jämställdhetsintegrerade produkter

Anm.: Andel av det totala antalet publikationer inom lagstiftningsprocessen och EU-arbetet där skrivningar om jämställdhet är relevanta att redovisa. På grund av ändrade riktlinjer är resultaten fr.o.m. 2016 ej helt jämförbara med tidigare år.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Jämställdhetsbudgetering

Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen vilket innebär att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser i budgeten i största möjliga mån ska främja jämställdhet. SCB:s uppföljning visar att 66 procent av tabellerna och diagrammen i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) har kön som övergripande indelningsgrund och är kommenterade efter kön. Detta är en minskning med 3 procentenheter från 2021 (A2022/00645, A2021/00974).

Myndigheter bidrar till att nå de jämställdhetspolitiska målen

Utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) omfattar 2020–2025 ett femtiotal statliga myndigheter samt Folkbildningsrådet. Myndigheterna ska både åtgärda jämställdhetsproblem i den egna verksamheten och, i samverkan med relevanta aktörer, bidra till att öka jämställdheten i samhället.

Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag att stödja myndigheterna (A2020/02041). Under 2022 har myndigheten utvecklat befintliga stödformer i syfte att JiM-myndigheterna ska kunna förbättra sina egna förutsättningar att arbeta med jämställdhetsintegrering. Jämställdhetsmyndighetens stödjande arbete inkluderar även ett uppdrag,

via regleringsbrev, att 2022–2023 fortsätta att utveckla och tillämpa samt inkludera fler myndigheter i JiM+modellen för systematiskt erfarenhetsutbyte om jämställdhetsintegrering (A2021/02396, A2021/02318 och A2022/01653, A2022/01607).

Jämställdhetsmyndighetens egen uppföljning visar att flertalet JiM-myndigheter har goda förutsättningar för att arbeta med jämställdhetsintegrering och att de likt tidigare år har stärkt sina förutsättningar att planera och organisera arbetet (Jämställdhetsmyndigheten 2023:08). Enligt samma uppföljning anser nästintill alla deltagande myndigheter att Jämställdhetsmyndighetens stöd har förbättrat deras förutsättningar att arbeta med jämställdhetsintegrering. Myndighetens uppföljning visar vidare att fler myndigheter än tidigare kopplar samman arbetet med jämställdhetsintegrering med andra närliggande uppdrag, vilket bidrar till ett mer träffsäkert arbete. Samtidigt menar myndigheten att utveckling krävs för att myndigheterna i större utsträckning ska kunna bedöma vilka effekter resultaten bidrar till. Likaså behövs ökad samverkan mellan myndigheter och andra aktörer för att arbetet med jämställdhetsintegrering ska få större effekt kopplat till komplexa samhällsutmaningar som enskilda myndigheter inte kan lösa på egen hand.

Stärkt arbete med jämställdhetsintegrering vid universitet och högskolor

Jämställdhetsmyndigheten har via sitt regleringsbrev och instruktion i uppdrag att även stödja universitet och högskolor i deras arbete med jämställdhetsintegrering.

Under 2022 har universitet och högskolor haft i uppdrag att redovisa inriktningar för det fortsatta arbetet med jämställdhetsintegrering 2023–2025 (U2021/04851, U2021/04891). Enligt Jämställdhetsmyndigheten visar högskolornas inriktningar inte bara att arbetet fortsätter utan även på en betydande utveckling i fråga om att planera och organisera ett arbete som ska leda till resultat och jämställda effekter (Jämställdhetsmyndigheten 2023:9). Myndigheten konstaterar samtidigt att samverkan är ett eftersatt område i lärosätenas arbete med jämställdhetsintegrering. Samverkan skulle t.ex. kunna bidra till att motverka utmaningar som könssegregerad utbildning och sexuella trakasserier.

Könsuppdelad statistik – ett utvecklingsområde

Könsuppdelad statistik är nödvändig för att kunna urskilja t.ex. hur inkomster, upplevelse av trygghet, utsatthet för våld, skolresultat och hälsa ser ut för kvinnor och män, flickor och pojkar. Många myndigheter brister i hur könsuppdelad statistik redovisas och analyseras i bl.a. resultatredovisningar och vid fördelning av krisstöd (SOU 2022:4). Statistiska centralbyrån har därför på regeringens uppdrag tagit fram en handledning för arbete med könsuppdelad statistik med ett särskilt fokus på hur kön kan samvariera med andra variabler (Könsuppdelad statistik, SCB 2023).

Ekonomistyrningsverket (ESV) har i uppdrag att följa upp myndigheters efterlevnad av förordningen (2000:605) om budgetunderlag och årsredovisning, med ett särskilt fokus på könsuppdelad statistik och resultatredovisning ur ett jämställdhetsperspektiv (Fi2021/04004). ESV:s redovisning Jämställdhetsperspektivet i årsredovisningar och budgetunderlag (ESV 2023:35) visar att JiM-myndigheterna i stor utsträckning uppfyller de jämställdhetsrelaterade kraven i sina årsredovisningar. De skriver också mer om jämställdhet än övriga myndigheter. Men det finns även utvecklingsområden, bl.a. kan analysen och redovisningen av den könsuppdelade statistiken förbättras (A2023/01137).

Länsstyrelsernas jämställdhetsintegreringsarbete går framåt

Länsstyrelserna har enligt det gemensamma regleringsbrevet för länsstyrelserna i uppdrag att bl.a. stödja myndigheters verksamhet med jämställdhetsintegrering på regional och lokal nivå (Fi2021/02746 m.fl.).

Jämställdhetsmyndigheten menar att länsstrategierna för jämställdhetsintegreringsarbetet har stärkt länsstyrelsernas arbete med jämställdhetsintegrering såväl internt i den egna verksamheten som externt med utåtriktat arbete i länen (Jämställdhetsmyndighetens årsredovisning 2022). Under 2022 har samarbetet mellan länsstyrelserna och Jämställdhetsmyndigheten när det gäller nationell och regional samordning inom jämställdhetspolitiken stärkts. Syftet med samarbetet är bland annat att främja samordning och samverkan på nationell och regional nivå.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Sverige står sig väl i internationella mätningar avseende jämställdhet, bl.a. som nummer ett i Europeiska jämställdhetsinstitutets (EIGE) jämställdhetsindex. Trots det är det övergripande målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv ännu inte uppnått. Den ekonomiska ojämställdheten är fortfarande ett faktum: kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än män och gapet mellan kvinnors och mäns lön kvarstår. Våld i nära relation, sexualbrott och prostitution och människohandel för sexuella syften har långt ifrån upphört. Kvinnor och män och flickor och pojkar i Sverige utsätts fortfarande för hedersrelaterat våld och förtryck.

Fördelningen av makt och inflytande är ännu inte jämn mellan kvinnor och män. Utvecklingen går mot en mer jämn fördelning mellan kvinnor och män, men utmaningar kvarstår. Det förstärkta statliga stödet för kvinnors och flickors organisering fortsätter att bidra till kvinnors organisering i sammanslutningar och deltagande i demokratiska processer, och från och med 2023 nås områden med socioekonomiska utmaningar av ett extra stöd för detta ändamål.

Det råder fortfarande ekonomisk ojämställdhet även om inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män har minskat över tid. Kvinnor har fortfarande i genomsnitt lägre sysselsättningsgrad, kortare arbetstid, högre frånvaro samt lägre lön och kapitalinkomster än män.

Utbildningen är inte jämställd. Även om vissa framsteg har gjorts har pojkar alltså sämre kunskapsresultat i skolsystemet än flickor, mätt som genomsnittliga meritvärden i årskurs 9 och andel med gymnasieexamen. Det är färre män än kvinnor som studerar vidare efter gymnasieskolan och studiegapet mellan kvinnor och män fortsätter att öka. Könsskillnaderna i studieval bidrar till en könsuppdelad arbetsmarknad. Att kvinnor och män arbetar i olika yrken och sektorer är även en förklaring till den genomsnittliga löneskillnaden mellan könen och ett hinder för ekonomisk jämställdhet.

Det obetalda hem- och omsorgsarbetet är inte jämnt fördelat mellan kvinnor och män. Kvinnor tar fortfarande ett större ansvar för familj och hem än män. Liksom föräldraledighet och omsorg om vuxna anhöriga är även deltidsarbete ojämställt fördelat. Detta ger lägre arbetsinkomster och livsinkomster för kvinnor än män och bidrar till den ekonomiska ojämställdheten. Den nuvarande fördelningen av föräldraledigheten innebär även svårigheter att nå det riksdagsbundna målet om ett jämställt föräldraskap.

Målet om jämställd hälsa är inte uppnått då det fortfarande finns omotiverade skillnader mellan kvinnor och män när det gäller hälsa, t.ex. avseende psykisk hälsa och livslängd.

Regeringens bedömning är att målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra fortsatt inte är nått, vilket kräver fortsatta insatser. Till exempel saknas evidensbaserade metoder för att effektivt förebygga våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Skolan är en viktig plattform för det våldsförebyggande arbetet, inte minst för att långsiktigt skapa en samtyckeskultur. Regeringens åtgärder har här lett till att offentliga aktörers informations- och utbildningsinsatser har uppdaterats och utvecklats, exempelvis genom uppdrag om informationsinsatser inom högskolor och universitet samt uppdrag att utveckla skolans arbete med sexualitet, samtycke och relationer.

Hedersrelaterat våld och förtryck i alla dess former, inklusive könsstympning av flickor och kvinnor, är prioriterade inom delmålet. Inte tillräckligt många av de som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck nås av insatserna. Kunskapen om omfattningen av och utsattheten för hedersrelaterat våld och förtryck är fortsatt begränsad. Länsstyrelsernas verksamhet med regionala resurscentrum för barn och vuxna som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck har stärkt förutsättningarna för att utsatta ska kunna få stöd i hela landet. Vidare har flera andra myndigheter, t.ex. Jämställdhetsmyndigheten, Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, MUCF och Socialstyrelsen, fyllt en viktig funktion i det fortsatta arbetet genom att bidra till strategiskt, förebyggande och kunskapsbaserat arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck på nationell, regional och lokal nivå.

Regeringens sammantagna bedömning är att arbetet inom hela delmål sex går framåt men behöver vara långsiktigt och uthålligt.

Regeringen bedömer att arbetet med jämställdhetsintegrering i myndigheter under 2022 har gett goda resultat. Flertalet JiM-myndigheter har uppvisat goda förutsättningar för att arbeta med jämställdhetsintegrering och de har likt tidigare år stärkt sina förutsättningar att planera och organisera arbetet. Utvecklingsområden finns dock, bland annat behov av ökad samverkan mellan myndigheterna och utveckling av myndigheternas uppföljning av resultat samt kopplingen till effekter på samhällsnivå. Regeringen bedömer således att även om myndigheterna arbetar på bra med jämställdhetsintegrering, behöver arbetet utvecklas för att ge effekter på samhällsnivå på lång sikt.

Det internationella jämställdhetsarbete som Sverige bedriver i Norden, EU och FN har bidragit till det övergripande jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Under Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens råd har arbetet mot våld mot kvinnor stärkts. Bland annat har det under det svenska ordförandeskapet uppnåtts att EU anslutit sig till Istanbulkonventionen mot våld mot kvinnor.

5.5 Politikens inriktning

Att förebygga och bekämpa könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck är prioriterat utifrån det jämställdhetspolitiska målet. Det ska även framöver beaktas att mäns och pojks våld mot kvinnor och flickor utgör huvuddelen av det könsrelaterade våldet. Arbetet kräver fortsatt långsiktighet och uthållighet.

Utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande har i flera avseenden gått framåt, men mer återstår att göra. Bland annat behöver kvinnors och mäns förutsättningar och möjligheter att vara delaktiga och delta i den lokala demokratin i områden där utanförskapet är stort fortsätta att utvecklas.

Arbetslinjen och vikten av egen försörjning genom eget arbete har en direkt påverkan på den ekonomiska jämställdheten och är en förutsättning för kvinnors och mäns möjligheter att fatta självständiga ekonomiska beslut. En jämställd arbetsinkomst, där jämställda löner är en central del, är grunden för jämställda livsinkomster. En jämställd arbetsinkomst ger i sin tur jämställda pensioner. Det är också avgörande för jämställdheten att fler kvinnor startar, äger och driver livskraftiga företag. Arbetsmiljön ska vara god och skapa förutsättningar för ett hållbart arbetsliv med mindre ohälsa på både kort och lång sikt för såväl kvinnor som män. Arbetet fortsätter för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden, något som understödjer såväl en fungerande integration som jämställdhet mellan kvinnor och män. Ett led i detta är att regeringen har beslutat om tilläggsdirektiv till Utredningen om en målstyrd integrationspolitik med syftet att styrningen ska inkludera social, kulturell, ekonomisk, språklig samt demokratisk integration och anpassning (dir. 2022:42, 2023:101).

Alla barn och unga ska få det stöd och den stimulans de behöver för att utvecklas i skolan och nå kunskapsmålen, oberoende av kön eller bakgrund. Skillnaderna i skolresultaten mellan flickor och pojkar, där pojkar som grupp har lägre kunskapsresultat, behöver motverkas. För att höja kunskapsresultaten behövs ett stärkt fokus på tidigt stöd, stärkt kvalitet i undervisningen och ordning, trygghet och studiero. Det är även viktigt att könssegregeringen inom utbildningsväsendet och på arbetsmarknaden fortsätter att minska.

Både kvinnor och män ska ha förutsättningar att dela på det obetalda hem- och omsorgsarbetet och på föräldraledigheten. Föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning används i högre utsträckning av kvinnor än män, vilket har effekter för kvinnors ekonomi och framtida pensioner och påverkar även möjligheterna att nå det riksdagsbundna målet om ett jämställt föräldraskap. Föräldrar bör fortsatt ha stora möjligheter att välja hur föräldraledigheten ska användas. Föräldraförsäkringen bör vara mer flexibel och föräldrarna bör få fler verktyg för att kombinera föräldraskap och arbetsliv. Regeringen föreslår därför i denna proposition dels att antalet dubbel dagar utökas och att dubbeldagarna ska kunna användas under en längre tidsrymd, dels att det införs en möjlighet att överlåta föräldrapenning till någon annan nära vuxen i barnets liv som inte är förälder eller därmed likställd (se vidare utg.omr. 12).

Kunskapen om bakgrunden till skillnader i hälsa hos flickor respektive pojkar och kvinnor respektive män behöver fortsatt öka. Regeringen avser att agera för forskning om kvinnors sjukdomar och hälsa. Den långsiktiga kompetensförsörjningen i förlossningsvården är en utmaning. Regeringen föreslår fortsatta satsningar på att stärka förlossningsvården och kvinnors hälsa. Även arbete för ökad psykisk hälsa och suicidprevention är viktigt (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 3 och 4).

Arbetet för att nå delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra har hög prioritet och behöver kontinuerligt utvärderas och utvecklas. Bland annat behöver det förebyggande arbetet mot könsrelaterat våld fortsätta att utvecklas.

Regeringen anser att området hedersrelaterat våld och förtryck kräver ökad uppmärksamhet och synlighet för att detta våld och förtryck effektivt ska kunna förebyggas och bekämpas. Åtgärderna behöver bli mer träffsäkra och det är viktigt att dessa når ut till samtliga utsatta grupper. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska se över styrningen på området (A2023/01069, dir. 2023:117) bl.a. genom att komma med förslag på nya, mer inkluderande målformuleringar som dock fortsatt beaktar att mäns våld mot kvinnor utgör huvuddelen av det könsrelaterade våldet.

Regeringen arbetar fortsatt med förstärkta åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck. Under mandatperioden bör skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck stärkas och breddas samtidigt som stödet till utsatta förbättras. Regeringen föreslår

därför ytterligare medel till arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck samt könsrelaterat våld. För att kunna vidta ändamålsenliga åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck behövs mer kunskap. Regeringen ser därmed ett behov av att kartlägga förekomsten av bland annat barnåktenskap och tvångsäktenskap.

I omvärlden ska Sverige fortsatt vara en tydlig förespråkare av jämställdhet som en grundläggande förutsättning för demokrati och mänskliga rättigheter. Inom utvecklingsarbetet fortsätter Sverige arbetet för att främja sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, stärka kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt och utbildningsmöjligheter samt motverka alla former av sexuellt och könsrelaterat våld (se vidare utg.omr. 5 och 7). Under Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2024 kommer hedersrelaterat våld och förtryck respektive ekonomisk jämställdhet utgöra prioriterade teman för arbete på jämställdhetsområdet.

Arbetet med jämställdhetsintegrering, som sedan 90-talet är regeringens strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen, fortsätter.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

År	Utfall	488 960	Anslagssparande	151 079
2022	Utfall	488 960	Anslagssparande	151 079
2023	Anslag	705 039 ¹	Utgiftsprognos	695 741
2024	Förslag	675 039		
2025	Beräknat	632 039		
2026	Beräknat	597 039		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda jämställdhetsåtgärder och för utgifter för statsbidrag för att stödja projekt och insatser som främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Anslaget får även användas för administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet hos berörda myndigheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.7 Förändringar av anslagsnivån 2024–2026 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	2024	2025	2026
Anvisat 2023¹	705 039	705 039	705 039
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-30 000	-73 000	-108 000
<i>varav BP24</i>	<i>50 000</i>	<i>50 000</i>	<i>50 000</i>
– <i>Tillskott arbetet mot HRV, könsrelaterat våld m.m.</i>	<i>50 000</i>	<i>50 000</i>	<i>50 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	675 039	632 039	597 039

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2022 (bet. 2022/23:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Jämfört med vad som tidigare aviserats ökar anslaget 2024 med 50 miljoner kronor genom ett treårigt tillskott till arbetet att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck (HRV), könsrelaterat våld och prostitution och människohandel m.m. Tillskottet kompletterar befintliga permanenta medel och stärker möjligheterna till kraftfulla insatser. Anslagets permanenta del avser framför allt satsningar mot hedersrelaterat våld och förtryck, könsrelaterat våld och prostitution och människohandel.

Regeringen föreslår att 675 039 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 632 039 000 kronor respektive 597 039 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2024 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2025.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har beslutat att avsätta 150 miljoner kronor årligen för att stärka de ideella kvinno- och tjejjourernas arbete, deras riksorganisationer och andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta. Medlen fördelas i första hand som tvååriga bidrag för 2024 och 2025. Bemyndigandet behövs för den del av bidraget som avser 2025. Tvååriga bidrag bidrar till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för de aktuella organisationerna.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2024 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor år 2025.

Tabell 5.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor	Utfall 2022	Prognos 2023	Förslag 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden		98 500	40 000	
Nya åtaganden	98 500	40 000	150 000	
Infriade åtaganden		-98 500	-40 000	-150 000
Utestående åtaganden	98 500	40 000	150 000	
Beslutat/förslaget bemyndigande	150 000	190 000	150 000	

5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tabell 5.9 Anslagsutveckling 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor				
2022	Utfall	76 302	Anslagssparande	2 183
2023	Anslag	72 365 ¹	Utgiftsprognos	73 974
2024	Förslag	73 409		
2025	Beräknat	75 973 ²		
2026	Beräknat	77 505 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 73 409 tkr i 2024 års prisnivå.

³ Motsvarar 73 409 tkr i 2024 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Jämställdhetsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.10 Förändringar av anslagsnivån 2024–2026 för 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2024	2025	2026
Anvisat 2023¹	72 365	72 365	72 365
Pris- och löneomräkning ²	2 198	4 802	6 358
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 154	-1 194	-1 218
varav BP24 ³	-1 154	-1 154	-1 154
– Justering av anslag till följd av slopad avgift för årlig revision	-408	-408	-408
– Generell besparing i statsförvaltningen	-746	-746	-746
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	73 409	75 973	77 505

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2022 (bet. 2022/23:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2023. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2025–2026 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Jämställdhetsmyndigheten bidrar till en strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken och har en nyckelroll för att det jämställdhetspolitiska målet ska uppnås, eftersom myndigheten ansvarar för uppföljning, analys, samordning och stöd utifrån de jämställdhetspolitiska delmålen. Anslaget minskas med 746 000 kronor 2024 till följd av en generell besparing och beräknas fr.o.m. 2025 minskas med motsvarande belopp (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4). Anslaget justeras vidare permanent med 408 000 kronor till följd av slopad avgift för årlig revision fr.o.m. räkenskapsåret 2024.

Regeringen föreslår att 73 409 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 75 973 000 kronor respektive 77 505 000 kronor.

5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tabell 5.11 Anslagsutveckling 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

2022	Utfall	27 671	Anslagssparande	492
2023	Anslag	48 163 ¹	Utgiftsprognos	43 083
2024	Förslag	48 163		
2025	Beräknat	48 163		
2026	Beräknat	48 163		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för kvinnors organisering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.12 Förändringar av anslagsnivån 2024–2026 för 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	2024	2025	2026
Anvisat 2023¹	48 163	48 163	48 163
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	48 163	48 163	48 163

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2022 (bet. 2022/23:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Civilsamhällets aktörer får fortsatt möjlighet till offentligt stöd för kvinnors och flickors organisering, med särskilt fokus på områden med socioekonomiska utmaningar.

Regeringen föreslår att 48 163 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 48 163 000 kronor respektive 48 163 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2024 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 48 163 000 kronor 2025.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har beslutat att avsätta drygt 48 miljoner kronor årligen för att stärka kvinnors och flickors organisering. Medlen fördelas i första hand som tvååriga bidrag för 2024 och 2025. Bemyndigandet behövs för den del av bidraget som avser 2025. Tvååriga bidrag bidrar till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för civilsamhället. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2024 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 48 163 000 kronor 2025.

Tabell 5.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	Utfall 2022	Prognos 2023	Förslag 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	28 163	28 163		
Nya åtaganden	28 163		48 163	
Infriade åtaganden	-28 163	-28 163		-48 163
Utestående åtaganden	28 163		48 163	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	28 163	48 163	48 163	

6 Utanförskap

6.1 Mål för området

Målet för området är minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1 utg.omr. 13, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114).

6.1.1 Förslag på nytt mål för området

Regeringens förslag: Målet för området är att antalet människor som lever i utanförskap ska minska, att parallella samhällsstrukturer ska bekämpas, att det egna ansvaret att bli en del av samhället ska uppmuntras samt att människors trygghet och livschanser ska öka.

Skälen för regeringens förslag: Det nuvarande målet för området är minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1 utg.omr. 13, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114). Den nuvarande lydelsen av målet för området har gällt sedan 2020. Målet är nära kopplat till den strategi som beslutades 2018. Såväl mål som strategi har haft ett missriktat fokus på relativa inkomstskillnader. Regeringen föreslår att det tidigare målet för området upphör och ersätts med det föreslagna målet. Regeringens avsikt med förslaget är att åstadkomma förändring och åtgärda problemen med utanförskap och bristande integration, och för detta behövs en ny riktning. Regeringen konstaterar att målet behöver ändras för att bättre spegla det huvudsakliga syftet med och inriktningen för området. Ingen ändring avses vare sig vad gäller vikten av ett starkt jämställdhetsperspektiv i arbetet eller av barns och ungas jämlika uppväxt- och levnadsvillkor. Fokus ska vidare vara att genom ordinarie insatser vad gäller arbetsmarknad, skola, förskola, BVC, polis, socialtjänst m.m. lyfta områden där utanförskapet är stort och villkoren för dem som bor där. Ett nytt mål som fokuserar på att minska utanförskapet och lyfta de områden där utanförskapet är stort bör därför antas för området.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultat för arbetet inom området påverkas av faktorer inom flera olika områden, exempelvis boende, arbetsmarknad, utbildning, språk, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet. Även hälsa och folkhälsa är viktiga faktorer i arbetet för att minska och motverka utanförskapet, liksom frågor som rör socialtjänst och socialförsäkringar.

Målet är bredare än de insatser som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet.

Redovisningen tar sin huvudsakliga utgångspunkt i områdestyperna 1 och 2 enligt Statistiska centralbyråns (SCB) definition. Jämförelser görs med riksgenomsnittet, i stället för som tidigare mellan samtliga fem områdestyper.

- Områdestyp 1 – områden med stora socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 2 – områden med socioekonomiska utmaningar.

Resultatredovisningen omfattar följande centrala indikatorer:

- Arbetsmarknad och inkomst: andel förvärvsarbetande, andel med låg ekonomisk standard, andel mottagare av långvarigt ekonomiskt bistånd
- Utbildning: andel inskrivna i förskola, andel behöriga till gymnasieskolans nationella yrkesprogram, andel unga som varken förvärvsarbetar eller studerar
- Hälsa: andel med bra hälsotillstånd
- Boende: trångboddhet
- Demokratiskt deltagande: valdeltagande.

Jämfört med föregående års redovisning har vissa förändringar gjorts vad gäller de centrala indikatorerna. Demokratiskt deltagande mätt som valdeltagande har tillkommit, liksom andel mottagare av långvarigt ekonomiskt bistånd och deltagande i förskola. För boende har bostadsarea per person ersatts av trångboddhet. Indikatorn graden av segregation utgår då fokus inte längre ska vara på relativa inkomstskillnader. Förändringarna av centrala indikatorer genomförs i linje med inriktningen för området.

6.3 Resultatredovisning

Utanförskapet är mer koncentrerat i vissa områden

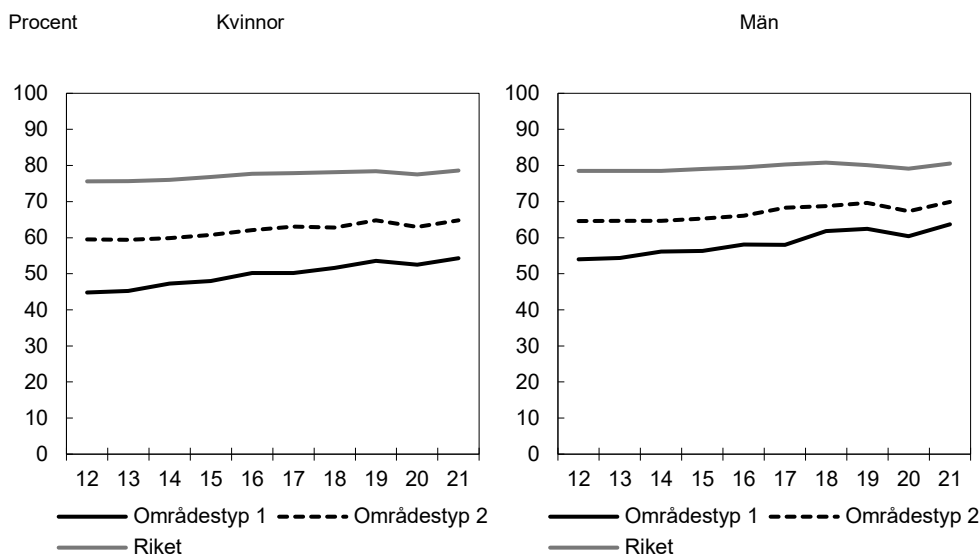
Enligt SCB:s senaste uppdatering fanns det 2021 sammanlagt 451 områden som klassificerades som områdestyp 1 och 2, spridda över mer än hälften av Sveriges kommuner (165 av 290). Dessa områden karaktäriseras av större socioekonomiska utmaningar än andra områden, exempelvis när det gäller utbildningsnivå och arbetslöshet. I rapporten Boendesegregationens utveckling och mekanismer konstaterar Boverket att 2021 levde mer än 1,4 miljoner personer av Sveriges befolkning i dessa områden, motsvarande 13,5 procent. Andelen i förvärsaktiv ålder 20–64 år är högre i områdestyp 1 och 2 i jämförelse med befolkningen som helhet, medan andelen som är 65 år eller äldre är lägre. Andelen inrikes födda i dessa områden är lägre i jämförelse med landet som helhet. Sedan 1990 har boendesegregationen generellt sett ökat. Mindre kommuner har upplevt en ökning av segregationen, medan större kommuner som från början hade stor boendesegregation har sett en minskning av segregationen. Enligt Boverkets analys finns en stark koppling mellan ett områdes socioekonomiska indexvärde och bostadsbeståndet (Boverket, Rapport 2023:23).

6.3.1 Utanförskapet är ett stort problem

Skillnader i arbetsmarknadsanknytning

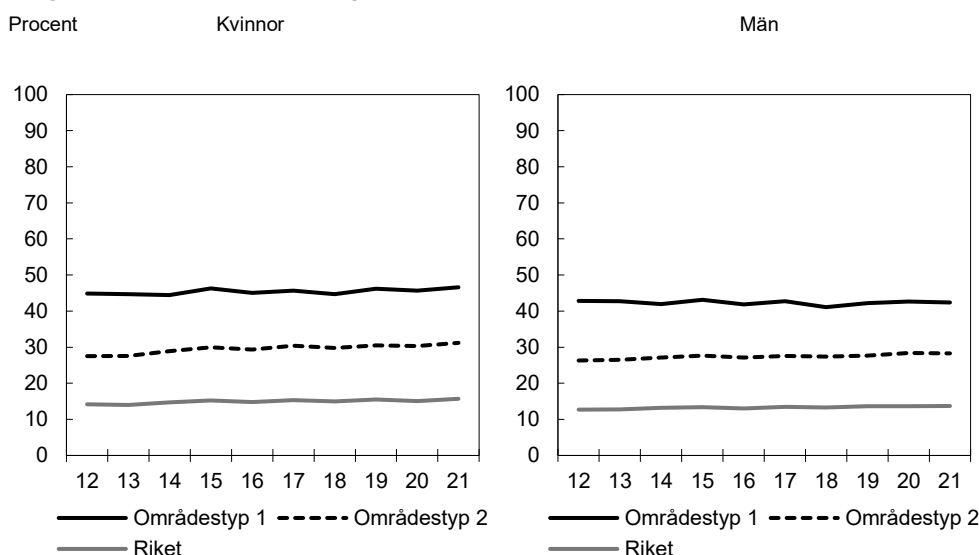
Utanförskapet motverkas bäst genom arbetslinjen: alla som kan jobba ska jobba. Förankring på arbetsmarknaden och egen försörjning ger ökad egenmakt och livschanser både för vuxna och deras barn.

Andelen som förvärvsarbetar är betydligt lägre i områdestyp 1 och 2 än i landet som helhet. I dessa områden är även könsskillnaderna större (se diagram 6.1). År 2021 var den genomsnittliga förvärvsfrekvensen i områdestyp 1 drygt 54 procent bland kvinnor och 64 procent bland män, medan motsvarande andelar för hela riket var 79 procent bland kvinnor och 81 procent bland män.

Diagram 6.1 Andel förvärvsarbetande i åldern 20–64 år

Anm.: Ny datakälla och metod för RAMS fr.o.m. 2019 innebär ett tidseriebrott. Tolkningen av förändringar i statistiken för 2019 och senare i jämförelse med tidigare år bör därför ske med stor försiktighet. Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år. Källa: SCB, särskild beställning RAMS och Registerdata för integration.

Nästan hälften av invånarna i områdestyp 1 lever i hushåll med låg ekonomisk standard (se diagram 6.2). Bland kvinnor och flickor är andelen 47 procent, medan den bland män och pojkar är 42 procent. Låg ekonomisk standard innebär att hushållets disponibla inkomst, justerad efter hushållets sammansättning, är lägre än 60 procent av medianvärdet för hela riket. I hela riket lever 16 procent av kvinnor och flickor, liksom 14 procent av män och pojkar, med en låg ekonomisk standard. Mellan 2011 och 2021 har andelen personer som lever i hushåll med låg ekonomisk standard ökat, mest i områdestyp 2 med 3 procentenheter.

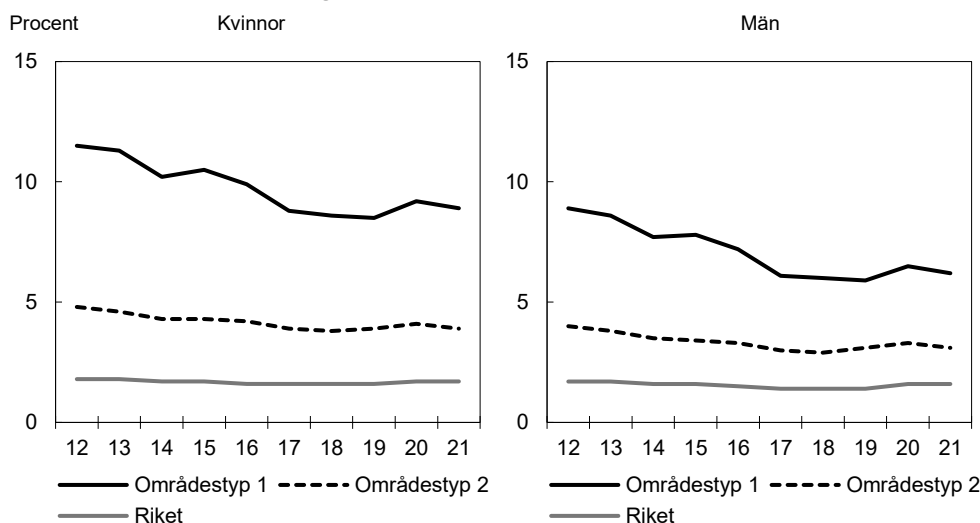
Diagram 6.2 Andel med låg ekonomisk standard

Källa: SCB, särskild beställning Inkomst- och taxeringsregistret.

År 2021 erhö 9 procent av kvinnorna och 6 procent av männen i åldrarna 20–64 år långvarigt ekonomiskt bistånd i områdestyp 1, jämfört med knappt 2 procent bland både kvinnor och män i hela landet (se diagram 6.3). Motsvarande andel i områdestyp 2 var 4 procent bland kvinnor och 3 procent bland män. Andelen mottagare av

långvarigt ekonomiskt bistånd i områdestyperna 1 och 2 hade en minskande trend mellan 2011 och 2019, särskilt i områdestyp 1, för att därefter öka något under 2020. Detta mönster syns för såväl kvinnor som män.

Diagram 6.3 Andel personer (20–64 år) med ekonomiskt bistånd i minst 10 månader i genomsnitt

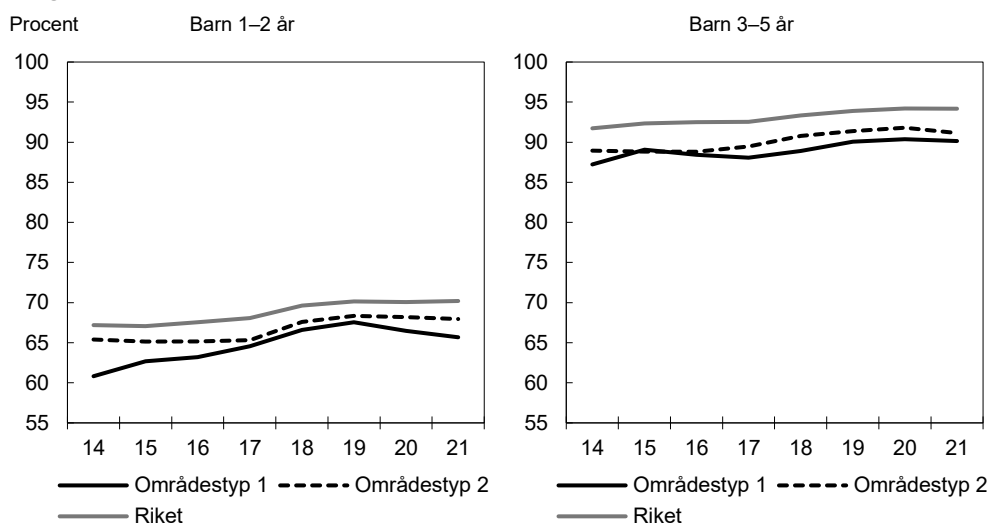

Källa: SCB, särskild beställning från databasen STATIV.

Stor skillnad i utbildningsnivå mellan områdestyper

Deltagandet i förskola är generellt sett högt i Sverige. Hösten 2021 var drygt 513 000 barn registrerade i förskolan och nästan 86 procent av samtliga barn i åldern 1–5 år. Även om de flesta barn går i förskolan finns det skillnader mellan områdestyperna 1 och 2 jämfört med riket som helhet (se diagram 6.4). Bland barn i åldrarna 1–2 år som bor i områdestyp 1 var 66 procent inskrivna i förskolan, jämfört med 70 procent i hela riket. För barn i åldern 3–5 år som bor i områdestyp 1 var inskrivningsgraden 91 procent, jämfört med 94 procent i hela landet. Deltagandet i förskolan bland barn i områdestyp 2 ligger närmare nivån för hela landet. Det finns inte några skillnader i deltagandet mellan flickor och pojkar.

Diagram 6.4 Andel inskrivna barn i förskolan

Källa: SCB, särskild beställning.

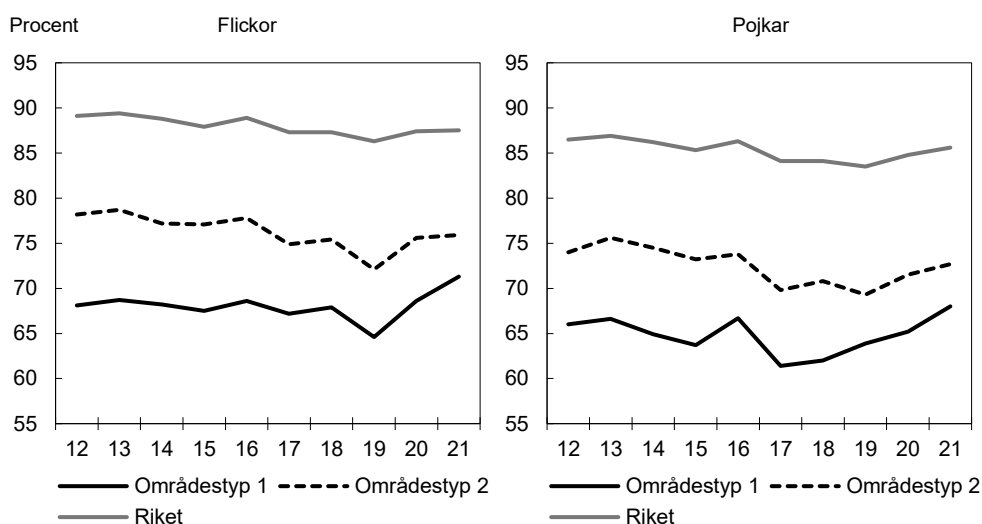
Deltagande i förskola ger barn bättre förutsättningar för goda kunskapsresultat i grundskolan och forskning visar att betydelsen av förskolan är större bland barn i

familjer med svag socioekonomi. Undervisningen i förskolan bidrar till barnets utveckling bland annat när det gäller språket och det har särskilt stor betydelse för barn med annat modersmål än svenska. Av betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67) framgår att det är vanligare att barn som inte är inskrivna i förskolan har föräldrar med låg utbildningsnivå eller föräldrar som saknar förvärvsarbete. Deltagandet är också lägre bland utrikes födda barn och barn med utrikes födda föräldrar. För att öka deltagandet i förskolan bland barn med lägre deltagande har kraven på kommunerna skärpts och lagändringarna tillämpas för första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter 1 juli 2023.

För att minska utanförskapet och lyfta områden där utanförskapet är stort är fullföljd skolgång med godkända betyg en grundförutsättning. Forskning visar att socioekonomisk bakgrund, framför allt föräldrars utbildningsnivå, har stor betydelse för kunskapsresultaten i skolan. Hela skolväsendet har enligt skollagen i uppdrag att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det innebär att utbildningen behöver kompensera för barns och elevers olika bakgrunds-förutsättningar och ge alla barn och elever det stöd de behöver för att uppnå sin fulla potential. Ökad skolsegregation innebär större utmaningar med det kompensatoriska uppdraget. Sammansättningen av elevgrupper, med avseende på elevernas behov och förutsättningar, kan därför påverka även skolors möjligheter att leva upp till skollagens mål om en likvärdig utbildning av hög kvalitet. (Skolverket 2018, Rapport 467 Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor, Långtidsutredningen 2019, Bilaga 7 och SOU 2020:28) Resursfördelningen utifrån elevers behov och förutsättningar är ett viktigt verktyg, vilket har påtalats av flera statliga utredningar (se t.ex. SOU 2020:28 och SOU 2022:53).

Våren 2022 var 85 procent av eleverna som gick ut årskurs nio behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Andelen behöriga varierar dock mycket (se diagram 6.5). I områdestyp 1 var andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program 71 procent bland flickor och 68 procent bland pojkar. I hela landet var motsvarande andelar 88 procent bland flickor och 86 procent bland pojkar.

Diagram 6.5 Andel elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram vårterminen 2022

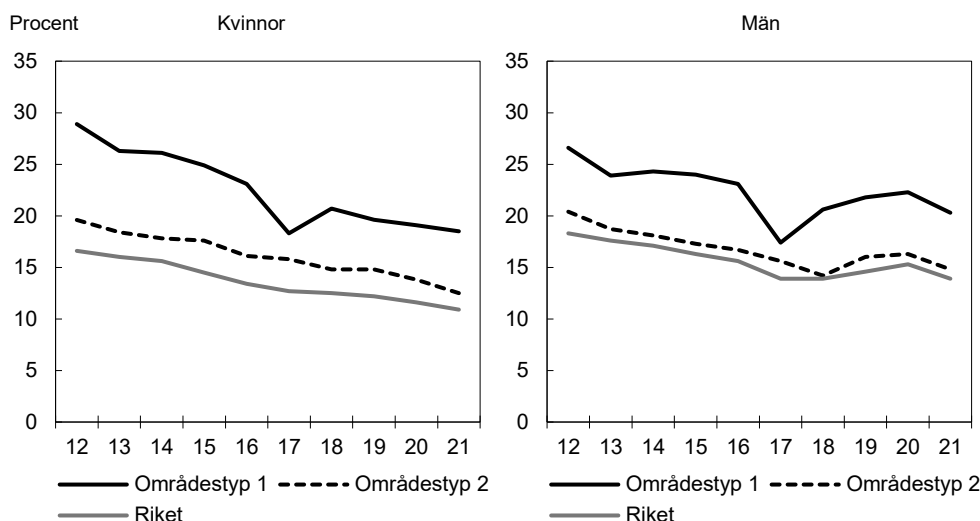
Anm.: Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning från databasen STATIV.

Under perioden 2012–2021 har andelen kvinnor och män i åldern 20–25 år som varken förvärvsarbetar eller studerar minskat, se diagram 6.6. Andelen unga som

varken arbetar eller studerar är dock högre i områdestyperna 1 och 2. År 2021 var det 19 procent bland kvinnor och 20 procent bland män i områdestyp 1 som varken arbetade eller studerade. I områdestyp 2 låg andelarna närmare nivån för riket. I riket var motsvarande andelar 11 respektive 14 procent.

Diagram 6.6 Andel unga vuxna 20–25 år som varken arbetar eller studerar

Anm: Ny datakälla och metod för RAMS fr.o.m. 2019 innebär ett tidseriebrott. Tolkningen av förändringar i statistiken för 2019 och senare i jämförelse med tidigare år bör därför ske med stor försiktighet. Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år. Källa: SCB, särskild beställning från RAMS och Befolkningens studiedeltagande.

Utanförskapet påverkar människors hälsa

Självskattad hälsa mäts i undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC). I befolkningen 16 år eller äldre som bodde i områdestyp 1 och 2 under 2021 angav ca 70 procent att de hade ett bra hälsotillstånd. Det fanns dock inga statistiskt signifikanta skillnader vare sig mellan kvinnor och män eller mellan områdestyperna 1 och 2 samt riket som helhet.

Av Folkhälsomyndighetens rapport *Folkhälsan i Sverige – Årsrapport 2023* framgår att folkhälsan i Sverige förbättras, men att förbättringen inte sker i alla grupper och att det fortfarande skiljer stort mellan olika grupper i samhället. För i stort sett samtliga hälsoutfall som presenteras i rapporten drabbas personer med lägre socioekonomisk position mer än övriga. Se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 4.

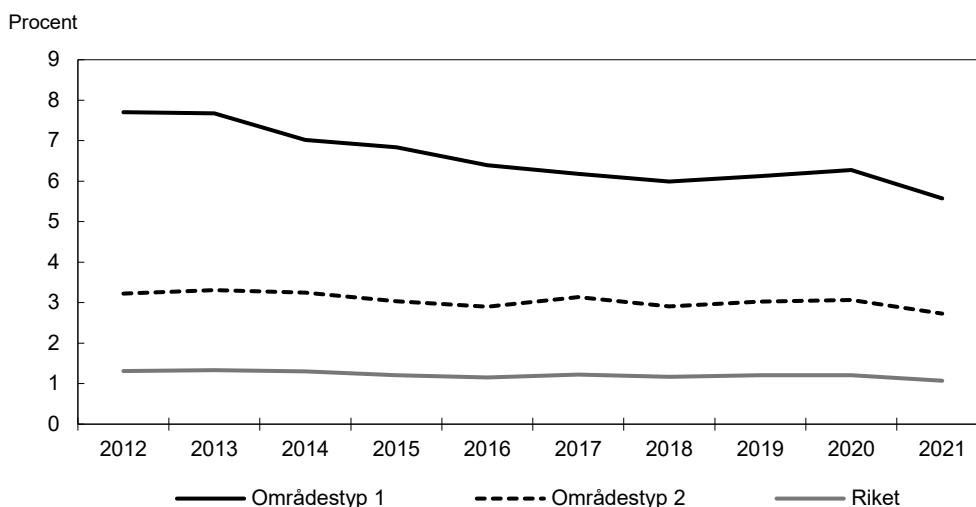
Boendesituationen påverkar uppväxtvillkor och möjligheten att klara skolan

Forskning visar att bostadsområdet där barn växer upp har betydelse för barns livschanser (Bostadsområdets betydelse för brottslighet och barns möjlighet, SNS Forskningsrapport 2023). Barn och unga som lever i trångboddhet har sämre förutsättningar för utveckling och därmed sämre livschanser än andra barn och unga. Trångboddhet kan medföra utmaningar för barns och ungas skolgång och negativa konsekvenser för framtiden, enligt en intervjustudie med yrkesverksamma inom bl.a. vård, förskola och skola, socialtjänst och polis. Att bo trångt kan också orsaka stress och konflikter, men även svårigheter att sova och ibland psykosomatiska symtom (Centrum för arbets- och miljömedicin, Region Stockholm, Rapport 2020:07).

Boverket redovisar ett mått på s.k. ofrivillig trångboddhet, dvs. hushåll som lever i trångboddhet och samtidigt har ansträngd boendeekonomi. Dessa hushåll har små möjligheter att påverka sin boendesituation. Trångboddhet och ansträngd

boendeekonomi är betydligt vanligare i områden som präglas av utanförskap (områdestyp 1 och 2) i jämförelse med riket (se diagram 6.7).

Diagram 6.7 Andel trångbodda hushåll med ansträngd boendeekonomi

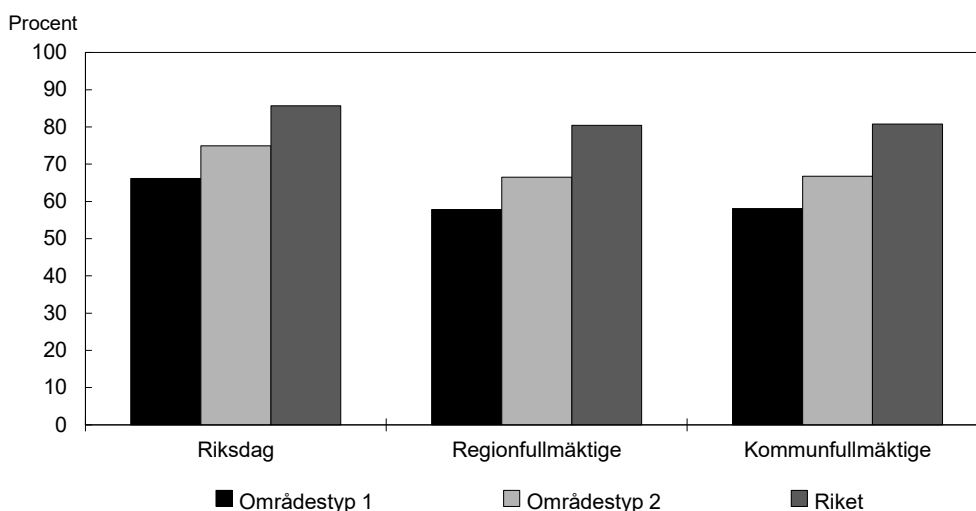
Källa: Boverket, särskild beställning.

Av de hushåll som 2021 var trångbodda och samtidigt hade ansträngd boendeekonomi fanns 47 procent i områdestyp 1 eller 2 (ca 24 300 hushåll). Även om andelen hushåll som lever i ofrivillig trångboddhet har minskat något är det bestående skillnader mellan områdestyperna 1 och 2 och landet som helhet. I områdestyp 1 var 6 procent av hushållen trångbodda med ansträngd boendeekonomi 2021 och i områdestyp 2 var 3 procent av hushållen i denna situation. Samma år var andelen trångbodda hushåll med ansträngd boendeekonomi i befolkningen som helhet 1 procent.

Demokratiskt deltagande

SCB har på uppdrag av regeringen tagit fram rapporten Delat deltagande – En studie av integration och segregation baserad på valdeltagande i 2022 års allmänna val. I rapporten framgår att valdeltagandet 2022 har minskat mer i områdestyp 1 och 2 än i andra områden jämfört med valdeltagandet 2018, allra mest i områdestyp 1 med 9 procentenheter. Vidare var omsättningen av röstberättigade, dvs. hur många som fanns kvar i röstlängden jämfört med föregående val, större i områdestyp 1 och 2 än i andra områden. De som flyttat ut ur dessa områden röstade i något högre utsträckning än de som bodde kvar. I samma rapport framkommer att det inte fanns några stora skillnader mellan områdestyper avseende de boendes förtroende för politiker eller upplevelse av insyn och inflytande över kommunens beslut. Däremot var tilliten till andra människor, den upplevda tryggheten och i vilken utsträckning personer upplever sig kunna leva sitt liv som man vill lägre i områdestyp 1 och 2 jämfört med riket.

Valdeltagandet i Sverige är generellt högt, men lägre i områdestyperna 1 och 2 (se diagram 6.8). Vid riksdagsvalet 2022 var skillnaden i valdeltagande mellan områdestyperna 1 och 2 och riket 19 procentenheter bland kvinnor och 20 procentenheter bland män. I region- och kommunfullmäktigevalen var skillnaderna ännu större, i kommunfullmäktigevalet 22 procentenheter lägre bland kvinnor och 24 procentenheter lägre bland män. Valdeltagandet var något högre bland kvinnor än bland män i samtliga allmänna val, både i riket och i områdestyperna 1 och 2.

Diagram 6.8 Valdeltagande i riksdags-, region- och kommunval 2022, områdestyp 1 och 2 i jämförelse med riket

Källa: SCB, särskild beställning.

Otrygghet vanligare i vissa områden

Det saknas idag registerbaserad statistik om brottslighet som kan analyseras på regionala statistikområden (RegSO) eller områdestyper. Brottsförebyggande rådet (Brå) har haft i uppdrag att, utifrån den nationella trygghetsundersökningen (NTU), ta fram statistik över bl.a. utsatthet för brott och otrygghet både utifrån indelningen av områden med socioekonomiska utmaningar (områdestyp 1 och 2 enligt den socioekonomiska indelning som SCB redovisar) och utifrån Polismyndighetens lägesbild över utsatta områden. Uppdraget redovisades den 27 oktober 2022. Redovisningen visar att det bland boende i såväl områden med socioekonomiska utmaningar som utsatta områden finns en större otrygghet vid utevistelse än i andra områden. Därtill visar resultaten att förtroendet för myndigheter inom rättsväsendet är något lägre i dessa områden. Se vidare utgiftsområde 4 avsnitt 2.5.1.

6.3.2 Övergripande åtgärder för att motverka utanförskap

Övergripande åtgärder för att minska och motverka utanförskap avser verksamhet och insatser som finansieras via anslag 4:1 *Åtgärder mot utanförskap*.

Platsdata förbättrar förutsättningar för träffsäkert arbete

I regleringsbrevet för 2023 fick Boverket i uppdrag att förvalta och utveckla verktyg med platsdata. I uppdraget ingick att lämna förslag för fortsatt arbete med verktyg med platsdata och denna del av uppdraget avrapporterades i april 2023 (Boverket 2023:16). I sin redovisning av uppdraget anger Boverket utifrån dialog med myndigheter och andra aktörer att det finns stor användning av verktyget med platsdata, som bl.a. underlättar sammanställning av objektiva faktaunderlag. Redovisning av statistik utifrån områdestyper ger stöd för beslut på kommunal, regional och nationell nivå. Verktyget bedöms vara särskilt viktigt för aktörer som inte har resurser att ta fram egna statistiska analyser, så att de enkelt kan göra jämförelser över tid och presentera statistik visuellt på kartor. Boverket ser goda möjligheter att utveckla verktyget med platsdata exempelvis för att kunna analysera trångboddhet, otrygghet och ohälsa i olika områden. Myndigheten bedömer vidare att verktygets utformning kan anpassas för att passa fler aktörer och kunna användas för andra ändamål.

I april 2022 gavs åtta myndigheter i uppdrag att analysera statistikmätt och verktyg med platsdata och hur de kan användas inom respektive ordinarie uppdrag i syfte att i

högre utsträckning bidra till att minska och motverka segregation. Uppdragen omfattade Arbetsförmedlingen, Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens skolverk, Statens servicecenter och Trafikverket. Majoriteten av myndigheterna konstaterade i sina redovisningar av uppdragen att platsdata kan förbättra analyser och planering på strategisk nivå och därmed vara till nytta inom respektive ordinarie uppdrag. Vissa myndigheter tillämpar platsdata i utvecklingsprojekt inom myndigheternas arbete.

Delmos verksamhet och avveckling

Delegationen mot segregation (Delmos) upphörde som myndighet den 31 december 2022, i enlighet med riksdagsbeslut den 24 november 2021 samt regleringsbrev för budgetåret 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 13, bet. 2021/22:AU1, rskr. 2021/22:106 respektive A2021/02363). I juni 2022 gav regeringen Kammarkollegiet i uppdrag att fråna och med den 1 januari 2023 ansvara för kvarvarande avvecklingsfrågor rörande Delmos (Ju2022/02228). Under 2022 betalade Delmos enligt uppdrag i regleringsbrevet för budgetåret 2022 ut 10,2 miljoner kronor i statsbidrag enligt tidigare ingångna ekonomiska åtaganden, och under 2023 har Kammarkollegiet betalat ut 4,5 miljoner kronor i statsbidrag enligt samma beslut. Kammarkollegiet har vidare hanterat uppdraget enligt den arbetsplan som redovisades i december 2022 (Ju2022/03805).

Statskontoret har haft i uppdrag att utreda arbetet för att minska och motverka segregation med särskilt fokus på hur arbetet på lokal och regional nivå är organiserat. Uppdraget omfattade inte att utvärdera strategin eller resultat av det arbete som bedrivits. Statskontorets uppdrag redovisades i februari 2023.

Satsning på sociala insatser har förstärkt det brottsförebyggande arbetet

Socialstyrelsen har i uppdrag att under 2021–2023 administrera, fördela och följa upp statsbidrag till kommuner för sociala insatser i utsatta områden (A2020/02651). Under 2022 har 28 kommuner omfattats och Socialstyrelsen betalade under året ut totalt 460,3 miljoner kronor för uppdraget. Medlen har liksom föregående år framför allt använts till utökad närvaro av fältarbetare eller motsvarande och enligt redovisningen finansierat anställning av 300 fältarbetare. Statsbidraget har även använts för fritidsaktiviteter, sysselsättning, föräldraskapsstöd, stöd i skolan, liksom stärkt strukturerad samverkan mellan framför allt socialtjänst, skola, fritid och polis. Både kommunerna och Socialstyrelsen bedömer att syftet med statsbidraget har uppnåtts, dvs. att satsningen bidragit till att minska risken att barn och unga dras in i eller på annat sätt drabbas av kriminalitet (Redovisning av 2022 års uppdrag om sociala insatser i utsatta områden, Socialstyrelsen 2023).

Uppdraget till Socialstyrelsen omfattar även att, i genomförandet av satsningen, stödja kommuner och andra huvudmän som utför insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453). Socialstyrelsen har under 2022 tillsammans med flera andra myndigheter bl.a. tagit fram nytt kunskapsmaterial om olika samverkansformer och arbetssätt, t.ex. sociala insatsgrupper och samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid och genomfört aktiviteter för att sprida kunskapsmaterial via t.ex. kunskapsguiden.se, nyhetsbrev, digitala träffar och nätverk. Aktiviteter har påbörjats tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner och de regionala samverkans- och stödstrukturerna för att stödja kommuner att dra nytta av det material och stöd som finns.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Vuxna ska gå till jobbet och kunna försörja sig själva och sin familj. Att vuxna kvinnor och män som skulle kunna arbeta inte gör det är vare sig ekonomiskt eller socialt håll-

bart och riskerar att leda till utanförskap. En egen inkomst är en förutsättning för att ta sig ur utanförskapet. Alla människor som befinner sig i utanförskap behöver ta ett stort eget ansvar för att göra sig anställningsbara, t.ex. genom att lära sig svenska, utbildas och tillskansa sig kunskap om hur det svenska samhället fungerar. Barnens språkutveckling och skolgång ska ge förutsättningar för egna val om framtiden. För att minska utanförskapet och säkerställa goda livschanser behöver arbetet mot utanförskap i första hand ske inom ordinarie strukturer och med tydligt fokus på de områden där utanförskapet är som störst.

Utanförskapet är särskilt tydligt vad gäller kvinnor, med en låg andel förvärvsarbete och ett avsevärt mycket lägre arbetskraftsdeltagande än män i samma områden. Utanförskapet i vissa områden medför sämre livschanser för de barn och unga som växer upp där. Tidigare fokus på relativa inkomstskillnader mellan områden där utanförskapet är stort och områden med mycket liten sådan problematik har inte åstadkommit den förändring som behövs.

Regeringen bedömer att platsdata fyller en central funktion i arbetet mot utanförskap. Tillgången till statistikverktyg med platsdata bidrar till effektivare resursanvändning, då det ger underlag för analyser, uppföljning och utvärdering samt möjlighet att rikta insatser mot utanförskap dit de gör mest nytta. Genom att kombinera individ- och platsdata skapas förutsättningar för ökad träffsäkerhet inom bl.a. arbetsmarknad, utbildning och det brottsförebyggande arbetet. Med utgångspunkt i platsdata kan flera myndigheter utveckla sin verksamhet, framför allt vad gäller analys, planering och uppföljning, för att i högre utsträckning bidra till att lyfta utanförskapsområden. I detta sammanhang är exempelvis Arbetsförmedlingen, Statens skolverk och Polismyndigheten särskilt relevanta, liksom Socialstyrelsen. Regeringen bedömer vidare att material framtaget av Socialstyrelsen inom uppdraget om sociala insatser i utsatta områden kan tillvaratas för fortsatt utveckling av kommunernas brottsförebyggande arbete.

Det finns fortfarande stora skillnader mellan områden vad gäller arbetslöshet, mottagande av ekonomiskt bistånd, skolresultat, hälsa, valdeltagande och trångboddhet. Även om skillnaden mellan riket och områdestyperna 1 och 2 vad gäller andelen personer som förvärvsarbetar har minskat något under den senaste tioårsperioden, är det alltför få vuxna i dessa områden som försörjer sig själv och sin familj. Regeringen bedömer att de åtgärder som vidtagits för att förstärka incitamenten till arbete och för att färre personer ska fastna i långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd eller andra bidrag inte har varit tillräckliga.

Skolsegregationen och andra faktorer såsom lägre andel behöriga och erfarna lärare i skolor i områden där utanförskapet är stort, kan leda till att vissa skolor får sämre förutsättningar att klara av sitt kompensatoriska uppdrag. Det finns också skillnader mellan kommuner när det gäller vilka resurser som tillförs skolor, som inte kan förklaras av kommunernas befolkningsstruktur.

Trångboddhet tillsammans med ansträngd boendekonomi är betydligt vanligare i områdestyp 1 och 2. Regeringen bedömer att boendesituationen är särskilt allvarlig när den medför negativa konsekvenser för barns och ungas skolgång och framtidsutsikter.

6.5 Politikens inriktning

En allt för stor invandring under lång tid i kombination med en kravlös integrationspolitik har lett till stora problem och utbrett utanförskap i delar av samhället. Konsekvenserna av bristande integration påverkar hela samhället men drabbar särskilt de människor som lever i områden som karakteriseras av utanförskap och vars liv, frihet och livschanser begränsas på grund av var de bor. Det handlar om områden där bl.a.

arbetslösheten och bidragsberoendet är högt, skolresultaten dåliga, hälsoproblemen stora och trångboddheten utbredd. Utsatthet för kriminalitet inklusive hedersrelaterat våld och förtryck skapar otrygghet för boende och verksamma i områdena. Utanförskap riskerar att upprätthållas och återskapas över generationer.

Arbetet mot utanförskap måste bedrivas inom ordinarie strukturer, inte i projektform, inom många olika politikområden. I denna proposition presenteras satsningar inom bl.a. arbetsmarknad, skola, socialtjänst och rättsväsendet. Det finns även behov av särskilda uppdrag till myndigheter med strategisk betydelse i arbetet mot utanförskap, med inriktning på områden där bidragsberoendet är stort, skolresultaten är låga och otryggheten är stor.

Politik för minskat utanförskap och framgångsrik integration måste bygga på kunskap om såväl aktuella områden som de individer som bor i dem. De åtgärder som sätts in måste bygga på fakta och kunskap. Regeringen fokuserar på att förbättra människors livschanser snarare än att fokusera på relativa inkomstskillnader inom och mellan olika områden. Utgångspunkten är att resurser ska riktas till de områden som behöver dem mest för att åtgärda utanförskap och otrygghet. Med hjälp av platsdata – geografiskt indelad statistik om områdenas situation avseende t.ex. arbetslöshet, skolresultat och försörjningsstöd – är det lättare att identifiera områden i behov av särskilda insatser. Vidare innebär insamling och bearbetning av platsdata att utvecklingen i områdena kan följas över tid av kommuner, myndigheter och andra aktörer. Regeringen föreslår att medel avsätts till Boverket för det fortsatta arbetet med att tillhandahålla och utveckla befintligt verktyg med platsdata samt ge stöd till och samordna berörda samhällsaktörer i användandet av datan. Vid fördelning av statsbidrag kan det i vissa fall finnas anledning att beakta variabler utöver de som områdestyper baseras på.

Utsatthet för kriminalitet skapar otrygghet. Regeringen vidtar därför en rad åtgärder för att bekämpa kriminalitet och organiserad brottslighet, se utgiftsområde 4 avsnitt 2.8. Regeringen föreslår därför medel till kommuner med utsatta områden för att motarbeta nyrekryteringen till gängen. En treårig satsning görs för att stärka kommuners brottsförebyggande arbete, t.ex. när det gäller socialtjänstens arbete. Dessutom föreslår regeringen en treårig satsning för fortsatta och förstärkta åtgärder mot bl.a. hedersrelaterat våld och förtryck (se vidare utg.omr. 13 avsnitt 5.5). Brottsförebyggande rådets trygghetsundersökningar visar att upplevd otrygghet i närmiljön är större i bostadsområden där utanförskapet är stort. I dessa områden är också boendesituationen sämre och många har en osäker boendesituation som kan innebära upprepade flyttar. För hushåll som både är trångbodda och har en ansträngd boendeekonomi finns flera riskfaktorer såsom stress, ohälsa och svårigheter med skolarbete. Hur städer planeras och utformas påverkar förutsättningarna för goda livsmiljöer och det behövs ökad kunskap om samhällsplaneringens betydelse för trygghet och brottsförebyggande arbete. Alla människor ska ha möjlighet att bo och leva i ett samhälle som är tryggt och attraktivt (se vidare utg.omr. 18).

Varje individ behöver ta ett stort eget ansvar för sin egen försörjning och för sina barns uppfostran, skolgång och framtidsutsikter. Utanförskap till följd av låg utbildningsnivå och svag anknytning till arbetsmarknaden är särskilt påtagligt i vissa områden och det blir tydligt genom en hög andel unga som varken arbetar eller studerar. Övergångarna från arbetsmarknadspolitik till reguljär utbildning behöver öka, särskilt bland arbetslösa med kort utbildning. För en väl fungerande arbetsmarknad krävs även kunskaper i svenska språket, arbetsplatsnära erfarenhet, effektiv matchning och hög sökaktivitet (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 3). I syfte att förstärka arbetslinjen kan kommande förslag om en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll (dir. 2023:70) spela en viktig roll liksom förslag på åtgärder för ökade drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet

(S2022:16 och S2022:E) samt regeringen uppdrag till Utredningen om aktivitetskrav i försörjningsstödet för att fler ska delta i aktiviteter på heltid (S2023/01165). Se vidare utgiftsområdena 9 och 12.

Skolmisslyckanden och svag etablering på arbetsmarknaden i unga år är en känd riskfaktor för problem senare i livet såsom bristande hälsa, långvarig arbetslöshet och brottslighet. För barn och unga som växer upp i områden som karakteriseras av utanförskap är skolan särskilt viktig, då den stärker individernas framtidsutsikter och kan kompensera för sämre grundförutsättningar till följd av föräldrarnas utbildningsnivå, arbetsmarknadsanknytning och i vissa fall annat modersmål än svenska. Förskolan förbereder barn inför skolstarten, och för vissa barn kan deltagande i förskolan därför vara särskilt betydelsefullt. Regeringen gör satsningar inom förskolan och skolan för att stärka barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling samt matematiska färdigheter med syfte att förbättra kunskapsresultaten. Regeringen vill ge bättre förutsättningar för bl.a. tidiga stödinsatser till elever och personalförstärkning samt stärka skolbiblioteken. För att kunna rekrytera och behålla erfarna lärare avsätts medel för bättre arbetsmiljö och arbetsvillkor i skolor med socioekonomiska utmaningar. Se vidare utgiftsområde 16 avsnitt 3.5.

Genom att lyfta områden där utanförskapet har omfattande negativa konsekvenser stärks framtidsutsikterna och livschanserna för de individer som bor där. Samhället som helhet blir starkare.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 Åtgärder mot utanförskap

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot utanförskap

Tusental kronor

2022	Utfall	434 862	Anslagssparande	52 774
2023	Anslag	260 000 ¹	Utgiftsprognos	200 595
2024	Förslag	93 000		
2025	Beräknat	168 000		
2026	Beräknat	168 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2023 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att minska och motverka utanförskap och för utgifter för statsbidrag som har detta syfte. Vidare får anslaget användas för viss administration samt uppföljning och utvärdering. Anslaget får även användas för kvarvarande kostnader för avveckling av Delegationen mot segregation.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.2 Förändringar av anslagsnivån 2024–2026 för 4:1 Åtgärder mot utanförskap

Tusental kronor

	2024	2025	2026
Anvisat 2023¹	260 000	260 000	260 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-167 000	-92 000	-167 000
<i>varav BP24</i>	<i>93 000</i>	<i>168 000</i>	<i>168 000</i>
– Uppdrag till Boverket - Platsdata	7 000	12 000	12 000
– Myndighetsuppdrag för att lyfta utanförskapsområden	6 000	6 000	6 000
– Förebyggande insatser mot gängkriminalitet	80 000	150 000	150 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			75 000
Förslag/beräknat anslag	93 000	168 000	168 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2022 (bet. 2022/23:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 7 miljoner kronor 2024 till Boverket för fortsatt utveckling av befintligt verktyg med platsdata, och från och med 2025 beräknas anslaget ökas med 12 miljoner kronor. Anslaget ökas vidare med 6 miljoner kronor från och med 2024 för särskilda myndighetsuppdrag i syfte att lyfta utanförskapsområden. Anslag 1:1 *Integrationsåtgärder* inom utgiftsområde 13 minskas med motsvarande belopp, med 12 miljoner kronor 2024 och från och med 2025 beräknas en minskning med 18,9 miljoner kronor.

Anslaget ökas med 80 miljoner kronor 2024 i syfte att stärka det brottsförebyggande arbetet, och för 2025 respektive 2026 beräknas anslaget ökas med 150 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 93 000 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Åtgärder mot utanförskap* för 2024. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 168 000 000 kronor respektive 168 000 000 kronor.